

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 753

22. RUJNA 2017. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Potvrda zajedništva

6

Tribina o multikulturalizmu i multietničnosti u SANU u Beogradu

Ukalupljivanje etničkih identiteta u arhaizme i tradicionalizme

8

Eduard Španović, župnik i dekan u Srijemskoj Mitrovici

Pogledi unatrag nas paraliziraju i pasiviziraju

12

Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika

Osvijestiti odnos većine i manjine

19

Nasilje među mladima – velik ali (ne)rješiv problem

Tolerancija nasilja i netrpeljivost prema različitim

29

Kolokvij na temu glazbena života srijemskih Hrvata

Identitet se očituje i kroz glazbu

45

Vladan Vukov, nogometaš

Kada je nogomet još samo igra

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Jasna Vojnić (predsjednica), Ladislav Suknović

(zamjenik predsjednice), Martin Bačić,

Antun Borovac, Josip Dumendžić, Petar Pifat,

Josip Stantić, Andrej Španović, Thomas Šujić

RAVNATELJ

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

POMOĆNIK I ZAMJENIK

GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

Zvonko Sarić

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Jelena Dulić Bako

(društvo)

Davor Bašić Palković

(urednik rubrike kultura i urednik Kužiša)

Ivana Petrekanić Sič

(društvo, urednica Hrčka i korektura)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

UREDNIK WEB IZDANJA:

Davor Bašić Palković

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Dulić (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Izazovi vremena

Manifestacija srijemskih hrvatskih kulturnih udruga *Srijemci Srijemu* pokrenuta prije pet godina s ciljem povezivanja hrvatskih udruga i prezentiranja hrvatske baštine u ovom dijelu Vojvodine (Srbije) uspješno je održana u Staroj Pazovi. Kako u organizacijskom tako i sadržajnom smislu manifestacija je dostigla zavidnu kvalitetu, ocijenili su i gledatelji i sudionici programa te večeri. Kako to obično biva u ovakvim manifestacijama, kao i u tekstovima njima posvećenima, dominiraju riječi ohrabrenja u pozdravnim govorima (zbog svega što su srijemski Hrvati prošli ratnih devedesetih), ali i pohvale za sve što danas malobrojni Hrvati i njihove udruge u Srijemu čine na očuvanju i prezentiranju baštine te pozivi na zajedništvo i korištenje svih manjinskih prava.

A da srijemskim Hrvatima niti danas nije lako govori za *Hrvatsku riječ* **Eduard Španović**, župnik i dekan Srijemske biskupije. On kaže kako se teško može razumjeti današnji život i položaj hrvatske zajednice u Srijemu, a da se ne pogleda u skoriju i daljnju povijest ove zajednice. Na primjer, potrebno je sagledati procese koji su doveli do toga da je danas u Srijemskoj Mitrovici tek pet posto katolika (Hrvata, Nijemaca i Mađara) a do prije Drugog svjetskog rata su oni činili većinu stanovništva. Zašto i kako je do toga došlo, o tome među ostalim govori dekan Španović. Zbog svih tih još uvijek svježih rana i sjećanja pogledi u prošlost, kaže dekan, »paraliziraju i pasiviziraju« hrvatsku zajednicu i onemogućuju joj da se suoči na pravi način s izazovima ovoga vremena. »Za razumjeti je ljude koji imaju bolne uspomene i rane, ali je i vrijeme da se nešto učini za preostalu zajednicu«, kaže on.

A da bi se nešto moglo učiniti, kaže za HR novi ravnatelj Hrvatske matice iseljenika **Mijo Marić**, potrebno je u prvom redu osvijestiti odnos većine i manjine u društvu: »On je procesan i ne postoji ishod u tom odnosu. Njegova sadašnjost je uvjetovana realitetom, ali je i refleksija prošlosti, a budućnost je uvjetovana objektivnim vrednovanjem sadašnjosti, te uzajamnim željama i ciljevima većine i manjine.«

A kakvo je stanje po pitanju osvješćivanja odnosa većine i manjine u srpskom društvu? Razmislimo i pokušajmo se prisjetiti neke dobre emisije ili novinskog priloga ili teksta o odnosu većina-manjina u Srbiji. Teško ih se prisjetiti. Vjerojatno zato što ih i nema previše. Rijetka su takva nastojanja, počevši od medija koji odnos većine i manjine često i dalje tumače kroz paradigmu loših i dobrih manjina i njihovih matičnih država. Pa tako ako pokušate pronaći nešto o nedavno održanoj tribini SANU o stanju i perspektivama multikulturalizma u Srbiji na kojoj je predstavljen istoimeni zbornik o različitim aspektima odnosa većina-manjina, osim po koje najave, nećete ništa naći. Vjerujem da su različiti manjinski mediji, kao i mi, ipak posvetili po koji redak ili vrijeme ovoj temi. I zato je dobro da ti mediji postoje. Da osvješćuju ovaj odnos iz manjinskog aspekta, a valjda će doći vrijeme kada će im i većinski mediji posvetiti dužnu pažnju.

J. D.

Izložba bogate ravnice Fruške gore

Rađanje gore

Među izloženim eksponatima razvrstanim i klasificiranim na vremenska razdoblja stvaranja Fruške gore bilo je stijena, korala, školjki, mikro i makrofosilnih ostataka *

Nastala zbirka rezultat je tridesetpetogodišnjeg terenskog prikupljanja i rada dr. Ivana Dulića

U daljnjoj i bližoj prošlosti, tumačenju geologije Fruške gore pridonosili su mnogi geolozi. Najnoviji doprinos u tome nizu dao je dr. **Ivan Dulić**, autor izložbe *Rađanje gore* koja je na Svjetski dan geologa, u ponedjeljak, 18. rujna, svečano otvorena u Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode u Novom Sadu. U bogatoj i po mnogo čemu vrlo specifičnoj zbirci eksponata nekoliko desetaka vrsta stijena, više od 230 fosilnih vrsta i rodova prikazano je, prema riječima samoga autora, s ciljem da običnim ljudima približe shvaćanje da priroda, slično kao i čovječanstvo, ima svoj razvoj.

Fruška gora je puno mlađa. Ona je dio veoma dinamičnog geokompleksa koji sadržava ostatke Panonskog mora.

Među izloženim eksponatima razvrstanim i klasificiranim na vremenska razdoblja stvaranja Fruške gore bilo je stijena, korala, školjki, mikro i makrofosilnih ostataka, uz koje su bili postavljeni vidljivi nazivi svakog pojedinog eksponata i opisi pripadajućih epoha. Nastala zbirka rezultat je autorovog tridesetpetogodišnjeg terenskog prikupljanja i rada, u kojemu su mu, kako je istaknuo, veliki oslonac i pomoć pružali članovi obitelji.

U programu otvorenja izložbe govorili su dr. **Biljana Panjković**, ravnateljica Zavoda, prof. dr.

Aleksandar Grubić s Rudarsko-geološkog fakulteta u Beogradu, **Nikolai Zalevski**, ravnatelj Naučno-tehnološkog centra *NIS Naftagas* i autor dr. Ivan Dulić. Čast da izložbu proglasi otvorenom imala je podtajnica Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu životne sredine **Brankica Tabak**.

Kao prilog izložbi, tiskan je i katalog s fotografijama najreprezentativnijih eksponata zbirke podijeljenih prema epohama geološke formacije Fruške gore, od rađanja i širenja Tetiskog oceana do Ledenoga doba. Ono što je i autor smatrao najvažnijim za poručiti u vezi sa zbirkom i njegove potrage za novim tumačenjima geologije Fruške gore zapisano je na posljednjoj stranici kataloga:

»Dugo je čovjek bio uvjeren da je Zemlja konačna, da je naš svijet nepromjenjiv. Ali, sve se mijenja, iz godine u godinu, iz dana u dan, iz sata u sat. I sada, dok promatramo ove

okamenjene tragove vremena, pijesak u pustinji osvaja nove širine, rijeke usijecaju kanjone, valovi pomjeraju obale, u toplim morskim plićacima koralji grade sprudove, a u hladnim morskim dubinama taloži se mulj koji će vremenom postati stijena. U unutrašnjosti Zemlje, nevidljive sile bude stare i rađaju nove vulkane, trese se tlo, rađaju se planine, rastu, stare i umiru.«

Melher Kralj

Izložbom je, također, dokazano da Frušku goru sačinjavaju stijene stvarane u nekadašnjem Panonskom moru, stare 260 milijuna godina, te oceanska kora starosti 170 milijuna godina. Ono što je ovom izložbom posebno demistificirano jeste više puta spominjana tvrdnja kako je Fruška gora bila otok u Panonskom moru koje se vremenom povuklo. Autor dr. Dulić rekao je medijima da ta tvrdnja nije točna. Prema njegovom tumačenju,

Umrla Marija Dulić

U ponedjeljak je, u 92. godini, preminula **Marija Maja Dulić**, dobitnica priznanja *Pajo Kujundžić* za doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku koje dodjeljuje Hrvatsko nacionalno vijeće. Rođena je 1925. u Subotici. Niže škole je završila u Subotici, a Učiteljsku školu u Zagrebu 1945. godine. U Gornjem Tavankutu je radila kao učiteljica do 1948. godine. Iste godine je na montiranom procesu osuđuju na 14 mjeseci zatvora zbog »članstva u ustaško-križarskoj organizaciji«. Kaznu je odslužila u požarevačkom zatvoru, a nakon toga više nikad nije mogla dobiti posao kao učiteljica. Bila je prisiljena promijeniti struku, te je poslije radila kao financijska radnica u Subotici, gdje je završila Višu školu. Pisala je pjesme. Objavljivala je u *Zvoniku* i *Subotičkoj Danici* te u zbirci *Lira naiva*.

250 godina crkve u Starčevu

Proslava 250 godina katoličke crkve u Starčevu održava se danas i sutra (petak i subota, 22. i 23. rujna). Danas u 11 sati bit će služena sveta misa u čast svetog Mauricija, zaštitinika ove crkve. Sutra u mjesnom Domu kulture s početkom u 20 sati bit će priređena svečana akademija i koncert KUD-a *Horvati* iz Zagreba i KUD-a *Stanko Paunović* iz Pančeva. Organizatori proslave su Rimokatolička crkvena općina u Starčevu i Udruga banatskih Hrvata.

Predstavljanje *Leksikona* u Subotici

U povodu 15 godina od početka rada na *Leksikonu* i 10 godina od dobivanja priznanja *Pro urbe*, Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice priređuje predstavljanje najnovijeg, trinaestog sveska *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Predstavljanje će biti održano večeras (petak, 22. rujna) u Velikoj vijećnici Gradske kuće, s početkom u 19.30 sati. Svezak će predstaviti: prof. dr. sc. **Josip Vrbošić**, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Osijeku u mirovini, **Tomislav Žigmanov**, v. d. ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i dr. sc. **Slaven Bačić**, glavni urednik *Leksikona*.

Paunović: Četvrti izvještaj o Akcijskom planu

»Ured za ljudska i manjinska prava redovito prati provođenje aktivnosti iz Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina«, priopćila je direktorica **Suzana Paunović** i dodala da je 63 posto dospelih aktivnosti za ovo izvještajno razdoblje realizirano ili se uspješno realizira.

Otvarajući sastanak u povodu predstavljanja Četvrtog izvještaja o provođenju Akcijskog plana, Paunović je navela da od 74 nositelja aktivnosti njih 13 nije dostavilo svoje priloge, od kojih je sedam vijeća nacionalnih manjina, prenosi *Tanjug*. Ona je rekla da će resorni ministri na Vladinom Savjetu za nacionalne manjine dati informaciju o provedenim i planiranim aktivnostima.

Podsjetila je da je Ured nastavio s unaprjeđivanjem sustava izvještavanja o provođenju Akcijskog plana i da Izvještaj sadrži i podatke o provođenju aktivnosti na lokalnoj razini. U proces izvještavanja je, kako navodi, uključeno i 76 jedinica lokalne samouprave i 53 savjeta za međunacionalne odnose.

Najavila je da će se u predstojećem razdoblju Ured usmjeriti na daljnje unaprjeđenje sustava praćenja Akcijskog plana, ističući da će se nastaviti s potporom svim osobama koje sudjeluju u procesu izvještavanja, radi unaprjeđenja njihova rada i međusobne suradnje. Paunović je najavila da će tijekom ovoga mjeseca biti održane obuke diljem Srbije za kontakt osobe iz jedinica lokalnih samouprava.

Kako je priopćeno iz Ureda, državni tajnik u Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave **Ivan Bošnjak** rekao je da Ministarstvo u suradnji s nacionalnim vijećima radi na izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina i Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina.

Oko 60 sudionika skupa je konstatiralo da je, zahvaljujući provedenim obukama, poboljšana kakvoća samog izvještavanja, navodi se u priopćenju i napominje da su sastanku prisustvovali predstavnici državnih tijela i institucija, neovisnih tijela, međunarodnih organizacija i nacionalnih vijeća nacionalnih manjina.

Ukalupljivanje etničkih identiteta u arhaizme i tradicionalizme

Isključivanje nacionalnih manjina iz političkog života predstavlja izazov demokratiji i ne pridonosi društvenoj stabilnosti

U Srbiji su javnim politikama spram manjina jasno izdvojene tradicionalne, »folklorne« nacionalno-manjinske značajke, po čijim se crtama mogu učinkovito voditi škere, ako što treba preoblikovati ili skratiti. Drugim riječima, nije prihvaćena integrativna politika multikulturalnosti u pravnim okvirima naše zemlje, a koja je utemeljena na multietničnosti Srbije. Ovo potonje jedan je od zaključaka iznesenih na tribini koju je u povodu predstavljanja zbornika radova »Stanje i perspektive multikulturalizma u Srbiji i državama regije: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 10-11. rujna 2015.« organizirala Srpska akademija nauka i umetnosti.

Zbornik se sastoji iz tri glavna dijela. Prvi dio se odnosi na pravni okvir za nacionalno-manjinska pitanja, drugi na političko zastupanje manjina u tijelima javne vlasti, a treći dio sadrži priloge o multikulturalizmu u zemljama regije.

Na tribini u prostoru Biblioteke Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu, u srijedu, 12. rujna izdanje su predstavili akademik **Tibor Várady**, dr. sc. **Goran Bašić** i prof. emeritus dr. sc. **Vukašin Pavlović**.

Manjinska prava iz pravnog kuta

Kada je riječ o pravnoj relevantnosti kulturne različitosti, akademik Tibor Várady ukazao je da je pravna relevantnost etničke pripadnosti često bila oružje diskriminacije, čega je primjer odnos spram Židova sredinom protekloga stoljeća. Međutim, i za stvarnu jednakost je potrebna pravna relevantnost, objašnjava. Da bi jedna manjina mogla imati vlastitu kulturu, treba biti priznata kao subjekt koji se može pravno tretirati. Zato i postoje posebni propisi aktivne afirmacije i pozitivne diskriminacije, podsjeća akademik Várady.

»Primjerice, kada je riječ o školstvu, postoje racionalne granice s koliko se najmanje učenika može otvoriti odjel. Najmanje petnaest učenika je stvar racionalnosti. Ali, ako u jednom gradiću u Vojvodini ima šest Slovaka, onda za njih granica od najmanje petnaest učenika nije stvar racionalnosti nego stvar postojanja ili nepostojanja škole na slovačkom jeziku. Isto se to može reći i za djecu iz hrvatskih obitelji.«

Stoga pravna relevantnost može imati i cilj ostvarivanja stvarne jednakosti, ukazuje Várady.

Stvarna jednakost podrazumijeva i pravo na različitost. Jednakost Srba u Hrvatskoj ne postoji ako primjerice, nemaju pravo na uporabu ćirilice. Isto se odnosi i na Hrvate u Srbiji, vezano uz uporabu jezika i pisma. Stoga, pravna jednakost podrazumijeva priznanje i pravno prihvaćanje različitosti i davanje prilika tu različitost iskazati, smatra Várady.

U Srbiji postoji, i u europskim razmjerima mjereno, »normalan sustav«, kako ga je Várady nazvao, ali koji ima i nedostataka.

»Nadam se da će Akcijski plan za manjine poboljšati situaciju i da se neće svesti samo na fraze, kao i niz drugih akcijskih programa, nego da se učine pravi koraci«, kaže Várady.

Nacionalne manjine u zastupničkim tijelima

Ustav Srbiju definira kao nacionalnu državu utemeljenu na nacionalnim i manjinskim pravima i europskim vrijednostima. Ali multikulturalizam i univerzalne vrijednosti ne spominju se kao dio ustavnog i državnog identiteta. Vladavina prava utemeljena je na neotuđivim ljudskim pravima, ali ne i na manjinskim, koji se često spominju u pravnoj debati.

Pravima nacionalnih manjina Ustav i propisi bave se kroz institute manjinske samouprave i kulturne autonomije. Taman koliko to zahtijevaju europski standardi zaštite prava nacionalnih manjina.

»Priroda multietničnosti Srbije ipak je drugačija i zahtijeva njoj prilagođenu multikulturalnu politiku. Njezin nedostatak rezultira ukalupljivanjem etničkih identiteta u arhaizme i tradicionalizme, što uvjetuje društvenu segregaciju i slabi građansku i političku zajednicu«, ukazao je tijekom tribine dr. **Goran Bašić**, predstavljajući drugi dio *Zbornika*.

U radu dr. sc. **Slavena Bačića** koji se nalazi u drugom dijelu *Zbornika* može se pročitati o političkom organiziranju i djelotvornoj zastupljenosti nacionalnih manjina u tijelima javne vlasti. Tezu da je politika multikulturalizma nekonzistentna i nedorečena u Srbiji potvrđuju i mišljenja u drugim radovima koji se odnose na ovu temu. Protivno Ljubljanskim smjernicama OESS-a gdje se inzistira na političkom predstavljanju manjina, koncept političkog predstavljanja nacionalnih manjina u Srbiji onemogućuje njihovo učinkovito sudjelovanje u političkom ži-

U nošnjama vidljivi, u politici nevidljivi

votu i otežava uspostavljanje integrativnih društvenih odnosa, navodi se.

Parlamentarno zastupništvo nacionalnih manjina i njihova zastupljenost u tijelima državne vlasti, kao oblik djelotvornog sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu, segment je manjinskih prava koji još uvijek nije zadovoljavajuće riješen u Srbiji, podsjeća dr. Bačić. U pogledu parlamentarnog zastupništva, nakon početne opredijeljenosti za princip zajamčenih mjesta za pripadnike manjina, što je danas gotovo postalo standardom u regiji, krenulo se u smjeru principa ukidanja izbornog cenzusa za stranke i koalicije nacionalnih manjina. Iako je ovaj oblik olakšanog predstavljanja manjina u parlamentu legitiman sa stanovišta načela afirmativne akcije, u uvjetima u kojima se primjenjuje u Srbiji, gdje je na nacionalnoj razini cijela država jedna izborna jedinica, a treba uzeti u obzir disperziranost manjina, pokazao se kao neprikladan, jer je na državnoj razini primjenjiv samo kod dvije najbrojnije manjine – Mađara i Bošnjaka. Zbog toga se u nizu međunarodnih dokumenata u posljednjih desetak godina inzistira i na predstavljanju brojčano manjih nacionalnih manjina, što apostrofiraju i akcijski planovi za poglavlje 23, odnosno za ostvarivanje prava nacionalnih manjina.

Međutim, evidentna je nevoljnost vlasti osigurati, umjesto omogućiti, predstavljanje većeg broja nacionalnih manjina u nacionalnom parlamentu. Zato pravi izazov srpskoj političkoj eliti jest osigurati sudjelovanje malobrojnijih nacionalnih manjina u predstavničkim tijelima na svim razinama vlasti, a naročito na nacionalnoj. Ovo stoga jer je politička participacija nacionalnih manjina ključan preduvjet za održivu integraciju nacionalnih manjina u društvo i njihovu konstruktivnu ulogu u društvenom razvoju. Bez demokratske političke participacije na svim razinama vlasti manjine će i dalje imati dojam da su na društvenoj margini bez mogućnosti učinkovitog sudjelovanja u političkom odlučivanju, decidan je dr. Slaven Bačić.

Problem političke nereprezentativnosti nacionalnih manjina trebalo bi sagledati i na način da isključivanje manjina iz političkog života predstavlja izazov demokraciji i ne pridonosi društvenoj stabilnosti. S obzirom na to da većinski princip u suvremenoj liberalnoj demokraciji ne osigurava nužno društvenu stabilnost, kako bi se ona postigla, a društvo homogeniziralo oko minimuma političkih interesa, pribjegava se mjerama afirmativne akcije, prilagođavanju izbornih sustava, izbornih formula, što u našem političkom životu, prema većini autora u *Zborniku*, nije omogućeno, ukazao je Bačić.

Primjer iz susjedstva

U Hrvatskoj u proteklih dvadesetak godina ustavno i zakonodavno reguliranje položaja i prava nacionalnih manjina uz uspone i padove na ovom polju pokušavalo je uspostaviti ravnotežu između principa integracije na jednoj strani i očuvanja identiteta nacionalnih manjina na drugoj. Po ocjeni jednog od autora, prof. dr. **Siniše Tatalovića**, rezultati su samo djelomični. Kvote zastupničkih mjesta u Saboru osigurane su na sljedeći način: za srpsku nacionalnu manjinu tri zastupnika i po jedno za različito grupirane ostale nacionalne manjine. Usprkos činjenici da je Hrvatska ušla u sastav Europske unije, neka pitanja vezana uz položaj nacionalnih manjina su i dalje otvorena, poput službene uporabe jezika i pisma, te društvenog i ekonomskog položaja manjina. Niti medijska percepcija pitanja nacionalnih manjina u javnosti nije na očekivanoj razini, kaže u svom radu profesor Tatalović.

Zbornik sadrži 26 radova, na više jezika, što također pokazuje koliko je kultura važna i kao osobina i kao spona među različitim narodima, rečeno je ovom prigodom.

Siniša Jurić

Eduard Španović, župnik i dekan u Srijemskoj Mitrovici

Pogledi unatrag nas paraliziraju i pasiviziraju

Kršćanski život u Srijemskoj Mitrovici vezuje se za same početke uspostave organizacije Crkve na širem europskom području. Desetljeća su prošla od tada, mnogobrojni povijesni događaji obilježili su prethodno razdoblje u ovom srijemskom gradu. Ratna događanja tijekom devedesetih godina rezultirala su odlaskom velikog broja Hrvata iz ovog grada. Najveće utočište Hrvata oduvijek je bila župa svetog Dimitrija, kako nekada tako i danas, a vrata župe otvorena su da, osim vjernika, prime i druge članove humanitarnih organizacija koje se bave karitativnim radom. O tome kako danas živi hrvatska zajednica u Srijemskoj Mitrovici, s kojim se problemima suočavaju i koji su to izazovi koje donosi novo vrijeme, razgovarali smo sa župnikom i dekanom Srijemske biskupije mons. **Eduardom Španovićem**.

I pored sve manjeg broja Hrvata, aktivnosti u župi su brojne. Kako biste oslikali današnji život hrvatske zajednice u Srijemskoj Mitrovici?

Bogata je i slavna povijest Srijemske Mitrovice i Srijemske biskupije. Malo koji grad i biskupija se može pohvaliti takvom i tolikom poviješću. Po predanju, kršćanstvo u stari Sirmij donose sveti Epenet i Andronik, učenici sv. Petra i sv. Pavla. Od početka imamo dobro organiziranu crkvenu zajednicu, na čelu s biskupom **Irenejom**, kome je odsječena glava na savskom mostu na veliki četvrtak 6. travnja 304. godine, a njegov đakon sv. **Dimitrije** podnio je mučeničku smrt na Uskrs, 9. travnja iste godine, te će kasnije Sirmij po njemu dobiti ime. Zato je Srijemska Mitrovica, kako stoji u njezinom grbu, *Civitas sancti Demetreei*. I moglo bi se puno i bilo bi lakše pisati i govoriti o starom Sirmiju nego o današnjem životu hrvatske zajednice u Srijemskoj Mitrovici, kako ste pitali. Teško se može razumjeti današnji život i položaj hrvatske zajednice u Srijemskoj Mitrovici, a da se ne pogleda u skoriju i daljnju povijest ove zajednice.

Prije Drugog svjetskog rata Hrvata je bilo u velikom broju i imali su značajnu ulogu u Srijemskoj Mitrovici. Katolici (Hrvati, Nijemci i Mađari) čine većinu stanovništva u Srijemskoj Mitrovici, a danas jedva pet posto. Mnoga su kulturna, prosvjetna i druga hrvatska društva u Srijemskoj Mitrovici, njih preko dvadeset. Samo je četiri četverglasna pjevačka hrvatska društva-zbora bilo, i to: *Hrvatska nada*, *Tomislav*, *Hrvatska omladina* i *Cecilija*. Nakon Drugog svjetskog rata Hrvati u Mitrovici, ali i u drugim srijemskim mjestima, doživljavaju pogrom i progon, mnoge muke i poniženja. Kolektivno su proglašeni krivima, mnogi su ubijeni, mnogi protjerani, a mnogi »ušutkani« i »uplašeni« s osjećajem krivnje i manje vrijednosti. I taman su se malo zaboravile te godine i muke, a došle su devedesete godine prošlog vijeka i ratovi na ovim prostorima. Iako rata na prostoru gdje živimo nije bilo, strahote rata Hrvati u Mitrovici i u drugim srijemskim župama itekako su osjetili i proživjeli. Zbog svega što nam se događalo mnogi su odselili i tako se zajednica opet u velikom broju smanjila i opet strahom i mukom uvećala.

Što je do sada učinjeno na očuvanju nacionalnog identiteta Hrvata u Srijemu?

Nakon 2000. godine dolazi novo vrijeme, nove prilike i novi izazovi. Godine 1997. organizira se Hrvatski kulturni centar *Srijem*, ali tadašnje vlasti nisu ga htjele registrirati, tako da će biti registriran tek 2001. godine. I prije i tada jedino »utočište« i mogućnost za bilo kakvo življenje hrvatskog identiteta bilo je u crkvi. Hrvatski dom je nakon Drugog svjetskog rata nasilno oduzet, a sva hrvatska društva nasilno ugašena. Tih godina u okviru župe osniva se i Mađarsko kulturno umjetničko društvo

Istina, došlo je novo vrijeme, ali su ostali i neki stari problemi i poteškoće. Za mnoge nerješivi. Mnoge su obitelji seobom razdvojene i još su svježe uspomene i rane. I tako česti pogledi unatrag paraliziraju i pasiviziraju nas. Za mnoge je još »staro« vrijeme i nije još trenutak da se nešto poduzima. I tako vrijeme prolazi, ističe mons. Španović

i Njemački kulturni centar koji do danas djeluju u prostorijama župe.

Spomenuli ste da je došlo novo vrijeme koje nosi sa sobom nove izazove. Koliko su danas župe u mogućnosti uhvatiti se u koštac sa svim izazovima koje nosi upravo to novo vrijeme?

Istina, došlo je novo vrijeme, ali su ostali neki stari problemi i poteškoće. Za mnoge nerješivi. Mnoge su obitelji seobom razdvojene i još su svježe uspomene i rane. I tako česti pogledi unatrag paraliziraju nas i pasiviziraju. Za mnoge je još »staro« vrijeme i nije još trenutak da se nešto poduzima. I tako vrijeme prolazi. Za razumjeti je ljude koji imaju bolne uspomene i rane, ali je i vrijeme da se nešto učini za preostalu zajednicu.

Život za hrvatsku zajednicu u Srijemskoj Mitrovici bio je izuzetno težak 90-ih godina. Mnogi Hrvati su otišli tada iz svog mjesta. Kako biste danas ocijenili život Hrvata u Srijemskoj Mitrovici? Postoji li još uvijek strah od očitovanja svog nacionalnog identiteta kod pripadnika hrvatske zajednice?

Postoje rane i traume zbog proživljenog, ali mislim da strah ne postoji u onom obliku u kom je postojao devedesetih godina. Valja istaknuti da je velika većina Hrvata u Mitrovici uvijek živjela svoj katolički i hrvatski identitet, i onda kada su zbog svoje pripadnosti hrvatskom narodu i Katoličkoj Crkvi proživljavali progone i svakovrsna ponižavanja.

Devedesetih godina otišao je i veliki broj mladih iz Srijemske Mitrovice. No, unatoč tome, vidimo da je danas veliki broj mladih prisutan i vrlo aktivan, kako u vjerskom životu u župi tako i u HKC-u Srijem. Kako biste to prokomentirali i čija je zasluga za to?

Ne samo mladih, nego i ostalih dobi odselio se devedesetih godina veliki broj Hrvata. I posljednjih godina opet su vidljivi odliv i seoba mladih. S tim što su sada drugi razlozi i drugo odredište. Danas se mladi sele zbog ekonomskih razloga i nezaposlenosti, i to u Njemačku i druge europske države, dok su se devedesetih godina selili zbog straha, progona, mobilizacije najvećim dijelom u Hrvatsku. Kažete da je velik broj mladih prisutan i aktivan u župi i HKC-u. Nisam siguran da je velik, ali treba istaknuti da je veliki postotak mladih koji su ostali povezan sa župom i crkvom, isto tako i s HKC-om. Također su i međusobno povezani i rado borave u prostorijama župe i Hrvatskog doma.

U Srijemskoj Mitrovici veliki broj djece pohađa nastavu vjeronauka kao i fakultativnu nastavu na hrvatskom jeziku. Je li po Vašem mišljenju njihov odziv dovoljan u odnosu na broj Hrvata koji žive na ovim prostorima?

Većina djece krštene u Katoličkoj Crkvi pohađa i katolički vjeronauk u školi i župnu katehezu u crkvi. Lijep broj i postotak djece pohađa i fakultativnu nastavu hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, koja se održava u svih pet osnovnih škola u Mitrovici. Koliko mi je poznato još samo u Sotu se održava nastava hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture. Bilo bi

dobro istražiti i učiniti potrebno da se ista nastava organizira u drugim mjestima gdje za to ima mogućnosti.

Hrvatski kulturni centar Srijem – Hrvatski dom tijesno surađuje sa župom. Koliko je po Vašem mišljenju važno postojanje hrvatskih kulturnih udruga u Srijemu, kao i njihova bliska povezanost sa župom?

Na radost je i korist postojanje hrvatskih kulturnih i prosvjetnih društava. HKC Srijem i župa kvalitetno i lijepo surađuju. HKC je »rođen« u prostorijama župe, a župa je uvijek bila na svome u Hrvatskom domu. Prije Drugog svjetskog rata često su župnici bili i predsjednici hrvatskih društava i Hrvatskog doma. Župnik dr. **Franjo Rački** je bio jedan od najzauzetijih da se napravi zgrada Hrvatskog doma.

Obnašate dužnost generalnog vikara Srijemske biskupije. Kako biste opisali situaciju u kojoj se nalaze župe u Srijemu?

Svakako je drugačija situacija u Zemunu i Novom Beogradu nego u Kukujevcima i Gibarcu. Nije ista situacija u gradovima i u selima. Svugdje su zajednice bitno brojem smanjene, kao što reko u nekim zajednicama su još vidljivije rane i ožiljci. Većina naših ljudi žive jednostavnim, skromnim i strpljivim životom. Mladima je teško biti strpljiv, te neki odlaze »trbuhom za kruhom«. **Veći dio crkava u Srijemu je obnovljen, u nekim mjestima izgrađene su i nove. Danas nijedno mjesto u Srijemu gdje žive pripadnici hrvatske zajednice nije bez svoje crkve, kao što je to bilo do prije nekoliko godina u Staroj Binguli.**

Treba reći da su u većini župa crkve i drugi crkveni objekti obnovljeni kao i da su sagrađene tri nove crkve. Plod je to zauzetosti župnika i naših župljana i svakako velikodušnih darova i donacija. **I na kraju, koja bi bila Vaša poruka vjernicima. Kako bi se oni danas trebali nositi s novim vremenom i novim izazovima?**

Svećenik nema druge poruke nego što je Kristova poruka. Krist od svojih učenika i sljedbenika traži da budu »svjetlost svijeta« i »sol zemlje«. A znamo koja je uloga i funkcija svjetla i soli. Svjetlo da svijetli i razgoni tamu, a sol da daje okus. To je i zahtjev vremena i izazov. Često imamo svijest čak i frustraciju da smo mali i neznatni i da kao takvi za sebe i druge ne možemo ništa učiniti. A poznato je da malo svjetla i mala svjetiljka rasvijetli veliku dvoranu i veliki prostor i kako malo soli dadne okusa velikoj količini hrane. Jeste vrijeme za nama teško, i danas ima mnogo poteškoća, ali bilo bi pogrešno ne učiniti što je moguće za kvalitetu života i očuvanje vjerskog i nacionalnog identiteta. I naši predci živjeli su u teškim i često u mnogo težim uvjetima. I toliko toga su u povijesti gubili i izgubili, ali nikada nisu izgubili pripadnost svojoj Katoličkoj Crkvi i svome hrvatskom narodu. Dobro su razumjeli Kristovu poruku »što ti vrijedi da cijeli svijet stekneš ako svoju dušu izgubiš«. Sačuvajmo svoju dušu, svoj vjerski i nacionalni identitet, uvažavajući i poštujući svaku različitost i sve narode i ljude s kojima živimo, una-prjeđujući i živjeći susretljivost i međusobno obogaćivanje.

Suzana Darabašić

Održana manifestacija srijemskih hrvatskih kulturnih udruga
Srijemci Srijemu u Staroj Pazovi

Potvrda zajedništva srijemskih Hrvata

Vlatko Čačić

Kao što je poznato, srijemski Hrvati su najteže prošli devedesetih godina, ni krivi ni dužni, s obzirom na to da nisu sudjelovali u ratu. Njihova jedina krivnja je bila njihova etnička pripadnost. Ovo je poruka prije svega srijemskim Hrvatima da su ta vremena bez obzira na sve, nepovratno iza nas, rekao je Slaven Bačić

Centralna manifestacija hrvatskih srijemskih udruga *Srijemci Srijemu*, koja je u subotu, 16. rujna, održana u Kulturnom centru u Staroj Pazovi, još jednom je potvrdila da je ideja pokrenuta prije pet godina s ciljem povezivanja srijemskih udruga i prezentiranja hrvatske kulturne baštine ispunila i više od očekivanog. Sada se sa sigurnošću može reći da je, kako u organizacijskom smislu tako i po kvaliteti izvedbe programa i broju sudionika, manifestacija dostigla zavidnu razinu, što su potvrdili i sudionici programa i gledatelji te večeri.

Riječi ohrabrenja

Pokrovitelj i organizator manifestacije *Srijemci Srijemu* su bili Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i domaćin HKPD *Tomislav* iz Golubinaca. Omladinski tamburaški orkestar, inače dobitnik više prestižnih plaketa i priznanja, sa svojim solistima, otvorio je manifestaciju:

»Mi Golubinčani kao dobri domaćini trudili smo se da ova večer izgleda skoro besprijekorno. Nadam se da smo ispunili očekivanja. Kao domaćini smo prezadovoljni organizacijom, a tako i nastupom svih udruga koje su sudjelovale. Drago mi je da se ova manifestacija održava i da je iz godine u godinu sve uspješnija i nadam se da će ona imati dugu tradiciju. Također

mi je drago što se *Srijemci Srijemu* ove godine održavaju u sklopu obilježavanja naše veoma važne manifestacije koju čuvamo i negujemo u spomen na našeg istaknutog člana, a to su *Večeri i noći Ilije Žarkovića Žabara*«, istaknuo je predsjednik HKPD-a *Tomislav Vlatko Čačić*.

Poruku ohrabrenja srijemskim Hrvatima uputio je predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća dr. **Slaven Bačić**:

»Manifestacija hrvatskih kulturnih udruga pokrenuta prije pet godina se doista ustalila. Plašili smo se da to ne bude samo pokušaj na početku. No, ona je zaživjela, postala tradicionalna i srijemske udruge su je prihvatile kao svoju. I to je radost ne samo srijemskih Hrvata, nego i svih ostalih Hrvata u Vojvodini i Srbiji. Kao što je poznato, srijemski Hrvati su najteže prošli devedesetih godina, ni krivi ni dužni, s obzirom na to da nisu sudjelovali u ratu. Njihova jedina krivnja je bila njihova etnička pripadnost. Ovo je poruka prije svega srijemskim Hrvatima da su ta vremena bez obzira na sve, nepovratno iza nas. Ovo je ujedno i poruka ohrabrenja da slobodno izražavate svoju nacionalnu pripadnost, negujete svoj jezik, običaje, tradiciju i da tamo gdje postoji mogućnost koristite službenu upotrebu svog jezika, čuvate svoju kulturu. U tom smislu ja vas pozivam da ostvarujete svoja manjinska prava i ohrabrujem vas da pozivate i druge da to koriste.«

Zavidna kvaliteta programa

Osim domaćina, izvedbom svojih točaka kroz ples, skladbu i pjesme, recitacije, predstavili su se HKD *Šid* iz Šida, HKC *Srijem – Hrvatski dom* iz Srijemske Mitrovice, HKPD *Matija Gubec* iz Rume, HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina, Društva hrvatske mladeži Zemuna i Zajednica Hrvata Zemuna knjižnica i čitaonica *Ilija Okrugić*, te Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina. Gosti ovogodišnjeg programa bili su članovi HKC-a *Bunjevačko kolo* Subotica – ogranak u Žedniku i Hrvatska čitaonica iz Subotice: »Najveća manifestacija srijemskih udruga kulture pokazuje da već sada imamo jedno dobro iskustvo i da smo bolji u organizaciji. Ali ono što je najvažnije to je zajedništvo koje se stvara. Upravo danas smo vidjeli na djelu koliko to puno znači kada ljudi koji se nemaju prilike često susresti, jedni drugima pokazuju što su tijekom godine radili. Vjerujem da ova manifestacija ne samo da je potrebna, nego da bez nje ove udruge kulture ne bi mogle uopće agendu kulture Hrvata u Vojvodini ni ispuniti. Nadam se da će nas svake godine biti sve više, a čini mi se da je ove godine veliki broj sudionika koji je pokazao doista zavidnu kvalitetu u izvođenju svojih točaka«, izjavila je **Katarina Čeliković**.

Slaven Bačić i Gordana Jerković

Skupu se obratio i otpravnik poslova Veleposlanstva Hrvatske u Beogradu **Ivan Sabolić**, pružajući riječi podrške organiziranju ove manifestacije:

»Uvijek ćemo rado podržavati ovako kvalitetne projekte koji na jedan uspješan način povezuju što više udruga Hrvata i upravo to zajedništvo koje pokazuje čini ovakve manifestacije kvalitetnim, kako u umjetničkom tako i u svakom drugom smislu.«

Pohvale za organiziranjem ovakve vrste manifestacije u Srijemu dao je i zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika **Željko Ruپیć**:

»Kroz nastup hrvatskih kulturnih društava i grupa doživio sam veselje i radost i zajedništvo Hrvata, što me iznimno raduje. Zapravo to i jeste jedan od načina na koji i mi u Matici iseljenika pa i unutar državne politike Hrvatske želimo na neki način očitovati skrb o očuvanju nacionalne kulture jezičnog i svakog drugog identiteta Hrvata, ma gdje oni bili.«

Skupu su prisustvovali i predstavnici Vukovarsko-srijemske županije:

»I ja sam Srijemac, Šokac iz Drenovca u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Nisam prvi puta u Srijemu, a sa Srijemcima puno surađujem. Članovima Zajednice kulturno-umjetničkih društava Vukovarsko-srijemske županije pridružena su i kulturno-umjetnička društva Hrvata iz Srijema i s njima ostvarujemo lijepu suradnju, pogotovo sa Srijemskom Mitrovicom. Važno je da se srijemski Hrvati na ovakav način udruže i iznesu ovako veliki kulturni događaj. Ovakvi susreti su ujedno i prilika da jedni od drugih nešto naučimo i da jedni drugima pripomognemo«, izjavio je predsjednik ZKUD-a Vukovarsko-srijemske županije **Andrija Matić**.

Dojmovi sudionika

Dojmove o organizaciji ovogodišnje manifestacije iznijeli su i sudionici, predstavnici udruga koji su već bili domaćini, ali i ostali:

»Ove godine HKPD *Tomislav* iz Golubinaca se u ulozi domaćina dobro pokazao, od koordinacije, tonske probe i same organizacije. Rekao bih da je puno toga uznapredovalo u odnosu na prve godine rada kada smo još nekako hvatali prve korake. Kako je naše svetište na Tekijama okupljalište, tako i *Srijemci Srijemu* pokušavaju prerasti u manifestaciju koja okuplja sve Hrvate. No, ono što mogu primijetiti, barem kada je riječ o Petrovaradinu i okolici, slab je odziv publike iz tih krajeva. Rekao bih da još uvijek nije dovoljno doprlo do ljudi gdje živi naš narod diljem Srijema. Zato bih rekao, kako Srijemci hodočaste na Tekije, tako mogu i jedanput godišnje u jedan srijemski grad, gdje se mogu nadahnuti hrvatskog kulturnog ozračja i susresti se sa svojim sunarodnjacima«, poručio je predsjednik HKPD-a *Jelačić* **Petar Pifat**.

A prvi puta ove godine predstavila se i najmlađa udruga, Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina:

»Puni smo entuzijazma i želimo svašta pokazati. Smatrali smo da je sasvim dovoljno da se predstavimo kao muzička sekcija, ali smo na poziv HNV-a doveli i članove kreativne i literarne sekcije i nastojali publici prikazati najbolje što imamo. Nadam se da ćemo i mi imati priliku biti domaćini jedne ovakve manifestacije«, rekla je tajnica hrvatske udruge iz Surčina **Katica Naglič**.

Prvi puta na manifestaciji su se predstavili i članovi Hrvatske čitaonice iz Subotice:

»Bila je ovo jedna prekrasna večer uz mnoštvo sudionika sa svih strana Vojvodine. Ovakve manifestacije su potrebne kako bi se sačuvao naš jezik. Važno je znati tko smo i što smo i to prenijeti mlađim generacijama. Jer mi smo ta sol koja ostaje i njome treba začiniti ovdje život«, rekla je **Josipa Dević**.

Skupu su prisustvovali i opunomoćeni ministar Veleposlanstva RH u Srbiji **Stjepan Glas**, generalni konzul RH u Subotici **Velimir Pleša** i načelnik društvene djelatnosti Općine Stara Pazova **Željko Šolaja**. Posljednju točku u okviru bogatog i sadržajnog programa izveli su domaćini Golubinčani u znaku svoje tradicionalne manifestacije *Mačkare*, odjeveni u šarene kostime. Iduće godine domaćini manifestacije bit će Hrvatske kulturne udruge iz Zemuna, a očekivanja su da će biti još veći broj sudionika.

Fotogaleriju s ovog događaja možete pogledati na stranicama 26 i 27 kao i na facebook stranici *Hrvatske riječi*.

S. Darabašić

Osvijestiti odnos većine i manjine

»S koro sve na ovom svijetu je koncipirano prema potrebama većine i biti manjina u stanovitom smislu znači biti označen. Zato je važno u prvom redu osvijestiti odnos većine i manjine«, kaže novi ravnatelj Hrvatske matice iseljenika **Mijo Marić**. Budući da je po obrazovanju psiholog, pedagog i psihoterapeut nesumnjivo je da poznaje procese i značaj formiranja nacionalnog identiteta kao i mehanizme i procese u pozadini odnosa većine i manjine a koji su u našem podneblju nerijetko bili konfliktni. Ti odnosi još uvijek imaju konfliktni potencijal a što se očituje skoro u svakoj kriznoj situaciji između država domicilnih i matičnih. »Svakog časa kad države te odnose učine konfliktnima, manjine trpe. Radi se projekcija matične države, s kojom smo u konfliktu, upravo na manjinu koja je iz te države. Političari bi trebali voditi računa kako se ponašaju u uzajamnim odnosima, barem zbog manjine. Zato

je važno da političari pokažu zrelost, ozbiljnost, razumijevanje i toleranciju«, kaže Marić, a Hrvatska matica iseljenika, skupa s drugim institucijama, ima i dalje istu misiju očuvanja nacionalnoga i kulturnoga identiteta, te očuvanja materinskoga jezika i običaja Hrvata izvan Hrvatske.

HR Dužnost ravnatelja Hrvatske matice iseljenika preuzeli ste 18. srpnja ove godine. Što će činiti bit Vašega programa i plana rada? Planirate li uvesti neke novine u radu HMI-ja?

Hrvatska matica iseljenika djeluje 66 godina i u tom razdoblju praksa i iskustvo uspjeli su sigurno stvoriti vrlo funkcionalne sadržaje koji žive i koji će živjeti i dalje. Trebamo pratiti život koji teče, procese koji se događaju i prilagođavati im se. Osim uobičajenih kulturnih, znanstvenih, sportskih sadržaja, koji su standardni dio našeg programa, trudit ćemo se osmisliti ideje, strategiju i projekte koji bi privukli naše iseljenike. Nije za očekivati

Nаша glavna misija je i dalje očuvanje nacionalnoga i kulturnoga identiteta, te očuvanje materinskoga jezika i običaja Hrvata izvan RH i uz nove tehnologije * Manjina je u izravnoj ovisnosti o matičnoj državi i odnosi tih matičnih država manjine s Hrvatskom i obrnuto su slika odnosa Hrvatske prema manjinama i Hrvatima kao manjini u drugim državama. Svakog časa kad države te odnose učine konfliktnima, manjine trpe

tehnologija u njenu ostvarenju. Posljednjih četvrt stoljeća HMI je zakoračila u digitalnu eru, pokrenuvši interaktivni web portal čija čitanost doseže prosječno 50.000 pregleda na mjesec, e-tečaj Hrvatski internetski tečaj - HIT-1 i online učionicu namijenjenu poučavanju hrvatskoga jezika *Hrvatski izvan domovine – hriD*. Po pojmu *ucimo* ta je stranica na Googleu među prvima u svijetu. Iz digitalnog repozitorija HMI-ja izdvajamo e-inačicu mjesečnika *Matica*, godišnjaka Hrvatskog iseljeničkog zbornika, te odnedavno i online *Leksikon hrvatskog iseljeništva i manjina* koji se pojavio kao kruna spoznaja o fenomenu polutisućljetnih hrvatskih migracija. Da budem posve jasan, trenutačno se radi o tehničkim pitanjima, a naša glavna misija je i dalje očuvanje nacionalnoga i kulturnoga identiteta, te očuvanje materinskoga jezika i običaja Hrvata izvan RH i uz nove tehnologije.

 Prema procjenama, u pedesetak zemalja u svijetu ima više od 3,5 milijuna iseljenika hrvatskih korijena. Često se govori kako je to veliki potencijal za Hrvatsku, ali da se ne uspijeva »iskoristiti« na pravi način – na korist iseljenika kao i matične države. Planirate li nešto mijenjati u politici i programima HMI-ja naspram iseljeništva?

Uz dobru praksu koja traje već 66 godina nastojat ćemo prilagoditi se vremenu u kojemu živimo kroz aktualne sadržaje, poticati državu na bolju, životniju normativu, političare da stvaraju što bolju klimu, a onda će i gospodarstvenici, tuzemni i iseljeni, naći svoj interes za ulaganja i stvaranje boljeg života i sebi i svima nama. Najbolji promotori povratka su uspješni povratnici.

 Planirate li možda mijenjati (unaprijediti) politiku i programe naspram hrvatskih manjina u susjednim zemljama?

Vanjska politika, a time i politika naspram hrvatskih manjina u susjednim zemljama je u nadležnosti Vlade i Predsjednice RH i, uz moje skromno mišljenje, oni tom pitanju poklanjaju iznimni značaj. U okviru te politike i pravne regulative, mi u Hrvatskoj matici iseljenika dajemo svoj doprinos kroz kulturna, znanstve-

da napravimo veliki iseljenički pokret, ali duboko vjerujem da je smisao u sustavnom i ustrajnom djelovanju, te malim, ali stalnim pomacima. Ne možemo se natjecati s velikim industrijskim silama na tržištu radne snage, ali možemo iskoristiti prednost boravka ljudi na ovome prostoru i ekonomskog potencijala koji je prisutan, te naglašene ljubavi prema našoj domovini. Ovo treba biti zajednička priča nas koji smo tu i naših iseljenika. Moramo ih uvjeriti da je Hrvatska jednako naša i da uspjeti možemo samo zajedničkim djelovanjem.

 Zanimljivo je da je stranica na Matičinu web portalu o misiji HMI-a dugo bila prazna (u izradi). Znači li to da će se nešto mijenjati u misiji HMI-ja?

Izvršno ste to uočili. Matičin web portal prava je kronika izgradnje misije Hrvatske matice iseljenika digitalne epohe i naših sustavnih prilagodbi uporabi informacijsko-komunikacijskih

na, sportska i društvena događanja, te stalno održavanje i jačanje veze s hrvatskim manjinama u susjednim zemljama.

HR O Hrvatima izvan Hrvatske skrbi i Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske. U čemu surađujete s njima a što je samo Vaša, odnosno njihova posebna zadaća?

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske je središnje tijelo državne uprave nadležno za područje odnosa između RH i Hrvata izvan Hrvatske. Hrvatska matica iseljenika djeluje prema Zakonu o HMI i Statutu i usko surađuje sa Središnjim državnim uredom. Imamo zajedničkih ciljeva, i naravno, elemenata u kojima se preklapamo. Matica ima vlastite programe koje uspješno realizira unutar svojih ustrojstvenih jedinica (Odjel za kulturu, Odjel za hrvatske manjine, Odjel za školstvo, znanost i sport, Odjel za nakladništvo, Odjel za informiranje iseljeničtva.....), Središnji ured u Zagrebu pak osigurava velika financijska sredstva za programe i projekte Hrvatima izvan RH. Na nekim projektima radimo zajednički i međusobno se dopunjujemo.

HR Po obrazovanju ste pedagog, psiholog i psihoterapeut. Možete li nam reći nešto o tome što u psihološkom smislu znači biti manjina u nekoj zemlji? Obično se govori kako su manjine bogatstvo, redovito o multikulturalnosti i tome slično ali malo tko govori i o manje lijepim i dobrim stvarima vezanim uz manjinski status, međunacionalne odnose ... Koliko je npr. važno za psihološku stabilnost ili psihološki razvoj njegovanje vlastitog identiteta i kulture (npr. školovanje na materinskom jeziku)? Koliko je važno ne stidjeti se i ne skrivati vlastito podrijetlo i nacionalnu pripadnost?

Skoro sve na ovom svijetu je koncipirano prema potrebama većine i biti manjina u stanovitom smislu je biti označen. Zato je važno u prvom redu osvijestiti odnos većine i manjine. On je procesan i ne postoji ishod u tom odnosu. Njegova sadašnjost je uvjetovana realitetom, ali je i refleksija prošlosti, a budućnost je uvjetovana objektivnim vrjednovanjem sadašnjosti, te uzajamnim željama i ciljevima većine i manjine. Ono što je sadržano

u mojoj nacionalnoj pripadnosti je moj nacionalni identitet i predstavlja dio moje osobnosti. Ta potreba za osobnošću je primarna ljudska potreba. To sam JA! Uz sve elemente zajedničke s većinom imam i taj moj element, koji je drugačiji od većine. Osobnost su naši osjećaji, potrebe, stavovi, interesi, granice i dobro je da je izražavamo. Nemogućnost izražavanja osobnosti i identiteta je u psihološkom smislu frustracija. Zato je važno da većina omogući manjini da izrazi svoju osobnost, kako se ne bi razvila frustracija, jer ona je osnova za konflikt. Nerješavanjem konflikta stvaraju se neuralgične točke, koje će, prije ili poslije, sigurno prerasti u sukob. Hrvatska normativna, kao i normativna Europske unije, obvezuje i stvara jako dobre pretpostavke za realizaciju manjine, a na većini je da to omogući i u praksi. Manjina je u izravnoj ovisnosti o matičnoj državi i odnosi tih matičnih država manjine s Hrvatskom i obrnuto su slika odnosa Hrvatske prema manjinama i Hrvatima kao manjini u drugim državama. Svakog časa kad države te odnose učine konfliktima, manjine trpe. Radi se projekcija matične države, s kojom smo u konfliktu, upravo na manjinu koja je iz te države. Političari bi trebali računati kako se ponašaju u uzajamnim odnosima, barem zbog manjine. Zato je važno da političari pokažu zrelost, ozbiljnost, razumijevanje i toleranciju.

HR Predsjednik ste Udruge bosanskih Hrvata Prsten. Sudeći po njevoj web stranici, vidi se kako se radi o jednoj vrlo dobro organiziranoj i uspješnoj udruzi koja skrbi o vrlo konkretnim potrebama bosanskih Hrvata npr. Zaklada za učenike i studente, Klub poduzetnika, Klub znanstvenika... Nedavno je u Zagrebu organiziran i njen Poslovni forum. Možete li, za naše čitatelje, reći nešto više o tome kako funkcionira ova udruga. Drugim riječima, na kojim principima i kako je organizirana – ima li recepta za dobro funkcioniranje ovakvih udruga kako ne bi bila mjesta za žalopojke već pokretači pozitivnih promjena?

Udruga je utemeljena 2005. godine i organizirana je kao nevladina, neprofitna i nepolitička organizacija, a financira se članarinama, sponzorstvima i donacijama dobrih ljudi. U *Prstenu* nitko ne ostvaruje nikakvu materijalnu korist, a sadržaje druženja, pomaganja, stvaralaštva i međusobnog poslovnog povezivanja realizira kroz: Zakladu *Prsten*, Klub utemeljitelja, Klub znanstvenika, Klub žena, Forum mladih, Klub poduzetnika, Klub stipendista te zavičajne klubove u RH i širom svijeta – gdje žive Hrvati. U članstvu ima oko 3.500 fizičkih i oko 350 pravnih osoba, te podružnice širom Hrvatske. Svaki od ovih dijelova autonoman je u svom djelovanju i u međusobnom uzajamnom djelovanju čini *Prstenovu* cjelinu. Princip u članjenja i djelovanja je dragovoljnost. *Prsten* je most između Hrvatske i BiH, most između jednog naroda koji živi u te dvije države. Donirali smo oko 12 milijuna kuna u humanitarne svrhe ili uložili u projekte od općeg interesa. Do sada smo stipendirali oko 120 studenata kroz njihovo cjelokupno studentsko školovanje, te još toliko kroz dio tog školovanja.

HR Recept?

Dobru ideju popuniti dobrim sadržajem, voditi računa o realitetu, puno truda, rada, tolerancije, poštovanje različitosti, uzajamno uvažavanje, te sposobnost rješavanja sukoba nenasilnim putem.

Jasminka Dulić

Pedagog i psiholog

Novi ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić rođen je 1954. godine u Gornjem Vukšiću, Brčko. U Sarajevu je završio Pedagošku akademiju (razrednu nastavu) i Filozofski fakultet (pedagogiju i psihologiju). Na IGW-u (Institut für Integrative Gestalttherapie Würzburg) završio je četverogodišnju edukaciju iz gestalt psihoterapije. Posjeduje ECP – europski certifikat iz psihoterapije i EAGT – europski certifikat iz gestalt terapije. Radio je u školi kao pedagog, psiholog i direktor škole, te na profesionalnoj orijentaciji i izboru kadrova. U Gradskom poglavarstvu obnašao je dužnost šefa Službe studijsko - analitičkih poslova. Bio je savjetnik ravnatelja Studentskog centra Sveučilišta u Zagrebu. Dugi niz godina obnašao je dužnost ravnatelja Zaklade bosanskohercegovačkih Hrvata *Prsten* koja stipendira učenike i studente, a već tri godine je predsjednik Udruge bosanskih Hrvata *Prsten*.

Seminarski zapisi s tavankutskog piska

Ne mogu reći da ste pretjerani veseljaci i da će se rado čuti bečarska pjesma na vašim ustima, no upravo ćete takvim stavom puno reći o svome prkosu. Govor koji je začuđujuće bogat i tako poseban vaša je osobna iskaznica, a sav dekor u nošnjama i igri prava putovnica za svijet

Krivac za stvaranje idilične slike o Bunjevcima zasigurno mi je, prije nekoliko godina, bio čuveni – »Bogdan«. Teško je ne priznati si kako i dalje neke od njegovih melodija kolaju mojim mislima, vraćajući me u neko drugo vrijeme koje zapravo i ne poznajem. Opet, priča o bunjevačkim salašima na sjeveru Bačke, curama i nanama još uvijek je aktualna – pogotovo nama koji vas i ne poznajemo i koji bi, da se nauživamo »bunjevačkoga«, pustili tek pokoju »Bogdanovu« pjesmu na Youtubeu.

Da bi se načas otrijeznio idealističkih natruha, na poziv dragih prijatelja uputio sam se na šesti po redu Seminar bunjevačkog stvaralaštva zapazivši zanimljive pojave, ljude i događaje. Iako je od njega prošlo nekoliko tjedana, još uvijek prebirem ono doživljeno i nisam siguran jesam li sve u glavi i misleći provario. Radost koja me nosila prema sjeveru Vojvodine bila je činjenica kako se vraćam zavičaju – svemu onome o čemu sam godinama slušao u obitelji, mjestu, školi i na fakultetu.

Bački melting-pot

Čovjek godinama uči pa tako i ja. Simpatični Donji Tavankut dočekao je mene i suputnika **Darka** u svom svojem pjeskovitom izdanju, pravilno posloženim ulicama kojima je baš tumarao *Tome trans*, petokraki na mjesnome

trgu, dvoglavome orlu na zgradi osnovne škole i šahovnici na grbu kulturno-prosvjetnoga društva. Bilo mi je ispočetka teško prilagoditi se takvome zemljopisno-društvenom rasporedu budući da se moj Srijem u velikoj mjeri razlikovao od bačkoga »melting pota«. Doista, taj američki izraz s početka 20. stoljeća najbolje opisuje ono što sam zamijetio u kontaktu s ljudima u koje je, zapravo, bilo teško proniknuti.

Ono što sam uočio za vrijeme trajanja seminara jest činjenica da u Bunjevcima ima nešto specifično kao što smo i mi Šokci, isto tako drugačiji, posebniji. Slagat ću ako si ne priznam da ste

za razliku od nas uznositi i gospodstveniji, ali i sustegnutiji naspram šokačke raspojasanosti. Ne mogu reći da ste pretjerani veseljaci i da će se rado čuti bečarska pjesma na vašim ustima, no upravo ćete takvim stavom puno reći o svome prkosu. Govor koji je začuđujuće bogat i tako poseban vaša je osobna iskaznica, a sav dekor u nošnjama i igri prava putovnica za svijet.

Uporni u podijeljenosti

U isto vrijeme najtužnija i najsmješnija činjenica, bila mi je ona o silnome kategoriziranju. Doista je neshvatljivo da ste tako jednaki, identični i gotovo istovjetni, a uporni u podijeljenosti.

Meni, koji sve promatra sa strane i kao gost na par dana, to djeluje neopisivo tužno! Smiješno ne može biti! Ohrabruje me tek činjenica kako vas bar nedjeljni odlazak u crkvu prikuplja Jednome koji sve privodi istome oltaru.

Ljudski potencijal nepotrošiv je resurs koji tek ima smisla u zajedništvu. Doista mogu posvjedočiti kako smo na seminaru doživjeli jednu posebnu povezanost koja nas ponovno zove u Donji Tavankut. Možda u poveljama, ali opet prisutan, duh tamošnjih Hrvata mami na opetovani dolazak, a *pisak* koji je ostao u tenisicama i

Antun Lešić i Darko Lukić s djevojkama iz Tavankuta

pomiješao se sa srijemskom zemljom potiče na kontinuirano prožimanje bunjevačko-šokačke, konačno hrvatske misli i hrvatskoga zajedništva.

Navedene crtice tek su dijelovi seminarskih opažanja koji su dakako subjektivne prirode. Vjerujem da ću češćim susretima sa stanovnicima sjeverne Vojvodine moći stvoriti i objektivniju sliku, a prilike će, ako ne prije, biti dogodine na sedmomu Seminaru bunjevačkoga stvaralaštva.

Antun Lešić

Pruga je prošla kroz pustaru

Kada je 1883. godine izgrađena pruga k Novom Sadu i Zemu-nu, ona je prošla kroz Veliku pustaru u vlasništvu Grada. Sela Novi Žednik, u kome se nalazi željeznički kolodvor, tad nije bilo. A ni Starog Žednika u današnjem obliku, sve do početka dvadesetog stoljeća. U Velikoj pustari postojali su salaši i salaški šorovi.

Tadašnja željeznička postaja nosila je ime čantavirska, mada udaljena od mjesta po kome je nazvana i bliža žedničkoj pustari. Čantavirci su u ovoj postaji priredili svečani doček prve kompozicije vlaka na novoj željezničkoj trasi 27. veljače 1883. godine (**Mirko Grlica**, *Gradovi na pustari – Kulturne vrijednosti Kiškunhalaškog i Sjevernobačkog okruga*). Još dugo poslije tog događaja ovdje je postojala samo željeznička postaja s objektima, nekoliko kućica i osamljena kavana pored pruge, podignuta poslije izgradnje nove željezničke trase.

Postupno formiranje sela počelo je nakon Prvog svjetskog rata doseljavanjem kolonista i podjelom zemljišta u pustari, a zatim i placeva za podizanje kuća u novonastalom selu.

Današnja zgrada željezničkog kolodvora u Novom Žedniku jedinstvena je u ovoj regiji i po izgledu i po godini gradnje. Neposredno nakon što je srušen dotadašnji objekt postaje, podignut je novi 1942. godine, »sa stilskim odlikama pozne secesije i motivima iz mađarske narodne dekorativne umetnosti« (»Mjere zaštite nepokretnih kulturnih dobara za potrebe izrade programa generalne regulacije naselja Novi Žednik« Međuopćinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture).

Na staroj fotografiji, koja potječe iz kolekcije **Rudolfa Sedlara** iz Čantavira, prikazan je nekadašnji objekt kolodvora.

Zaštita baštine

Somborsko narodno kazalište

U svakom mjesecu postoji jedan dan koji sam nazvao po jednom davno viđenom *spaghetti westernu* »Pay day«, tj. dan kada plaćaš, odnosno dan kada ćeš platiti (npr. u westernu životom). Ovaj dan nije fiksni, zavisi od toga kada dobijemo sve račune za prethodni mjesec. Tog dana prvo odem u »nekadašnju remizu za tramvaje« gdje je bila i zgrada nekadašnje subotičke elektrane. Elektrana je kasnije pretvorena u toplanu, a tu je i podignuta upravna zgrada nekadašnje *Elektrovovodine*, sada čini mi se *Elektroprivreda Srbije*. U prizemlju četverokatnice, zajedno s (uglavnom) umirovljenicima plaćam račune za potrošenu električnu energiju. Tu s poznanicima, dok čekamo u redu, raspravljamo kako nas naša Vlada laže kako je struja kod nas najjeftinija u Europi. Bez ikakve potrošnje za svaki mjerni uređaj u funkciji plaća se najmanje 600-700 dinara, a kasnije, zavisno od potrošnje, mnogo više. Naravno, ovi »dodatni troškovi« se ne uračunavaju u osnovnu cijenu električne energije. Pa tek kada iz »zelene zone« prelazite u »plavu zonu« plaćate dvostruko, a ako npr. koristite termo peći za grijanje, onda u »crvenoj zoni« plaćate četverostruki iznos. Kolika je onda doista cijena struje?! Nakon ovog događaja odlazim u malu poštu u Kertvarosu da platim ostale račune... Nakon svih ovih »stresova« dajem sebi pravo na mali odušak, što znači da odem u najbliži bircuz da za umirenje, popijem bar jedan »rogati jupi« (ne želim reklamirati nijednu pivovaru). Gosti, kao u pravom bircuzu, su uglavnom stalni, i svi se znamo, a i cijene su pristojne.

Što oni rade?

U spomenutom »ugostiteljskom objektu« prošlog mjeseca sreo sam jednog nekadašnjeg visokog općinskog službenika, koji, pošto nije član vladajuće koalicije, trenutno je nezaposlen, i iz hobija se bavi i točenjem raznoraznih pića. Kako bi se starovinski reklo: postao je birtaš. On me je upitao: »Reci, molim te, što oni u potkrovlju Gradske kuće rade? Bio si glavni arhitekt, pa bar nešto znaš!« To je za mene zapravo uobičajeno pitanje, jer skoro svaki moj poznanik bar jednom me je upitao o radu »zaštitara«, kako ih uobičajeno nazivaju. Nisam baš bio spreman za ovakvu vrstu razgovora i odgovorio sam malo odbojno: »Učen si, uzmi zakon pa pogledaj što je njihova djelatnost!« Novopečeni birtaš je bio uporan i kaže: »Ima ih tamo najmanje dvadesetak, što oni tamo rade?!« Odgovorio sam: »Sudeći po najnovijim trendovi-

ma upošljavanja u javnom sektoru, pošto je direktor pripadnik vladajuće stranke, možda ih sad već ima i više!« Tako smo započeli priču i o direktorima. Priznajem, sadašnjeg direktora znam uglavnom iz priče, ali sve prethodne sam i osobno znao. Zapravo, Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture (MZZSK) formiran je početkom osamdesetih godina prošlog vijeka. Prvi uposlenici su bili djelatnici nekadašnjeg Odjela za održavanje Gradske kuće (bar su se nekako tako zvali), u početku bilo ih je sedam-osam. Službeno, pripadalo im je područje sjeverne Bačke i Banata. Najozbiljniji posao koji su u to vrijeme radili bio je rekonstrukcija somborskog Narodnog kazališta. Uz ovaj rad je vezana i jedna anegdota, koju su mi moji kolege uposlenici ispričali. U građevinarstvu, kada je posao završen, obavlja se »tehnički prijem« objekta, što znači da predstavnici Izvođača radova i Investitora zajedno konstatiraju je li sve urađeno po projektu. Nakon tehničkog prijema, izdaje se upotrebna dozvola i objekt se može koristiti. Tadašnja direktorica (koju je postavio tadašnji općinski sekretar KPJ) kada je čula da uposlenici idu na tehnički prijem upitala je: »mogu li i ja ići?« Odgovor je bio »što da ne!« Sutradan ujutro se pojavila svečano odjevena s visokim štiklama i rekla: »Ja sam spremna za prijem, a što ste vi tako odjeveni?!«

Rukovodioci i stručnost

Danas na kritike da direktori nisu stručni i da su postavljeni kao članovi partije, najčešći čarobni odgovor je: »bitno je da je dobar menadžer!« Dobar primjer »dobrog ali i pogodnog menadžera« je nekadašnji direktor u *Elektrovovodini*, kasnije direktor Zoo vrta, trenutno aktualni prvi čovjek grada. Čovjek za sve funkcije. Mnogi mi kažu »zamisli koliko takvih ima u cijeloj Republici«. Neka kaže tko što želi, mislim da je spomenuta direktorica MZZSK-a, iako partijski kadar, bila uspješni menadžer: znala se prikladno obući, imala je manire i lijep rječnik. Umjesto rušenja kazališta, tadašnje stanovište bilo je da se vrati u prvobitni oblik. Zato, ako me danas pitaju o zaštiti graditeljske baštine, kažem: »nakon rušenja kazališta u ovom gradu sve se može rušiti, i zgrade i maniri«. Imam ponekada osjećaj da bi sadašnjim direktorima ove institucije, ako bi gradonačelnik naredio da sruše dio Gradske kuće, oni to sprovedu.

Ima li danas više nasilja među mladima nego prije?

U ekspanziji

Adam Mihaljev,
Sonta

Ne možemo pobjeći od činjenice da je nasilje među mladima u ekspanziji. Najžalosnije je to što kao roditelj moram biti u nekom stalnom strahu, kad god mi dijete izađe s društvom. Uvijek strepim hoće li se, u koje doba i u kakvom stanju vratiti. Istina, nismo ni mi bili janjad. I u moje vrijeme smo se znali i napiti i potući, ali je tu ipak bilo neke mjere, u obračunima neke fernese. I kad bi se potukli, radile bi šake, a tuče bi se brzo završavale pa bi nerijetko sve znalo rezultirati i pićem u znak pomirenja. Današnju djecu ne razumijem, iako smo ih mi stvorili i odgojili. Ne znam jesmo li i gdje pogriješili. Sigurno nismo željeli od njih stvoriti mlade ljude kojima je nasilje model ponašanja, kojima su uzori najnegativniji likovi iz podzemlja i iz raznoraznih rialiti emisija. Danas je već i kod mlađih malodobnika prisutno razračunavanje palicama, lancima, noževima i drugim pomagalicama. Nažalost i u sportu, umjesto sportaša, koji su nama bili idoli, uzori su im najproblematičniji lideri navijačkih skupina i njihovi sljedbenici, vrlo skloni obračunima, ne samo šakama. Ne znam zbog čega, očito je da im institucije državnog sustava sve to toleriraju, a u medijima se objavljuje koliko ti problematični pojedinci imaju neprocesuiranih prijava, samo zbog bliskosti s ljudima iz vlasti. Isto tako piše se i o njihovom nemjerljivom bogatstvu pa se ne čudim što je danas, u sveprisutnoj krizi, za mlađe generacije njihov način života postao i nekakav model općeprihvatljivog ponašanja.

I. A.

Razvoj društva doneo stres i više nasilja

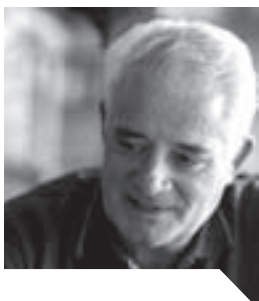

Tanja Dulić,
Subotica

Čini mi se da ima više nasilja. Promijenila su se vremena i mi smo se promijenili. Radno vrijeme nam je sve duže i sve manje vremena ostaje da se bavimo djecom i nama samima. Roditelji moraju mnogo više raditi nego prije, nervozniji su i manje se posvećuju djeci nego prije. Naravno, mediji nas okupiraju sa svih strana i nameću standarde šta sve moramo imati i bez čega se ne može zamisliti život, pa samim tim roditelji rade i prekovremeno i dodatne poslove kako bi svojoj djeci sve osigurali. No, moje je mišljenje da djeci i mladima zapravo samo treba puno ljubavi, pažnje i odgoja. Kad bi toga bilo više, a materijalnih potreba manje, mislim da bi i nasilje, odnosno bijes među mladima bio mnogo manji. Definitivno većina mladih nema nikakvih obveza, previše vremena provode na društvenim mrežama i ispred TV ekrana, nekontrolirano gledaju sadržaje koje im mediji serviraju pa se ne treba čuditi otkuda toliki bijes i nasilje.

G. K.

Vršnjačko nasilje u porastu

Gradimir Marković,
Sombor

Kao koordinator za zaštitu učenika od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja u odgojno-obrazovnim ustanovama ŠU Sombor sudjelujem u istraživanju o nasilju u školi i ona ukazuju da je vršnjačko nasilje u porastu te da je veoma rasprostranjeno. Također, ukazuju da problem nasilja u školi i oko nje pogađa daleko više učenike nego odrasle, kao i da su učenici mnogo svjesniji značaja problema zvanog vršnjačko nasilje nego što su svjesni roditelji i nastavnici.

Vršnjačko nasilje je podjednako prisutno i u osnovnim i u srednjim školama. Broj učenika koji prijavljuje da su žrtve nasilnog ponašanja smanjuje se s uzrastom. To ne znači da je nasilje na toj dobi manje prisutno, već da djeca manje traže pomoć i manje prijavljuju nasilno ponašanje. Nastavnici ne toleriraju nasilje u školi i tu ne postoji problem. Problem je u prepoznavanju i razumijevanju što je nasilje, a što pretjerana agresivnost u izoliranom slučaju, odnosno nasilno rješavanje konflikta između vršnjaka iste moći. Neadekvatna reakcija nastavnika i roditelja na pretjeranu agresivnost djece ima za posljedicu pojavu nasilja, a samim tim i nasilnika. Često u školi izostaje obvezni odgojni rad koji je u intenzitetu primjeren razini nasilja i potrebama učenika uz obvezno sudjelovanje roditelja. Nastavnici prečesto, pod pritiskom roditelja djeteta koje trpi nasilje, pribjegavaju konceptu sankcioniranja, a ne konceptu pozitivnog discipliniranja. Zajednički rad roditelja i nastavnika na promjeni stava i ponašanja učenika izostaje. Sankcije i kazne trenutačno rješavaju problem, ne i dugoročno. Rješenje je u zajedničkom i usklađenom djelovanju nastavnika i roditelja uz međusobno uvažavanje i uvažavanje interesa svih učenika.

G. K.

Mladi u Srbiji dobi od 16 do 29 godina, imaju visoku razinu tolerancije na nasilje, a istodobno pokazuju netrpeljivost prema svima koji su različiti U posljednjih godinu dana njih 16,4 posto bilo je uključeno u makar jedan oblik nasilja, a najčešći oblik ispoljavanja agresije je prema vršnjacima u klubovima i kafićima, susjedstvu, školi i na sportskim događajima**

Raspoložive financije mladih koreliraju s nasiljem tako što s rastom raspoloživih prihoda mlade osobe raste i njena spremnost da se uključi u nasilje

Tolerancija nasilja i netrpeljivost prema različitim

Na pitanje ima li danas više nasilja među mladima nego prije, netko će bez razmišljanja odgovoriti potvrdno, netko će reći da su mladi i prije sudjelovali u tučama i obračunima, a ima i onih koji smatraju da se zbog čestog izvještavanja o ovoj pojavi stvara privid da je nasilja više.

Treba istaknuti da nasilje nije zastupljeno samo među njima samima, već je sve više slučajeva napada mladih na starije bez ikakvog povoda, i to ne samo noću već i usred bijela dana. Otimaju se torbe i druge dragocjenosti, a što je još strašnije, možete biti pretučeni samo zato što nekom niste simpatični ili jer napadač jednostavno ne zna što bi s viškom energije i adrenalina.

Koji god da je odgovor na postavljeno pitanje s početka teksta točan, ne može se ostati ravnodušan na ovu vrstu problema i ne posvetiti mu veliku pažnju. Prilazeći ovoj temi sa socio-psihološkog aspekta, pokušali smo saznati koji su to razlozi koji kod mladih izazivaju agresivno, odnosno nasilno ponašanje.

Istraživanje SeConS-a o nasilju mladih

SeConS grupa za razvojnu inicijativu, neovisna organizacija stručnjaka iz Beograda, osnovana 2005. godine s ciljem da pridonese dugoročnom socio-ekonomskom razvoju i poboljšanju životnih uvjeta pojedinaca i društvenih grupa u Srbiji, provela je istraživanje na temu *Mladi u Srbiji 2015. – stanja, opažanja, vjero-*

vanja i nadanja u kojem se, među ostalim, pozabavila i rizičnim ponašanjima mladih, među kojima se kao posebno rizično navodi njihovo sudjelovanje u nasilnim događajima. Istraživanje na uzorku od 1.186 ispitanika (751 mladih iz urbanih i 435 iz ruralnih sredina) pokazalo je da mladi u Srbiji dobi od 16 do 29 godina, imaju visoku razinu tolerancije na nasilje, a istodobno pokazuju netrpeljivost prema svima koji su različiti. U posljednjih godinu dana njih 16,4 posto bilo je uključeno u makar jedan oblik nasilja, a najčešći oblik ispoljavanja agresije je prema vršnjacima u klubovima i kafićima, susjedstvu, školi i na sportskim događajima.

Direktorica SeConS-a **Olivera Vuković** kaže da istraživanja pokazuju kako su vršnjačkom nasilju posebno izloženi adolescenti, te kako je najdominantniji oblik nasilja psihičko, potom fizičko, a prisutni su i seksualno i ekonomsko nasilje.

Također, u studiji ove grupe je navedeno da raspoložive financije mladih koreliraju s nasiljem tako što s rastom raspoloživih prihoda mlade osobe raste i nje-

na spremnost da se uključi u nasilje. Na pitanje zbog čega je to tako, Vuković iznosi pretpostavku da je razlog za ovakav nejednak odnos moći među mladima taj što se oni koji imaju više novca postavljaju kao superiorniji u odnosu na siromašnije, a što je uvjetovano dominantnim vrijednostima u našem društvu.

Egzaktni podaci o tome ima li danas više nasilja među mladima nego prije, prema riječima Olivera Vukovića, ne postoje i može se samo posredno zaključivati o povećanju odnosno smanjenju ovakvog nasilja. Ono je danas, poput nasilja nad ženama, aktualna tema, pa je pitanje je li povećanje njene zastupljenosti u javnosti doista i realan odraz povećanja prisutnosti nasilja.

Razlozi i uzroci nasilnog ponašanja

Govoreći o razlozima prisutnosti vršnjačkog, odnosno nasilja među mladima, diplomirana psihologinja u Službi za zaštitu djece i mladih pri Centru za socijalni rad Grada Subotice **Mirjana Tatić Gorčik** ističe kako treba imati u vidu svjetski trend porasta nasilja među mladima, kao i činjenice da djeca i mladi u Srbiji odrastaju u uvjetima koji pospješuju pojavu agresije i nasilja. To su među ostalim: oružani nacionalni sukobi u bli-

skoj prošlosti, izraženost kriminalnog i agresivnog ponašanja u društvu u cjelini, dostupnost oružja, dostupnost alkohola i psihoaktivnih supstanci, porast narkomanije, nasilnički uzori u društvu i medijima, raspad moralnih i društvenih vrijednosti, kriza obitelji, siromaštvo, promatranje nasilja u medijima, video i računalnim igricama...

U vezi s uzrocima rizičnog ponašanja djece može se reći da je uslijedilo zbog tolerancije društva na asocijalno i nemoralno ponašanje, neusvojene vještine pozitivne komunikacije, izostanka odgovarajuće brige roditelja o djeci, marginaliziranja odgojne uloge škole, skretanja pažnje djece na sebe i svoje probleme ponašajući se neodgovarajuće.

»U većem riziku da ispolje nasilno ponašanje su djeca i mladi koji su bili zlostavljani u okviru obitelji, teško fizički i psihički kažnjavani, ozljeđivani i ponižavani, te su naučili da je svijet opasno mjesto gdje važi zakon jačeg, oni će 'ili gaziti ili biti zgaženi'. Također, zanemarena djeca nisu naučila kako se uklopiti u društvo, teško se socijaliziraju, ostaju povučena i izolirana, ili počinju skretati pažnju na sebe ponašajući se neodgovarajuće i nesocijalizirano. Problematično ponašanje ispoljavaju i razmažena djeca, kojih u posljednje vrijeme ima sve više. To su djeca kojoj nisu postavljene granice, od kojih nije mnogo traženo i nisu kažnjavana kada nešto pogriješe. Imaju osjećaj da im je sve dopušteno, da će dobiti što god požele i da ništa nije kažnjivo«, pojašnjava Tatić Gorčik.

Kada su u pitanju masovne tuče, sugovornica ističe kako dio odgovora za njihovo nastajanje leži u razumijevanju psihologije mase, koja je psiho-sociološki veoma zanimljiva pojava, jer kada se ljudi nađu u grupi, svi budu na razini pojedinca koji je na nižoj razvojnoj razini.

»Kada članovi grupe u vođu projektiraju svoje nerealne fantazije, očekivanja, predstave moći i vlasti, dolazi do toga da vođa obično nesvjesno 'pristane', umjesto ostalih članova, ispoljavati agresivnost, predstavu moći... Mladi koji su agresivni u grupama su sugestibilni, još su u fazi razvoja ličnosti, pa je s njima lakše manipulirati; uradit će prije ono što se od njih traži da bi se dokazali i pripadali vršnjačkoj grupi. Tu je i podijeljena odgovornost, jer kada se osobe nalaze u grupi, onda se ne zna točno tko je nešto skrivio, nego je to uradila grupa, pa se time odgovornost subjektivno čini manjom nego kada pojedinac sam nešto uradi pa poslije odgovara za svoje nedjelo«, kaže psihologinja Mirjana Tatić Gorčik.

Prema njenim riječima, roditelji prilikom odgoja imaju zadatak pružiti djeci potporu u sazrijevanju, prepoznati njihove ljudske vrijednosti i omogućiti im da razviju svoje pune potencijale, steknu samopouzdanje i odupru se rizičnim izazovima. Ako nisu imali stabilnog i dostupnog roditelja, zdravo socijalno okruženje, ako nisu čvrsto postavljene granice i zahtjevi, ako nisu kažnjavani za ono što su skrivali, ako nisu hvaljeni zbog svojih dobrih osobina i postupaka, teško će postati stabilne ličnosti koje poštuju svoje i tuđe granice, kao i osjećati krivicu kada nešto skrivaju.

Uloga socijalne zaštite

Voditeljica Službe za zaštitu djece i mladih pri Centru za socijalni rad Grada Subotice, dipl. socijalna radnica **Vesna Margaretić** navodi kako je osnovna uloga socijalne zaštite, prije svega, zaštita interesa djece i maloljetnika.

»Prva saznanja o poremećaju djece u ponašanju dobivamo s raznih strana – od škole, tužiteljstva, policije, a za djecu iznad 14 godina od Višeg suda. Prijave koje stižu iz škola uglavnom se odnose na nepohađanje nastave, agresivno ponašanje prema vršnjacima u razredu, i to su situacije koje se vrlo brzo mogu riješiti. To su uglavnom djeca mlađa od 14 godina. Za situacije koje za ovu djecu prijavi policija, a poslije toga tužiteljstvo, Centar za socijalni rad dobije samo obavještenje o tome što je dijete učinilo i što je negativno u njegovom ponašanju. Tada Centar pristupa radu – organizira se uglavnom timski rad (psiholog, socijalni radnik, pedagog i dva stručna radnika). Ono što je osnovno i najvažnije jeste rad s obitelji. Pružamo savjetodavnu pomoć, uglavnom se ide na korekciju odgojnih stavova, korekciju ponašanja djeteta i upućujemo ih u Centar za savjetovanje i prevenciju problema u ponašanju djece i omladine. Potom se po procjeni voditelja slučaja određuje hoće li se nastaviti s individualnim radom s djetetom ili grupnim. Za djecu iznad 14 godina, saznanja dobivamo od Višeg suda, koji zahtijeva od nas da dostavimo izvještaj i stručno mišljenje o zrelosti maloljetnika, socio-ekonomskim uvjetima obitelji kao i prijedlog za neku od odgojnih mjera. Nakon što sud izrekne odgojnu mjeru, nalaže što to dijete treba raditi«, kaže Margaretić.

Kako dodaje, ove godine je Centru za socijalni rad u Subotici prijavljeno 41 kazneno djelo u kojem su sudionici djeca ili mladi (najveći broj odnosi se na krađe), od čega se svega tri slučaja tiču nasilničkog ponašanja prema vršnjacima.

Rad s nasilnim mladima

Centar za savjetovanje i prevenciju problema u ponašanju djece i omladine postoji od 2009. godine, radi isključivo s djecom i omladinom (ne i s roditeljima), a koncept rada je takav da ih se okuplja u skupine i u formi grupnog rada prolazi s njima razne programe. Putem njih svi su oni usmjereni k tome da kod sebe osvijeste razloge za određeno ponašanje, s ciljem da ih se nauči nekim novim vrstama ponašanja, nekim

novim mogućim odgovorima na stresne ili izazovne situacije koje kod njih izazivaju problematično ponašanje.

Na upit koji su najčešće razlozi zbog kojih je kod mladih prisutno nasilničko odnosno agresivno ponašanje voditeljica aktivnosti u spomenutom Centru u posljednjih osam godina, dipl. pedagoginja **Marina Parežanin**, koja radi s mladima najčešće dobi od 16 do 20 godina, ističe kako ih ima više, ali kako je u osnovi svakog tog manifestnog ponašanja njihova potreba za privlačenjem pažnje.

»Najčešće je to za privlačenjem pažnje roditelja, od kojih ne dobivaju to što im je potrebno – da budu prihvaćeni, saslušani, da se roditelji raduju njihovim uspjesima, da budu uz njih u teškim situacijama. Tada neki od te djece ili mladih, kao način da privuku pažnju, izaberu da budu nasilni prema drugima, da prave ekscese, posežu za narkoticima i alkoholom, a sve u cilju izazivanja pažnje okoline. Drugi česti razlog za pojavu nasilja jest što su ta djeca odrastala u takvoj sredini gdje je odgovor na sve bio nasilje. Zbog toga ona i ne znaju drukčije reagirati. Može

da i znaju, ali u napetim i izazovnim situacijama posežu upravo za takvom vrstom ponašanja koje su najbolje uvježbali i koje najbolje znaju. Tu je i ta, često problematična, tinejdžerska dob, kada mladi žele biti primijećeni od strane šire društvene sredine. Pubertet je vrijeme kada mladi istražuju sebe, žele eksperimentirati, biti prihvaćeni među vršnjacima, kada imaju izraženu potrebu za istjerivanjem pravde. Neki od njih to rade upravo kroz agresivno ponašanje. Obično to kreće od zadirkivanja drugoga pa vide da su privukli pažnju većine vršnjaka. Neki tu stanu, a neki nastave s još gorim ponašanjem. Tu su i te igrice i filmovi s nasilnim sadržajima, prosto čitava atmosfera u društvu je takva da nameće, pa čak i pomalo glorificira taj nasilnički vid ponašanja. Ima djece koja u tome nalaze, uvjetno rečeno, zadovoljstvo«, pojašnjava ona.

Marina Parežanin, koja uglavnom radi s mladima kojima su već izrečene neke sudske mjere (zbog tuče, razbojništva) i kojima je odlukom suda predloženo da idu na savjetovanje u Centar, dodaje kako je dosta mladih koji su se potukli i koji su prošli kroz proces – policija, sud, Centar za socijalni rad, osjećalo neku grižu savjesti, krivicu što su to uradili i uspjeli su kod sebe osvijestiti da to nije pravi način ponašanja.

»Ali ta djeca su uglavnom iz 'zdravih' obitelji i uglavnom u mnogo manjoj mjeri ili uopće ne ponavljaju ta djela. Međutim, kod mladih koji dolaze iz nestimulativnih sredina gdje je agresivno ponašanje uobičajeni način ponašanja, ne postoje jamstva da se može bilo što uraditi da se u potpunosti promijeni njihovo ponašanje. Ipak, optimist sam i nadam se da je ipak nešto od onoga o čemu ovdje razgovaramo doprlo do njih«, ističe ona.

Na upit je li danas više zastupljeno nasilje među mladima nego prije, Parežanin kaže kako u Centar za savjetovanje dolazi sve manje i manje djece, napominjući kako su to samo ona kojima je izrečena određena mjera. Po njenom mišljenju, nema više nasilja, već je ono u današnje vrijeme mnogo vidljivije za šire mase i više se o tome govori, što stvara sliku da je zastupljenije. Program Centra u radu s mladima koji su počinili kaznena djela traje tri mjeseca tijekom kojih se organizira 12 radionica u trajanju od dva sata.

Ivana Petrekanić Sič

Hrvati iz Sombora i okolice na **52. Vinkovačkim jesenima**

Čuvari i čuvarice izvornog folklora

Vinkovci su od 8. do 17. rujna bili mjesto gdje se slavilo i gdje se uzdizala ljepota ravnice, nekadašnje selo, običaji, ljudi i glazbena baština. Ali, *Vinkovačke jeseni* odavno su prerasle slavonske okvire i postale su mjesto povezivanja ljudi koji vole i njeguju tradicijsku kulturu, jezik i običaje. Svoje mjesto na toj manifestaciji ove godine imali su i Hrvati iz Vojvodine.

Tisuće u svečanom mimohodu

Po tradiciji, posljednjeg dana održava se najsvečaniji dio ove manifestacije: veliki mimohod *Vinkovačkih jeseni*. Ove godine u tom mimohodu bilo je oko 4.000 sudionika iz Hrvatske i dijaspore. Po ustaljenom protokolu na čelu mimohoda je bila vinkovačka Limena glazba i mažoretkinje, slijedile su zastave i grbovi, a potom hrvatske povijesne postrojbe i udruge. Za njima 74 folklorne skupine iz svih hrvatskih županija i inozemstva. A prije samih folklornih skupina bili su najuspješniji sudionici *Zimskog spremanja* u Antinu i *Mladost i ljepota Slavonije* koja se održava u Starim Mikanovcima. Tako su čast da budu gotovo na samom čelu mimohoda imali i **Anita Đipanov-Marijanović** iz KUD-a Hrvata *Bodrog* iz Monoštora koja je ove godine u Antinu osvojila drugo mjesto u kategoriji snaša i **Milorad Stojnić** iz HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega koji je također na antinskoj manifestaciji bio drugi u kategoriji momaka.

»Posebna je to čast biti na čelu jednog ovakvog mimohoda. I prije dvije godine ja sam osvojila drugo mjesto u Antinu, ali u konkurenciji cura, s tim da su tada zbog migranata granice između Srbije i Hrvatske bile zatvorene, te nisam mogla sudjelovati na *Vinkovačkim jesenima*. Ove godine tih problema nije bilo i na *Vinkovačkim jesenima* sudjelovala sam ne samo ja već i KUD Hrvata *Bodrog*, a poziv od organizatora smo dobili još prošlog listopada. Tako su ove godine u našem kalendaru bile dvije značajne manifestacije – Zagrebačka smotra folklora i *Vinkovačke jeseni*«, kaže Anita Đipanov-Marijanović, potpredsjednica *Bodroga*. »Posebna je čast kada ste među prvima u svečanom mimohodu, posebna je čast kada na svečanoj pozornici pročitate vaše ime i ime udruge iz koje dolazite, kao i to što ste ispred svih folklornih udruga, sudionica mimohoda. I poseban je doživljaj biti dio velikog kola *Vinkovačkih jeseni*«, kaže predsjednik HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega Milorad Stojnić.

Večernji nastup Nazora

U tom velikom kolu plesalo je oko 4.000 sudionika *Vinkovačkih jeseni*. I to ne samo u jednom kolu već u nekoliko velikih kola u centru Vinkovaca. Iako je bilo oblačno, mimohod je ipak prošao bez kiše. U svečanom mimohodu bili su i članovi HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora kojima je ovo bilo peti puta da su

Tjedan u Bačkoj

POLITIČKA kratka pamet

djeluju na *Vinkovačkim jesenima*. *Nazorovci* su nastupili na završnom, večernjem koncertu koji je održan u okviru 52. Državne smotre izvornog folklora. Predstavili su bunjevačko-šokačke svatove. »Čast je biti dio manifestacije, koja je uz Zagrebačku smotru najveća manifestacija izvornog folklora u Hrvatskoj. Još nam je veća čast što se ta manifestacija održava pod pokroviteljstvom predsjednice Hrvatske **Kolinde Grabar-Kitarović**, koja je i prisustvovala svečanom mimohodu. Privilegij je što smo dobili priliku predstaviti se u večernjem programu, koji je najjači. Nakon nastupa, primili smo čestitke od nekoliko koreografa, naših prijatelja iz Hrvatske i to nam je svakako poticaj za dalje«, kaže *Nazorov* koreograf **Šima Beretić** i ističe potporu i gostoprimstvo KUD-a *Filipovčice* iz Komletinaca i **Marije i Andrije Čorić** koji su *Nazoru* bili domaćini. Nastup *Bodroga*, koji je bio zakazan za podne je zbog pljuska otkazan, ali je Monoštorcima ponuđen večernji nastup, što oni zbog organizacije povratka nisu prihvatili.

Svečanom mimohodu prisustvovala je i predsjednica Hrvatske **Kolinda Grabar-Kitarović**.

»Ovo je iznimna kulturna svečanost, koja toliko godina čuva hrvatski jezik, kulturu i običaje. Zato držim da osmišljenom državnim politikom moramo podržavati, kako *Vinkovačke jeseni* tako i druge manifestacije koje čuvaju hrvatsko folklorno i nacionalno naslijeđe«, kazala je Grabar-Kitarović. »*Vinkovačke jeseni* bile su i ostale duša Vinkovaca, događanje tijekom kojega se uvijek iznova možemo podsjetiti tko smo, što smo i odakle smo«, rekao je vinkovački gradonačelnik **Ivan Bosančić**. Od 8. do 17. rujna kao dio *Vinkovačkih jeseni* održano je šezdesetak kulturnih, gospodarskih i sportskih priredbi.

Z. V.

Frizura bunjevačkih Hrvatica

U sklopu *Vinkovačkih jeseni* svake se godine održava i manifestacija *Etno frizure svijeta*. Češljanje i udešavanje kose, izvedba frizure i oprema glave čine bitni sastavni dio svake narodne nošnje, posebno ženske. Sudjelovali su brojni sudionici iz inozemstva te domaći frizeri. Predstavnica HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta na manifestaciji bila je poznata »češljarica« **Cilika Radakov** iz Subotice, koja je demonstrirala izradu svečane ženske frizure kakvu su bunjevačke Hrvatice nosile koncem pedesetih i početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća. Teta Cila i danas mlade djevojke koje se vole oblačiti u bunjevačku nošnju vrlo rado »češlja« (pravi frizuru), napose kada se cure oblače za *Veliko prelo* ili *Dužijancu*.

I. D.

Na jednom od, rečeno rječnikom sadašnje vlasti, opozicijskom internetskom portalu, za oko su mi zapala dva priopćenja Demokratske stranke. Oba se osvrću na teme aktualne ovih dana. Prvo na preventivne preglede koji kreću u svim zdravstvenim ustanovama u Srbiji, a drugo na smjenu ravnatelja jedne osnovne škole u Novom Sadu. Glede preventivnog pregleda građana i građanki demokrati su ocijenili da uvođenje prakse besplatnih preventivnih pregleda u kliničkim centrima i općim bolnicama u Srbiji ukazuje na populizam i predizborne aktivnosti bez zakonskog i stručnog utemeljenja. Demokrati još apeliraju da se zdravstvo ne koristi u predizborne svrhe, niti da se pružaju ad hoc rješenja, već da se problemi u zdravstvu rješavaju sustavno. Nisam ni kao građanka niti kao novinarka pratila kako je u Somboru protekao prvi dan te akcije, ali bi autore ovog priopćenja pitala da li im je pamet tako kratka? Nisu li baš oni bili ti koji su na ulicama i trgovima organizirali akcije mjerenja tlaka, nivoa šećera u krvi i slične zdravstvene akcije? U čemu je sada razlika? Samo u tome što to sada rade drugi?

Osvrćući se u drugom priopćenju na smjenu ravnatelja jedne škole demokrati (pazi, s punim pravom) ističu kako je za izbor ravnatelja škole presudna politička podobnost. I ovdje bih autore ovog priopćenja pitala da nisu možda oni uveli tu praksu da je ispred stručnosti, potpore kolektiva i roditelja uvijek bila politička podobnost? Ili su to zaboravili, ili je problem što danas te iste aršine koriste neki drugi.

Znam, reći će neki sada, lako je pucati u mrtvaca, ali sebi dajem za pravo da to mogu, jer sam u istog tog (političkog) mrtvaca pucala i kada je bio itekako živ i osjetljiv na svaku vrstu kritike.

Pamtim ja još mnogo sličnih poteza koji se brzo zaborave kada se ode s vlasti, ali se zato zgodno koriste u napadima na protivnike kada se umjesto vlast postane (za sada i ostane) bivša vlast. I to je ta vječita boljka onih bivših, ovih sadašnjih, onih budućih. I stvarno se pitam – dokle? Dokle će sve poteze, sve odluke, ma koliko se pokazalo da su loše, oni koji ih donose uvijek prikazivati kao najveće dostignuće, najveći uspjeh? A sve ono što urade oni drugi, ma koliko možda bilo korisno i dobro, kao povijesni promašaj. A kada se kolo sreće, ili bolje rečeno vlast, okrene, opet ista priča. Mi smo najbolji, jedini pravi, s nama počinje sve. Tako će se vjerojatno u nekom budućem izbornom ciklusu dogoditi da sadašnja vlast kritizira zdravstvene akcije. Mislit će, s punim pravom. I dok to govore, ni trepnuti neće.

Z. V.

**Projekt Centra za istraživanje i promociju kulturnog naslijeđa *HariTag* iz Indije
Tragom baštine Pejačevića**

Sačuvati ih od zaborava

Od arhitektonskih objekata Pejačevića poznati su katolička crkva i Zavičajni muzej u Rumi, rimokatolička crkva svetog Petra u Indiji, ljetnikovac u Jarkovcima, a sačuvani su i grob baruna Đure Pejačevića u franjevačkom samostanu u Baču i crkva u Tordi

Velik dio objekata koji još uvijek postoje u Srijemu vlasništvo je obitelji **Pejačević**, poput Zavičajnog muzeja, rimokatoličke crkve, župnog dvora u Rumi, ljetnikovca Pejačević u Jarkovcima s početka 20. stoljeća. Za Pejačeviće se zna da su osnivači Rume i da je zahvaljujući njima ovaj grad carskom poveljom od 1747. godine dobio status trgovišta s pravom održavanja vašara.

No, ono što je manje poznato to je koliko su članovi ove obitelji arhitektonski bili aktivni, kako u Srijemu tako i u Bačkoj. Centar za istraživanje i promociju kulturnog naslijeđa *HariTag* iz Indije, koji se bavi istraživanjem kulturnog naslijeđa prvenstveno na području Srijema, u ožujku je započeo s realiziranjem projekta *Tragom baštine Pejačevića* koji financira Ministarstvo kulture i informiranja Srbije, upravo s ciljem da se kreiranjem interaktivne digitalne mape interpretira i promovira naslijeđe plemićke obitelji Pejačević na teritoriju Vojvodine, s fokusom na Indiju, Jarkovce, Putince, Rumu, Bač i Tordu.

Suradnja s lokalnim zajednicama

Ideja za realiziranjem samog projekta potekla je od povjesničarke umjetnosti i menadžerice u kulturi **Dušanke Gojić**, rođene Jarkovčanke:

»S obzirom na to da sam rođena u Jarkovcima, gdje se i nalazi ljetnikovac grofa **Petra Pejačevića**, potekla je ideja da se napravi jedna jedinstvena mapa koja bi objedinila sve te spomenike koji su sačuvani danas na teritoriju Vojvodine. Tijekom našeg istraživanja otkrili smo da su Pejačevići osnovali i današnje selo Tordu i da su tamo podigli crkvu. Projekt se sastoji iz nekoliko faza. Prva faza je bila istraživačka, gdje smo istraživali klasičnu literaturu, arhive, komunicirali smo sa zavodima, muzejima, dok je druga faza bila obrada svih prikupljenih podataka, kao i rad s lokalnim zajednicama s obzirom na to da su one dragocjeni izvor informacija. Treća faza se sastoji iz izrade interaktivne digitalne mape i zamišljeno je da to budu zanimljiva grafička rješenja: 3D prikazi, tekstovi, fotografije, video zapisi i da sve to prikazemo na jedan atraktivan, zanimljiv način koji će prvenstveno biti namijenjen mlađoj populaciji. Na taj način želimo skrenuti pažnju naročito na spomenike koji nisu pod zaštitom. Na prvom mjestu tu je i njemačka evangelička crkva u Putincima koja je zaista ugrožena i čiji je opstanak doveden u pitanje«, navodi Dušanka Gojić.

Od arhitektonskih objekata Pejačevića poznati su katolička crkva i Zavičajni muzej u Rumi, rimokatolička crkva svetog Petra u

Indiji, ljetnikovac u Jarkovcima, a sačuvani su i grob baruna **Đure Pejačevića** u franjevačkom samostanu u Baču i crkva u Tordi:

»Mislim da uspomene na Pejačeviće ne čuvamo dovoljno, u onoj mjeri koliko je ta obitelj ustvari zaslužna. Za mnoge zgrade u Vojvodini se ne zna da su pripadale njima. Također mislim da većina ljudi u Indiji ne zna da su Pejačevići bili ktitori katoličke crkve, kao ni da je ljetnikovac u Jarkovcima pripadao grofu Petru Pejačeviću«, kaže sugovornica.

Objekt sa zanimljivom poviješću

Stari ljetnikovac *Moja volja* grofa Petra Pejačevića smješten je na obali jezera u Jarkovcima. Izgrađen je početkom XX. stoljeća i njegova prvobitna namjena bila je povremeni boravak i odmor obitelji Pejačević:

»Objekt je poznat kao ljetnikovac grofa Petra Pejačevića, međutim on to po svojoj namjeni nije bio. Mjesto se nekad zvalo *Moja volja* i to je bila pustara u okviru rumskog vlastelinstva koje

je Pejačević nastanjivao i gdje je izgradio sve ove objekte, tako da je ljetnikovac zapravo bila upravna zgrada te pustare i taj objekt ima bogatu i zanimljivu povijest. Tu je rođen prvi akademski slikar Indije **Oskar Zomerfeld** čija se kuća nalazila na susjednom uzvišenju. Između dva svjetska rata tu se nalazio i dom slijepih djevojaka koji je bio zaštićen od njenog visočanstva kraljice Marije. Kasnije je, poslije Drugog svjetskog rata, tu osnovana i škola«, kaže Dušanka Gojić.

Na žalost, na objektu danas ne postoji obilježje da je objekt u Jar-kovcima pripadao Pejačevićima:

»Mi bismo voljeli da se tu postavi neka ploča i ukoliko dobijemo sredstva, to ćemo i uraditi. Protok vremena je učinio svoje i zgrada je u jako lošem stanju. Nije poštovan kredibilitet starijeg objekta, tako da je stradao i prelijep fasadni ukras koji se tek u tragovima nazire.«

Jedinstvena mapa u regiji

Iz Centra za istraživanje *HariTag* ističu da su voljni za suradnju s Hrvatskom na ovakvim i sličnim projektima:

»Mi bismo to jako voljeli i radimo na tome. Zbog toga smo se prijavili na seminar koji organizira Desk kreativne Europe i Srbije i ideja je da se napravi jedna jedinstvena mapa koja bi povezala sve te zemlje i objedinila objekte u njima i prikazala ih. To je zaista izuzetno vrijedno i bogato spomeničko naslijeđe. Tu su Bugarska, Srbija, Hrvatska, Mađarska, pa čak i Austrija. Ono što bih također dodala jest da potencijala za projekte ima na cijelom teritoriju Srbije. To su multietnička i multinacionalna bogatstva koja danas koriste i različite zajednice, kako srpska tako i hrvatska, njemačka i mađarska«, ističe ona.

Prema planu Centra za istraživanje i promociju kulturnog naslijeđa *HariTag*, jedinstvena mapa trebala bi biti završena koncem listopada, dok će predstavljanje biti održano u studenom u vidu radionice s djecom u lokalnim školama.

S. Darabašić

Tjedan u Srijemu

Profesionalnost na prvom mjestu

Onaj tko se bavi novinarskom profesijom sigurno je u svojoj karijeri doživio, osim lijepih situacija, i dosta neugodnih stvari zbog kojih se osjećao poniženim i povrijeđenim. Rijetko kad da će novinar doživjeti pohvale za svoj rad, dok su kritike sve češće. »Novinari su za to krivi«, rečenica je koja se sve češće može čuti u javnosti, a nije rijedak slučaj da te netko omalovaži i preko društvenih mreža. S jedne strane, takav stav javnosti posebno u današnje vrijeme, donekle mogu i razumjeti. Pisanjem nekoliko redova u našem tjedniku imala sam želju stati u obranu svojih kolega novinara, posebno onih s kojima svakodnevno surađujem i za koje garantiram da profesionalno rade svoj posao. Družeci se s kolegama u svojoj sredini, nosim uglavnom lijepa iskustva. Ista takva i sa svim ostalim kolegama diljem Vojvodine. Jedno vrijeme bila sam pobornik ideje da se mi novinari, osim na terenu gdje se jedino srećemo i gdje baš nemamo puno vremena za druženje, sastajemo barem jedanput mjesečno, kako bismo razgovarali o nešto opuštenijim temama, nevezanim za posao. Moguće je da će se moja ideja u nekom narednom razdoblju i na moje veliko zadovoljstvo i ostvariti. Zašto sve ovo govorim? Iz prostog razloga kako bi neki shvatili da smo i mi novinari ljudi koji imaju osjećanja i potrebu da žive kao i svi ostali i da naša obaveza nije samo da izvještavamo i pratimo svakodnevna događanja. I onda kada odeš na događaj kako bi ispoštavao svoje sugrađane i pojaviš se na skupu nezadovoljnih roditelja, s namjerom da preneseš pravi razlog njihove zabrinutosti i na neki način negiraš sve ružne stvari koje su određeni mediji prenijeli iz Šida, doživimo da dobijemo upute kako da pišemo i kako da prenesemo informaciju s mjesta događaja. Ne znam je li razlog tome bilo nezadovoljstvo građana zbog polaska djece migranata u šidske osnovne škole ili zbog njihovog razočaranja u pojedine medije. Ono što sigurno znam, jest da mi novinari radimo svoj posao onako kako smo to naučili tijekom niza godina svog radnog iskustva, kao i da svatko od nas stoji iza svake napisane riječi. Želeći da ispoštujem profesionalnost svog posla, prenosim zaključak sa skupa zabrinutih roditelja: »Mi ne mrzimo ničiju djecu i nikom ne uskraćujemo pravo na školovanje. Tražimo da djeca iz prihvatnih centara pohađaju nastavu u odvojenim učionicama. Ne zato što ih mrzimo. Mi nismo šovinsti niti rasisti. Mi se jedino plašimo za sigurnost naše djece i kvalitetu njihove nastave«.

S. D.

HKD Šid iz Šida

Zajednica Hrvata Zemuna - Zbor Odjek

SRIJEMCI SRIJEMU u fotografijama

HKPD Matija Gubec iz Rume

Hrvatska čitaonica Fišer iz Surčina

Josipa Dević, Hrvatska čitaonica Subotica

HKPD Tomislav iz Golubinaca

HKPD Jelačić iz Petrovaradina

Nikola Gajić, DHM Zemun

HKC Srijem - Hrvatski dom iz Srijemske Mitrovice

Objavljen Zbornik sa simpozija o Tekijama

ĐAKOVO – U izdanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu objavljen je zbornik *Gospi Tekijskoj*, kojeg su uredili **Darija Damjanović Barišić, Ivica Raguz i Boris Vulić**. Zbornik, kao 32. studija *Biblioteke Diacovensia*, sadrži radove s Međunarodnoga znanstvenog simpozija prigodom 300. obljetnice svetišta Gospe Tekijske održanog 20. i 21. svibnja 2016. godine u Petrovaradinu, u organizaciji KBF-a u Đakovu i Srijemske biskupije – Biskupijskog svetišta Gospe Tekijske. Na 373 stranice doneseno je 20 znanstvenih

članaka s raznih područja: katoličke, pravoslavne i protestantske teologije, povijesti, umjetnosti, arhitekture te književnosti i knjižničarstva. Zbornik je opremljen i vrijednim ilustracijama u boji. Uvodnu riječ napisao je srijemski biskup **Đuro Gašparović**.

Nova nagrada za Ištvančićev dokumentarac

SLAVONSKI BROD – Dugometražni dokumentarni film *Sve je bio dobar san* redatelja **Branka Ištvančića** dobitnik je Grand Prix-a za najbolji dokumentarni film na ovogodišnjem *Festivalu Novih*, festivalu dokumentarnog filma u Slavanskom Brodu. Nagradu je dodijelio stručni žiri na čelu sa **Silvijem Stilinovićem**.

Likovna kolonija Panon u Belišću

BELIŠĆE – U sklopu manifestacije *Belišćanska zlatna jesen*, proteklog vikenda održana je likovna kolonija *Panon 2017*, manifestacija koja okuplja amaterske i akademske slikare iz triju država – Hrvatske, Srbije i Mađarske. Ovogodišnja kolonija imala je 23 sudionika, a nastalo je 40 slika inspiriranih Panonijom ili motivima Belišća. Na koloniji su sudjelovali i članovi HLU *Croart* iz Srbije koja je jedan od triju nositelja ovog projekta. Koloniju su organizirali Turistička zajednica Grada Belišća i tamošnja likovna udruga *Bel-Art*.

Koncert u organizaciji HKC-a Beograd

BEOGRAD – U povodu osnutka udruge Hrvatski kulturni centar *Beograd*, u srijedu je u tom gradu, prema najavama, održan koncert nagrađivane hrvatske kantautorice **Sare Renar**. Koncert je održan u art klubu *Dorćol Platz*.

Grožđebal 2017. u Sonti

SONTA – U danima predstojećeg vikenda, u organizaciji OKUD-a *Ivo Lola Ribar*, u Sonti će biti održana trodnevna turističko-zabavna manifestacija u slavu grožđa i vina – *Grožđebal*. Program će započeti danas (petak) u 19 sati koncertom dječjih folklornih skupina iz Sombora, Stapara, Lalića i Sonte, te s dvije kazališne predstave. Program se nastavlja u subotu u 19 sati otvorenjem izložbe narodnih nošnji i rukotvorina u prostorijama mjesne knjižnice, a od 20 sati u velikoj dvorani Doma kulture nastupit će plesne skupine iz Sombora, Vukovara i Odžaka. U nedjeljnom poslijepodnevnu bit će održan najatraktivniji dio manifestacije, defile zaprega i sudionika ulicama sela i *Šokačka svadba* s pučkim veseljem i simboličnim vjenčanjem kneza **Denisa Klecina** i kneginje **Dijane Mihaljev**. U crkvi svetog Lovre vlč. **Josip Kujundžić** će blagosloviti *Zvono grožđa*. U završnoj priredbi u 19 sati, u dvorani Doma kulture sudjelovat će OKUD *Mladost* iz Subotice, SKUD *Jovan Lazić* iz Belog Manastira, te KPZH *Šokadija*, TS *Sončanski biseri* i OKUD *Ivo Lola Ribar* iz Sonte.

I. A.

Likovna kolonija Sonta 2017.

SONTA – Likovna kolonija *Sonta 2017.*, jedanaesta zaredom, bit će održana sutra (subota, 23. rujna) u vikend naselju *Dunav – Staklara*, a u slučaju nepovoljnih meteoroloških uvjeta u prostorijama *Šokačkog doma*. Ovogodišnja kolonija okupit će slikare iz Sonte, Apatina, Sombora, te Belog Manastira i Hvara. Organizator kolonije je KPZH *Šokadija*.

I. A.

Pokrajinska smotra folklor

VRBAS – HKUD *Vladimir Nazor* iz Sombora, KUDH *Bodrog* iz Monoštora i HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega sudjelovat će sutra (subota, 23. rujna) na Pokrajinskoj smotri folklor koja će biti održana u Vrbasu. *Nazorovci* će predstaviti bunjevačko-šokačke svatove, *Kranjčević* stari svatovski običaj *košuljare*, a *Bodrog* stari običaj dan poslije svatova *vinci*. Ove hrvatske udruge na Pokrajinsku smotru plasirale su se nakon uspješnog nastupa na općinskoj i zonskoj smotri.

Z. V.

Sedmi tavankutski festival voća

TAVANKUT – Sedmi tavankutski festival voća bit će održan u subotu, 30. rujna, na Etno salašu *Balažević* s početkom u 10 sati. Manifestacija je posvećena predstavljanju privrednih potencijala i proizvoda, autentičnih rukotvorina, kao i proizvoda starih zanata Tavankuta. Svečano otvorenje manifestacije je u 11 sati uz revijalnu izložbu poljoprivrednih proizvoda i rukotvorina, kulturni program, degustaciju i akcijsku prodaju izložbenih proizvoda. U 13 sati bit će služen ručak po povoljnim cijenama za posjetitelje. Festival će biti zatvoren u 16 sati. Održavanje festivala podržali su Grad Subotica, Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo i Zagrebačka županija.

Kolokvij na temu glazbeni život srijemskih Hrvata

Identitet se očituje i kroz glazbu

Da se za Petrovaradin uistinu može ustvrditi kako je glazbeni grad, u smislu bogate glazbene povijesti, potvrđuje odluka Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata da upravo u njemu organizira znanstveni kolokvij na temu *Glazbeni život srijemskih Hrvata u kontekstu prakse očuvanja i njegovanja tradicijske glazbe*. Skup je održan u privremenom uredu HKPD-a *Jelačić* s ciljem predavljanja prvih rezultata terenskog istraživanja u Srijemu tijekom kojega su studenti Filozofskog fakulteta – odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zagrebu, od 3. do 7. travnja obilazili pojedina srijemska mjesta i u razgovoru s tamošnjim kazivačima prikupljali dragocjene podatke o različitim temama. Temom vezanom uz glazbeni život Hrvata bavila se studentica **Klara Zečević Bogojević** čiji je ponovni dolazak i nastup u ulozi uvodničara na spomenutom znanstvenom kolokviju u Petrovaradinu predstavljao tzv. kontrolno istraživanje.

Ciljevi istraživanja

Nakon uvodnog obraćanja menadžerice kulturnih aktivnosti ZKVH-a **Katarine Čeliković** i upoznavanja sudionika s temeljnom svrhom i ciljevima istraživanja, riječ je preuzela studentica Zečević Bogojević. Prisutne je najprije upoznala s načinom terenskog prikupljanja podataka, a potom prešla na prezentiranje rezultata i zaključaka dobivenih u svakom pojedinom naselju u kojemu je istraživala (Sotu, Srijemskoj Mitrovici, Golubincima i Petrovaradinu).

Nju je, kako je objasnila, u istraživanju zanimalo djelovanje hrvatskih kulturno-umjetničkih društava u Srijemu kroz *studije slučaja* odnosno donošenje zaključaka na temelju osobnih priča kazivača povezanih s glazbom. Također je htjela doznati koliki je interes zajednice za bavljenje tradicijskom glazbom, kako izgleda glazbeni repertoar, koliki je interes mladih i publike, te postoji li suradnja hrvatskih KUD-ova međusobno i s nehrvatskim Društvima.

Sličnosti i različitosti

Kako je istaknula, zapažene su mnoge sličnosti, ali i različitosti karakteristične za svako istraživano područje. Tako je, na primjer, u Srijemskoj Mitrovici primijetila postojanje većeg broja mladih pri-

padnika zajednice koji su aktivni u očuvanju hrvatskoga identiteta, dok je u Golubincima prepoznala rad jakog tamburaškog odjela. S druge strane, Petrovaradin po mnogim aspektima predstavlja tipičnu gradsku sredinu u kojoj se, prema mišljenju pojedinih kazivača, tradicija njegovanja pjevačkih zborova dovodi u vezu s kulturom vinogradarstva i vinarstva kao često korištenog sredstva za opuštanje i veseljenje uz glazbu. Istraživačicu je u Petrovaradinu, među ostalim, oduševila i priča o nastanku i afirmaciji dječje opere **Franje Štefanovića**.

Ono što je napose bilo vrijedno čuti u izlaganju Klare Zečević Bogojević bili su zaključci i opći rezultati dobijeni komparativnom analizom istraživanih lokaliteta. Prema tim zaključcima, zajednička karakterističnost hrvatske zajednice u Srijemu ogleda se u činjenici da pripadnici hrvatske manjine u Srijemu gravitiraju okupljanju u okvirima hrvatskih KUD-ova. Nadalje, među pripadnicima zajednice, hrvatski identitet očituje se i kroz glazbu, ali i na druge načine, što svjedoči o jakoj osviještenosti za hrvatski identitet. Primijećena je dobra međusobna povezanost članova zajednice, kao i s matičnom državom. Nastupi članova KUD-ova najčešći su na crkvenim blagdanima, kod obilježavanja različitih svetkovina. Igranke su u svim istraživanim mjestima apostrofirane kao vrlo značajan dio kulturnog, društvenog i glazbenog života Srijemaca u prošlosti, te postoji nastojanje da se tradicija i danas njeguje i prenese na buduće generacije.

Objava u zborniku

Na kolokviju je naglašeno da će rezultati etnoloških istraživanja srijemskih Hrvata biti objavljeni u zborniku radova, jednako kao što je to već učinjeno u slučaju bunjevačkih i šokačkih Hrvata u Vojvodini nakon terenskih istraživanja u mjestima gdje oni žive.

Znanstveni kolokvij u Petrovaradinu nastavljen je potom prelaškom s riječi na djela. I to ona glazbena. Naime, prisutni su spontano, uz pratnju klavira, otpjevali i nekoliko starih gradskih pjesama svoga zavičaja koje su se nalazile na repertoaru još prije Drugoga svjetskoga rata, pokazujući time da i danas u praksi hrvatska glazba živi u ovom gradu.

M. Kralj

Još nas ima

Iako danas žive u dvije države, bunjevački Hrvati iz Srbije i Mađarske, odnosno njihove udruge, još jednom očitovale zajedništvo u očuvanju svoje kulture i nacionalnog identiteta

Nakon prvog susreta u Tavankutu prošle godine, manifestacija *Kulturna baština Bunjevaca bez granica* koja za cilj ima okupljanje udruga iz Srbije i Mađarske što njeguju kulturu bunjevačkih Hrvata, ove godine je održana u mađarskom dijelu Bačke. Udruge su se okupile u subotu u Gari, a u organizaciji tamošnje Hrvatske samouprave.

Iz tzv. Bajskog trokuta na ovogodišnjem festivalu sudjelovali su: HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice, HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta, UBH *Dužijanica*, HGU *Festival bunjevački pisama* i Hrvatska čitaonica iz Subotice te KUD *Bunjevačka zlatna grana* iz Baje, KUD *Rokoko* iz Čikerije, KUD *Kolo* iz Tompe, Bunjevačka izvorna grupa iz Gare i Tamburaški orkestar *Bačka* iz Gare. Manifestaciju su otvorili predsjednik Hrvatske državne samouprave **Ivan Gugan**, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i v. d. ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Tomislav Žigmanov** te predsjednik garske hrvatske samouprave **Martin Kubatov**.

Zajednički do očuvanja

»Čestitam na inicijativi tvorcima ovakve predivne manifestacije prija godinu dana, isto tako onima koji su nas okupili danas

kako bi s jedne strane uživali u kulturnoj tradiciji Hrvata Bunjevaca, a s druge strane kako bi se družili i ujedno pokazali svijetu, a i sami sebi da još živimo, da još čuvamo naše tradicije, da još postojimo, naš hrvatski jezik i naša kulturu. Raduje me što se to poklapa s idejom da smo s čelnicima Hrvata iz Srbije, pri kraju prošle godine sklopili jedan protokol o suradnji. Vjerujem da ćemo tako zajedno još jače moći razvijati naše interese, vjerujem da ćemo moći raditi na svemu onome što će nas održati na ovim prostorima«, izjavio je Ivan Gugan.

»Jedan narod, duga i slavna povijest, povijest velikih postignuća i ostvarenih osobnosti. Ali, i jedan narod s bolnim i tragičnim iskustvima, napose tijekom XX. stoljeća, koji je unatoč nesrećama i pogibelji sačuvao svoj hrvatski nacionalni identitet. Identitet bunjevačkih Hrvata, razdijeljenih u dvije države, danas se, zahvaljujući prošlogodišnjoj inicijativi čelništva HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta, ponovno očituje u zajedništvu. To nas sve treba hrabriti, jer mjesta susreta ljudi, napose susreta radi dobrih ciljeva, uvijek rađaju višestrukim plodovima«, izjavio je Tomislav Žigmanov.

Jačanje veza

Ladislav Suknović, predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta koje je osmislilo i prvo realiziralo ovu manifestaciju kaže: »Ideja o ovom festivalu začeta je u

KUD Rokoko iz Čikerije

HKC Bunjevačko kolo iz Subotice

Bunjevačka izvorna grupa iz Gare

UBH Dužijanica

Tavankutu na jednom Seminaru bunjevačkog stvaralaštva. Prije pokretanja manifestacije obišli smo sva udruženja i naselja u kojima živi naš puk, kako u Vojvodini tako i u Mađarskoj, kada smo im izložili ideju. Svi su nas prelijepo primili. Nema veće potvrde da je to dobra ideja, nego kada vidimo da su ljudi zadovoljni i da je već drugi festival realiziran, da se okupio ovako veliki broj udruženja bunjevačkih Hrvata, koji rade s jedne i s druge strane granice na očuvanju kulture i nacionalnog identiteta. Jer kada se svi obuku u našu bunjevačku nošnju šalje se jedna snažna poruka o zajedništvu Bunjevaca s obje strane granice. «Ovogodišnji domaćin Martin Kubatov, predsjednik Hrvatske samouprave Gare nije krio zadovoljstvo zbog pokretanja ove manifestacije, ponajprije zbog toga jer su na ovaj način osnažene dosad krhke veze s Hrvatima iz Vojvodine.

Manifestacija je održana pod pokroviteljstvom Hrvatske državne samouprave i Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije. Festival u Gari je završen zaključcima kako nas samo suradnja i povezanost mogu voditi napretku i kvaliteti odnosa. Treći po redu festival *Kulturna baština Bunjevaca bez granica* bit će održan iduće godine u Subotici u organizaciji HKC-a *Bunjevačko kolo*.

I. D.

Vrijedne ruke malih filmaša

Projekcijom nastalih ostvarenja i dodjelom diploma sudionicima u Tavankutu je u subotu i službeno završena filmska radionica *Kad se male ruke slože*. Radionica je održana u lipnju ove godine, a imala je šesnaest polaznika – po osmero iz Subotice i Tavankuta. U pitanju su djeca koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku.

Rezultat ovog desetodnevnog rada i druženja na tavankutskom Etnosalašu *Balažević*, kao sjedištu radionice, je ukupno pet uradaka. To su: kratki igrani film *Tajna drvene kućice*, dokumentarci *Magareće godine* i *Priskakanje vatre*, te film o tijeku i radu radionice *Making of*. Također, običaj *priskakanja vatre* obrađen je i u verziji novinarske reportaže.

Prikazanim »rezultatima« zadovoljni su i organizatori i polaznici, a sudeći po pljesku, i publika na subotnjoj premijeri sačinjena od njihovih prijatelja, rodbine i školskih nastavnika.

Filmaški poticaj

Filmsku radionicu organizirala je Udruga za audiovizualno stvaralaštvo *Artizana* iz Zagreba, u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem, OŠ *Matija Gubec* i HKPD-om *Matija Gubec* iz Tavankuta te Inovativnom mrežom iz Subotice. Inicijator i voditelj projekta bio je Tavankučanin sa zagrebačkom adresom, redatelj **Branko Ištvančić**, a uz njega, mentori radionice bile su njegove kolege – **Zoltán Siflis** iz Subotice i **Irena Škorić** iz Zagreba.

»Imali smo lijep broj polaznika, među kojima i puno talentiranih, a napravili smo nekoliko kvalitetnih kratkih filmova koji su dobra osnova ukoliko se polaznici i dalje budu željeli baviti filmom«, kaže Branko Ištvančić. »Osim stvaranja filmova, djeca su se ovdje učila filmskoj kulturi te medijski opismenjivala. Željeli bismo da ovo bude poticaj da se ovdje formira kino klub, da nastane jedna ljetna filmska kolonija, gdje bi djeca i mladi snimali

svoje autorske filmove, gdje bismo pronalazili neke nove mlade talente. Planiramo projekt nastaviti i idućih godina, nadam se da ćemo imati isto ovako lijep interes djece. Djecu sve više zanimaju suvremeni mediji, te je za njih ovo vrijedno iskustvo«, dodaje on.

Lijepa iskustva

Polaznici radionice su pokazali različita interesiranja, te smo tako dobili »male« kamermane, majstore za ton i svjetlo, glumce, scenariste...

Jedna od njih, **Marija Šarčević** napisala je scenarij za kratki film *Tajna drvene kućice*.

»Filmska radionica je bila zanimljivo i lijepo iskustvo. Volim gledati filmove, uglavnom strane. Na radionici sam napisala scenarij. Pišem priče, ali nisam još sigurna želim li se baviti filmovima u budućnosti«, kaže ona.

Dario Vojnić Hajduk se oprobao kao snimatelj. Snimanje ga, kako kaže, jako privlači i planira i dalje učiti o kameri ako bude imao prilike.

Glavna uloga u dokumentarnom filmu *Magareće godine* pripala je **Valentini Ostrogonac**. »Volim gledati filmove i bilo mi drago što smo i mi imali priliku napraviti jedan film. Imala sam tremu na snimanju, ali je sada više nemam. Mislim da ću nastaviti baviti se glumom jer su mi rekli da sam nadarena za to.«

Jedan od mentora radionice Zoltán Siflis je prije više desetljeća radio u tavankutskoj školi i tamo vodio filmsku sekciju. A jedan od polaznika te sekcije bio je upravo Branko Ištvančić, njegov današnji kolega, suradnik i prijatelj.

»Branko je već u to vrijeme pokazivao veliku ambiciju i talent. Zanimljivo je da ja danas učim od Branka kojemu sam nekada bio mentor. Posebno se to odnosi na stvari vezane za filmsku

tehniku. Jako je lijepo to što on ima potrebu vraćati se u sredinu iz koje je potekao i pomaže ju. Mislim da je ovom radionicom hrvatska zajednica obogaćena, jer nudi edukaciju iz jedne suvremene umjetničke discipline kakav je film», kaže Siflis.

Djeca danas mogu gledati filmove svakodnevno, ali nemaju puno prilike vidjeti što se događa »iza kamere«. Tko zna, možda jednoga dana, kako navodi i Siflis, iz ove radionice izađe neki novi Branko.

Angažirani dokumentarac

Subotnji program u Tavankutu priređen je u sklopu ovogodišnjeg *Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini*. U sklopu *Ciklusa*, sutradan smo u subotičkom Art kinu *Lifka* imali prilike pogledati dugometražni dokumentarac *Neželjena baština* autorice Irene Škorić. Angažiran i zanimljiv, film govori o devastaciji spomeničke baštine posvećene narodnooslobodilačkoj borbi na tlu Jugoslavije, a na primjeru nekoliko spomenika (Petrova gora, Veljun, Opuzen, Kamenska...). Naime, u Hrvatskoj je od

1990-ih godina srušen ili devastiran velikih broj spomenika i spomen obilježja te vrste, a među njima su i ostvarenja najviše umjetničke vrijednosti. Neki su srušeni namjerno iz ideoloških razloga, a neki su jednostavno prepušteni kao plijen trgovcima sekundarnim sirovinama. S obzirom da državna tijela praktički ne reagiraju na slučajeve devastacije ovih spomenika, film govori i o društvu koje se odreklo dijela svoje povijesti.

Irena Škorić kaže kako je cilj filma bio da se ukaže na loše stanje ovog spomeničkog naslijeđa i eventualno potakne njegova obnova. Ako ništa drugo, kako kaže, nakon njezina filma, koji uspješno »putuje« po festivalima i uzima nagrade, o ovoj se temi u javnosti više priča.

»Ako se radi mog filma samo jedan spomenik obnovi, moja je misija ostvarena«, kaže ona.

Škorić ističe kako i dalje planira snimati filmove koji guraju »prst u oko« javnosti. Zanimljivo je da je autor skladbe za film bivši hrvatski predsjednik **Ivo Josipović**, kojemu je ovo bio debi u domeni filmske glazbe.

D. B. P.

Dva jubileja Cilike Dulić Kasibe

Prvakinja umjetnosti naive

Cilika Dulić Kasiba iz Subotice je nesumnjivo najveća slikarica, prvakinja umjetnosti naive u prostoru kulture ovdašnjih Hrvata i jedna od najzanimljivijih vojvođanskih »naivki«. Njezine su slike svojevrsna kronika »kadgodašnjeg« života i običaja bunjevačkih Hrvata. Od 1962. izlaže na brojnim skupnim i autorskim izložbama koje su predstavljale slikarstvo naive i umjetnost u tehnici slame sa sjevera Bačke a koje su priređivane u mnogim gradovima nekadašnje Jugoslavije. Njezina djela bila su izabrana u strogim selekcijama jugoslavenske naive umjetnosti, posebice 70-ih godina. Zastupljena su u zbirkama više galerija i muzeja u zemlji (Muzej naivne i marginalne umjetnosti u Jagodini, Muzej 25. maj u Beogradu...), te u privatnom kolekcijama.

U povodu 85 godina života i 55 godina stvaralaštva, župa Isusova Uskrnuća je popularnoj »teta« Ciliki, kao svojoj župljanki, priredila svečanost u nedjelju nakon mise. Uz prigodnu, manju izložbu njezinih slika, o stvaralaštvu Cilike Dulić Kasibe ovom su prigodom govorili: v. d. ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**, predstavnik udruga čija je članica – predsjednik HKC-a *Bunje-*

vačko kolo **Lazar Cvijin** i predstavnik HLU *Croart* **Davor Bašić Palković**, te ispred župe **Jelena Piuković**.

Na svečanosti je istaknuto kako je Cilika Dulić Kasiba kroz više od pola stoljeća rada potvrdila svoj neobični talent i likovnu autentičnost. Kako je naglašeno, ona je primjer da se posvećenošću, radom i vjerom mogu ostvariti značajna postignuća o čemu svjedoči njezin umjetnički vrlo vrijedan opus.

N. B.

Blagoslov obnovljenog križa Jakova Kujundžića Jordana

Župa Uznesenja Blažene Djevice Marije u Bikovu bogatija je za još jedan obnovljeni križ. U subotu, 16. rujna, na Gornjem Verušiću blagoslovljen je obnovljeni križ obitelji Kujundžić. Križ je prvi puta podignut 1864. godine od strane **Jakova Kujundžića Jordana**, a ove 2017. godine obnovio ga je

njegov praunuk, odvjetnik u mirovini **Jakov Kujundžić Jordan** na želju svih njegovih potomaka.

»Stari križ je sagradio moj pradjed Jakov. Bio je drven i trajao je 103 godine. Nakon oluje 1967. je pukao, a već je i istrulio tako da smo ga ispalili i pokopali na mjestu gdje je i bio. Tad su bila vremena kad se nisu gradili križevi, već rušili tako da ga nismo obnavljali sve do ove godine kad su se ostvarili uvjeti za to«, kaže Jakov Kujundžić.

U narodu poznat kao *Jordanov križ*, ponovno je podignut na istome mjestu kao i prethodni, na Čantavirskom putu u dvorištu salaša današnjeg vlasnika **Nikole Kujundžića**. Jakov Kujundžić sjeća se kako je nekada ovaj križ imao svrhu crkve u malom na otvorenom, jer su se ljudi kod njega okupljali prigodom raznih blagdana, molili i donosili cvijeće s okolnih salaša.

»Rođen sam na ovoj zemlji i sjećam se kako smo na blagdan Duhova kitili križ *zovom* (bazgom), a na uskršno jutro bi se i nekoliko stotina vjernika ovdje okupilo u četiri ujutru i molilo sve do uskrsnog *ručka*. To je dokaz da je to onda bila crkva u malom«, kaže Jakov Kujundžić i ističe da je simbolika ovoga križa jasna – osim toga što predstavlja simbol kršćanstva i katoličanstva, predstavlja i simbol bunjevačkih Hrvata koji su živjeli ili još žive u obližnjim salašima.

Bikovački župnik vlč. **Julije Bašić** ponosno kaže da je ovo peti križ na teritoriju župe koji je obnovljen za vrijeme koje je on ovdje župnik te da time nasljednici križeva dokazuju da imaju veliko poštovanje prema križu i da ga časte. On naglašava i

Proštenje na kalvariji u Subotici

Na blagdan Žalosne Gospe u petak, 15. rujna, proslavljeno je proštenje na kalvariji u Subotici. Euharistijsko slavlje predvodio je vlč. **Franjo Ivanković** uz koncelebraciju brojnih svećenika Subotičke biskupije i savjetnika u Nuncijaturi u Beogradu **Filippa Colnaga**.

Vlč. Ivanković u propovijedi je govorio o patnji te da ona u Božjim očima nije kazna. Na to da nitko ne može izbjeći patnju ukazao je primjerom Žalosne Gospe, Blažene Djevice Marije koja je, kako je rekao, bez grijeha začela i nije bila pošteđena patnje i neizvjesnosti u životu.

»Ona nije znala što je čeka kroz povijest spasenja kada je prihvatila

da je svaki križ krajputaš spoj vjere i nacionalnog identiteta, jer Hrvati Bunjevci, kako kaže, svaki Veliki petak hodočaste na jedan atarski ili krajputaški križ.

Ovaj kraj iznjedrio je i nekoliko svećenika, od kojih je jedan vlč. **Ivica Ivanković Radak**.

»Svaki križ, podizanje i čašćenja križa svjedočanstvo je naše kršćanske vjere i znak ljubavi kojom je Bog ljubio svijet. Zahvalni smo Bogu i svima koji su ovaj križ još davno podigli, održavali i obnovili. Ali, još veća hvala svima koji su svojom molitvom, čašćenjem i dolaskom baš pod ovaj križ na ovome mjestu, jednom riječju, koji su svojom vjerom ovaj križ sačuvali. To je zadaća svih nas koji živimo ili prolazimo ovim krajem – nastaviti dalje ovaj križ vjerom održavati. Samo će tada ovaj dan imati smisla«, rekao je vlč. Ivanković Radak.

Križ je blagoslovio vlč. Julije Bašić, a prisutni su bili i vlč. Ivica Ivanković Radak, vlč. **Marinko Stantić** te brojna rodbina i prijatelji obitelji Kujundžić i vjernici ovoga kraja.

J. D. B.

.....

biti Božjom majkom. Kada je rekla: 'Neka mi bude po Tvojoj riječi' ona je prihvatila sve situacije – vjeruje onome koga je nosila, koga je rodila, vjeruje da i njegova patnja ima smisla i ona svoj život i svoju patnju sjedinjuje s Kristovom patnjom. Uzima Krista koji je mrtav u svoje naručje i tako nam pokazuje da i smrt i patnja u Božjim očima dobivaju drugačiji smisao, za razliku od onoga kako to ljudi smrtnici znaju gledati«, rekao je vlč. Ivanković.

Proštenje se na ovome mjestu slavi od 1973. godine, odnosno od kako je mons. **Bela Stantić** postao župnik župe Isusova Uskrsnuća, župe kojoj kalvarija pripada.

J. D. B.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Božja pravednost

Radovati se tuđem dobru

Dio kršćanskog poslanja je biti dobar, jer dobrota je jedna od karakteristika po kojima kršćani trebaju biti raspoznavljivi u svijetu. I dok nam je s jedne strane jasna razlika između dobra i zla, te znamo da trebamo biti dobri, s druge strane u mnogim situacijama nije nam jasno do koje mjere treba ići naša dobrota. Bojimo se da nas ljudi ne bi iskorištavali ili da dobrotom nekada postupamo suprotno pravdi.

Dobrota i pravda

Kada razmišljamo o dobroti, čini nam se da najprije treba biti pravedan – pravda određuje pravu količinu dobrote. U našem ljudskom shvaćanju dobrota i pravednost idu zajedno i podrazumijevaju se. Logično nam je da biti dobar, znači biti pravedan. I u Svetom pismu čitamo o Božjoj pravednosti koja prethodi dobroti. Mi to shvaćamo tako da Bog pravedno daje svakom ono što zaslužuje.

Ipak, kršćanska dobrota nije samo puka pravednost, nego u sebi nosi milost. Naša vjera nas uči da je Bog prema nama prije svega milosrdan. Po njegovoj milosti stječemo spasenje koje nikako ne možemo zavrijediti svojim djelima. Bog nam uvijek daje više od onoga što zaslužujemo. No, on nam ne nameće svoju nagradu i milosrđe ako mi to ne želimo. Potrebno je slobodno se odazvati njegovom pozivu vjerom i truditi se djelima odgovoriti na zahtjeve koje pred nas, kao vjernike, stavlja. Samo u tom slučaju možemo se nadati da će njegovo milosrđe djelovati preko pravednosti. Toliko milosrđe koje nadilazi pravednost plod je neizmjerene ljubavi kojom toliko ljubi čovjeka da je na križ poslao svoga Jedinorođenca kako bi platio kaznu za naše grijeha. Dakle, dobrota koja nadilazi pravednost nije ludost, nego plod ljubavi, koja vidi dalje i daje više od onoga što razum prosuđuje kao ispravno.

Mjera kojom svakodnevno mjerimo smo mi sami. Tako ljudskim mjerilima prosuđujemo i pravednost i dobrotu. No, ta su mjerila manjkava i ograničena. Često nismo u stanju sagledati konačne rezultate, niti nadići tek ljudske interese. Znamo da Bog mjeri svojim mjerilima koja nas toliko nadilaze da ih često ne možemo shvatiti, čine nam se u određenom trenutku suprotna pravdi i dobroti, te pred njima ostajemo zbunjeni. Božja je mjera prije svega ljubav, koju nam je objavio u Isusu Kristu.

Isus svojim učenicima priča prisposobu o radnicima kojima gospodar vinograda na kraju radnog dana dijeli plaću, svakome po denar. Tako svaki radnik dobiva isto, i onaj koji je došao na početku radnog dana i onaj koji je radio samo sat (usp. Mt 20, 1-16a). U prvi mah nam se to ne čini pravedno, no Isus nam u prisposobi odgovara zašto je to tako. Prvi razlog takvog postupka je taj da gospodar sa svojim imanjem može raspolagati kako želi i nitko mu nema pravo zbog toga prigovarati. Drugi razlog je dobrota gospodara da nekome da više nego što je zaslužio. Ali, postoje i skriveni razlozi ovakvog gospodarevog postupanja. Prije svega ovaj što je radio cijeli dan treba biti zahvalan Bogu na poslu i plaći kojom može prehraniti svoju obitelj, a ovaj što je radio malo na tome što je naišao na milosrdnog gospodara koji mu je dao više nego što je zaradio. A svima nam je ostavljen zahtjev da dobrotu drugog prihvatimo s radošću, te otklonimo od sebe zavist koja nas tako često obuzima.

Puno puta nam je teško radovati se dobru drugoga, posebno ako smo procijenili da je nezasluženo. Tada osjećamo zavist i ljubomoru koje narušavaju naš mir i čine nas nesretnima, te nas vode u razne vrste grijeha. Kršćanska je dobrota i u tome da se zna radovati uspjehu brata svoga i onda kad uspjeh nije plod njegova truda, nego nečijeg milosrđa. I kao što Bog ljubi svakog čovjeka toliko da mu daje više od zasluženog, tako i brat treba ljubiti brata i radovati se njegovom uspjehu. Ne smijemo zaboraviti da smo i mi puno toga primili isključivo zahvaljujući Božjoj dobroti, a ne vlastitim zaslugama. I onda kada ne gledamo dar spasenja nego čak i ako se fokusiramo samo na ovozemaljske stvari, puno puta smo poput radnika posljednjeg sata milošću drugog primili i ono što nismo zaslužili. Bilo nam je tada drago da se netko raduje s nama zbog dobrote koja nam je iskazana. Ako se mi ne možemo radovati kada netko iskaže dobrotu našem bratu, trebamo se zapitati gdje nam je ljubav, jer ne ljubimo bližeg svoga kao sebe samoga, ako se uspjehu drugog ne radujemo kao vlastitom.

Božja ljubav je toliko velika da nije samo pravednost, nego i milosrđe. U svojoj se dobroti treba ravnati time, a to možemo ako u srcu imamo ljubav.

Mini intervju:

**Mirjana Crnković, magistra edukacije
hrvatskog jezika i književnosti i
magistra edukacije filozofije**

Želja za većim angažmanom

Mirjana Crnković iz Tavankuta završila je hrvatski jezik i književnost i filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku čime je stekla zvanje magistre edukacije hrvatskog jezika i književnosti i magistre edukacije filozofije. Radi kao nastavnica hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture u OŠ *Matija Gubec* u rodnome mjestu, a ukoliko u Srbiji uskoro ne nađe posao u struci kaže da je spremna vratiti se u Hrvatsku. Mirjana ima dvije mlađe sestre i obje su završile osnovno obrazovanje na hrvatskome – **Kristina** je trenutačno u prvom razredu Gimnazije na hrvatskome, dok je **Marina** također završila Gimnaziju na hrvatskome i sada je studentica biokemije na Univerzitetu u Novom Sadu.

Kakvo je Vaše iskustvo obrazovanja na hrvatskome tijekom školovanja u Srbiji?

Osnovnu školu sam završila na srpskom jeziku, jer tada nije bilo odjela na hrvatskom jeziku u Tavankutu, ali nekoliko godina sam pohađala hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture – sve dok nisam od toga odustala jer se nisam dobro osjećala na nastavi. Nakon osnovne škole upisala sam Gimnaziju *Svetozar Marković* u Subotici, opći smjer, međutim nastava na hrvatskom jeziku uglavnom se uspješno izvodila samo na predmetu Hrvatski jezik. Neki su se nastavnici samo trudili predstaviti nam terminologiju koja se koristi u nastavi u Hrvatskoj, a neki su se trudili govoriti na ijekavici. Također, nastavnici su bili vrlo susretljivi, s obzirom na to da smo od udžbenika bili opremljeni gotovo samo čitankama iz hrvatskoga jezika, koje su uvijek stizale kasno. Stoga smo često posuđivali knjige od svojih kolega ili učili samo iz svojih bilješki.

Kada poredite svoje obrazovanje u Srbiji na hrvatskome s trenutačnom situacijom ovakvoga obrazovanja, vidite li napretka?

Ne vidim nikakav napredak, osim što imaju više knjiga od nas. Nastava na hrvatskome jeziku i dalje je iste kvalitete, generacije nekad pokazuju veću, nekad manju zainteresiranost za upisivanje nastave na hrvatskome jeziku, a nužna suradnja s lokalnim institucijama i dalje je napeta.

Kako ste se odlučili prije svega za studiranje u Hrvatskoj, ali i za upis smjerova hrvatskog jezika i književnosti i filozofije?

Odlučila sam se za studiranje u Hrvatskoj jer sam se htjela malo maknuti iz svoje sredine, ali ne otići predaleko. Kombinacija hrvat-

skog jezika i književnosti i filozofije, koje sam studirala na Filozofskom fakultetu u Osijeku, bila je svojevrsni kompromis, s obzirom na to da mi je želja bila studirati strani jezik u kombinaciji s filozofijom. Nadala sam se da ću upisivanjem hrvatskoga jezika kupiti sebi vrijeme da razmislim želim li raditi u Hrvatskoj ili vratiti se u Suboticu.

Jeste li kao studentica imali neke pogodnosti – osiguran smještaj u studentskom domu, stipendiju?

Tijekom studiranja stanovala sam u studentskom domu u Osijeku, a primala sam i državnu stipendiju. Ni jedno od toga ne smatram pogodnostima, već nešto što sam zaslužila svojim radom i trudom.

Koju temu ste obrađivali u diplomskom radu?

Diplomirala sam na odsjeku za hrvatski jezik i književnost, na temu *Humor i komunikacijske norme*. Tema mog završnog rada bila je vezana za Hrvate u Vojvodini i zvala se *Govor u Tavankutu*, a ona se ticala hrvatske dijalektologije. Međutim, nakon preddiplomskog studija izgubila sam zanimanje za zavičajne teme i odlučila sam se za temu iz pragmalingvistike.

Kako je bilo živjeti pet godina u Osijeku?

Kad sam tek počela svoje studije u Osijeku, očekivano, Osijek mi nije bilo najdraže mjesto na svijetu. Međutim, kako su godine prolazile, našla sam mjesta koja mi odgovaraju i upoznala sam ljude koji su mi se uvukli pod kožu. Tako da sam, neočekivano, nakon pet godina studiranja otišla iz Osijeka u suzama.

Kakvi su Vam planovi? Jeste li spremni zbog posla u struci otići natrag u Hrvatsku?

Nemam konkretni plan. Htjela bih se više angažirati, biti više zaokupljena obvezama i vratiti sebi osjećaj koji me je pratio dok sam studirala – da ono što radim ima smisla. Spremna sam se vratiti u Hrvatsku jer u Srbiji, unatoč svim mojim naporima, ne dobivam niti jednu takvu priliku.

Ove godine sudjelovali ste na seminaru Zagrebačke slavističke škole u Dubrovniku. Kako je seminar koncipiran i kakvi su Vam dojmovi?

Radi se o ljetnoj školi hrvatskoga jezika u koju dolaze strani slavisti radi učenja hrvatskoga jezika. Međutim, neki slavisti su na visokom stupnju razumijevanja hrvatskoga jezika te su za njih predviđeni proseminari koji se bave lingvistikom ili književnošću. Ja sam pohađala proseminare koji su se zvali *Queer lingvistika* i *Staroslavenski jezik*, a odabrala sam ih jer me više zanima jezik od književnosti. Osim proseminara, koji su bili vrlo bogati i zanimljivi, program slavističke škole uključivao je svakodnevne stručne izlete, turističke obilaske Dubrovnika, predstave, filmove i predstavljanje knjiga. Sveukupan dojam je vrlo pozitivan. Dana mi je rijetka prilika i vrlo sam zadovoljna što sam ju iskoristila.

J. D. B.

Drago Hedl:
Donjodravska
obala (Ljevak,
Zagreb, 2013.)

Donjodravska obala

Drago Hedl

I ma koliko iz stranice u stranicu bilo očito propadanje jedne obitelji, ali i čitave zajednice s njom, Donjodravska obala je lijepo, gotovo dječje nježno štivo; u njemu je sve onako kako zapravo i je iz dječje vizure: ljubav je ljubav, a mržnja je mržnja – čista i nepatvorena

Nevinost u šakama špiclova

Svatko od nas u sebi nosi uspomene iz djetinjstva, koje s vremenom na vrijeme podijeli s bližnjima. Te uspomene, međutim, najčešće i završavaju u tom uskom krugu, osuđene da vremenom izbljedu do zaborava ili pak – ako su u trenutku pričanja dovoljno zanimljive i upečatljive – da njihovu autentičnost sve više prekriju novi, dodani slojevi koji se na kraju obično pretvaraju u ono što danas zovemo urbanom legendom.

Autobiografskim romanom *Donjodravska obala* Drago Hedl uspio je, međutim, od vlastitog djetinjstva napraviti spomenar vremena u kom će se prepoznati ne samo stariji Osječani nego i mnogi njihovi vršnjaci s ovih prostora. Viđen očima djeteta i ispričan u prvom licu jednine ovaj roman čitatelja prosto vuče na periferiju Osijeka u vrijeme kada su obitelji još bile kompaktne i kada su se, svatko na svoj način, i djeca i odrasli znali radovati malim stvarima: od skromne trpeze do zajedničkog slušanja *Vesele večeri* na radiju. Poput mjesta radnje, i likovi u *Donjodravskoj obali* su »periferni«: suočeni s nemaštinom, svi oni muče svoju muku i ispomažu drugoga kada je to potrebno, nemoćni ujedno učiniti bilo što značajnije za sebe u srazu s moćnim sustavom. Druga je to polovica pedesetih godina prošloga stoljeća, godina dovoljno udaljenih od Najvećeg Zla koje je čovječanstvo zadesilo u njegovoj povijesti da bi se o njima moglo govoriti kao o poratnim, ali i nedovoljno odmaklih za zarastanje još uvijek svježih rana, što od Drugog svjetskog rata što od sukoba s Informbiroom.

Kao i svugdje diljem bivše Jugoslavije, takvi potresi odrazili su se i na život mirne zajednice na periferiji Osijeka, napose na obitelji Kenig (zapravo, König), čiji je najmlađi član Dado kroničar njihove svakidašnjice koja se iz dana u dan, odnosno iz godine u godinu, gradativno pogoršava. Upravo njihovo njemačko podrijetlo, na koje je posebno ponosna njegova omama (baka Justa), savršeno služi lokalnom špiclovu da im podmeće slučajeve u kojima su im namijenjene uloge sabotera i narodnih neprijatelja, a koje kulminiraju omaminom smrću u zatvoru i očevim robijanjem, što – ranijim »odlascima« Kuštre, Veronike, Juraja, Evice, Stipe... – dovodi i do laganog umiranja Donjodravске obale. A u pozadini gnusoba

što ih Špiclov s posebnim zadovoljstvom čini obitelji Kenig krije se zapravo činjenica... Dobro, ako vas ovaj prikaz potakne na čitanje, sigurno ćete saznati.

I ma koliko iz stranice u stranicu bilo očito propadanje jedne obitelji, ali i čitave zajednice s njom, *Donjodravska obala* je lijepo, gotovo dječje nježno štivo. U njemu je sve onako kako zapravo i je iz dječje vizure: ljubav je ljubav, a mržnja je mržnja – čista i nepatvorena. Pa ipak, ono što ovom romanu daje posebnu čar – nešto poput svake epizode serijala *Grlom u jagode* ili *Balaševićevih* stihova o Braci i Ulici Jovana Cvijića u Novom Sadu – jest ta fina crta odavno nestalog građanskog društva, »gospodštine i u siromaštvu«, koju Hedl jednostavno i nenametljivo dočarava gotovo svakom svojom rečenicom, a koja se podjednako odnosi i na dobroćudnog učitelja Janka Malevića (istina, sklonog kapljici više) i na prodavačicu Elzu i na »kvartovne otpadnike«, braću Bilek, kao lokalne vrste »straha i trepeti« koju je nekoć imala svaka gradska četvrt. Već spomenuti Špiclov sa svojom opakom a presudnom ulogom u romanu, te zastavnik Trendo, univerzalni su prototipovi državnog ološa kojima su moć i nasilje način na koji se utjeruje ljubav prema domovini. Stoga vjerojatno i najdublji dojam u ovom romanu ostavlja činjenica da Dado (zapravo Hedl) – iako bi za to mogao imati mnoštvo razloga – nikoga i ni za što ne optužuje, što mu daje nevjerovatno humanu, gotovo iskonski kršćansku, crtu.

Na kraju ovog nadasve blagog, ali potresnog romana nalazi se i zbirka fotografija Drage Hedla i njegove uže i šire obitelji iz vremena opisanog djetinjstva, *Rječnik Donjodravské obale* (toliko prepoznatljiv i u ovim krajevima, a opet i toliko specifičan), te mapa Donjodravské obale (sa starim i novim imenima ulica) zaradi lakšeg orijentiranja tijekom praćenja radnje u romanu. Značaj ovog naizgled lokalnog »isječka iz vremena« prepoznali su i Ministarstvo kulture Hrvatske, te Grad Osijek koji su financijski pomogli objavljivanje knjige. Za koju se svakako vrijedi potruditi da ju se nabavi ili se strpjeti do *Interlibera* kada se može kupiti uz popust.

Zlatko Romić

Idemo li večeras u kazalište? (78)

Osveta lakih, bezvrijednih komedija

Kako smo već istaknuli, pogreške u koracima, na sceni i oko nje, nisu bile »privilegij« isključivo nositelja vlasti. Promašaji blagovremenog prepoznavanja i usklađivanja ukusa i očekivanja publike s izvođačkim nakanama i mogućnostima teatarske družine, kako bi se sukladno tomu postavio dovoljno privlačan repertoarski mozaik – produžit će se, u manjem ili izraženijem omjeru i u narednom razdoblju. O ovome svjedoče tekstovi kazališne kritike, nadasve **Petra Šarčevića**, koji sve češće zateže dizgine i prije svega pred ljude sa scene postavlja sve ambicioznije kriterije i zahtjeve. Razumije se, publiku se ne priliči »ružiti«, ali joj biranim obraćanjem valja predočavati njezina prava, ne samo u pogledu očekivanja, već i stvarne, prepoznatljive odgovornosti za sklapanje odgovarajuće repertoarske ponude. O tome među ostalim svjedoče i Šarčevićeve kritike tiskane u *Rukoveti*:

»U seriji manje ili više vješto pisanih bezvrijednih komedija, koje su prodefilirale subotičkom scenom Moje bebe Margaret Mayo, američke glumice, dramske spisateljice i scenaristice se ni po čemu ne izdvajaju, niti zaslužuju više – osim da se povodom njih, po tko zna koji put, ponovi pitanje – dokle će se ionako zabrinjavajuće izopačenom ukusu publike prinostiti žrtve i još više ga izopačavati. Međutim, rukovodioci repertoarske politike imaju svakako svoje vrlo uvjerljive razloge, a neprestano pune kuće ih potpuno opravdavaju. Uostalom, pametnije je prekinuti meditacije na temu: ukus publike i repertoar. Vrijeme je odavno dokazalo njihovu bespredmetnost. [*Rukovet*], 4-5, 1958 zaključuje Šarčević«.

Prastari problem – repertoarska politika

Ovo se odnosi i na druga, slična djela, primjerice, poput komada *Usamljeni Josipa Kulundžića*. Na pisca ovog komada utoliko više, jer raspolaže zavidnim književnim i kazališnim obrazovanjem i iskustvom, a izvrsno pozna i prilike i očekivanja publike – utoliko mu je, po mišljenju Petra Šarčevića, odgovornost još i veća glede ispunjavanja očekivanja suvremenog gledatelja. Šarčević ovu predstavu smatra potpunim repertoarskim i izvođačkim promašajem, pa se on ni ne trudi prikriti svoju ogorčenost. »Možda bi jedna riječ bila dovoljna da sumira doživljaj: Strašno! U povijesti subotičkog teatra ansambl ove kuće nikada ovako loše nije igrao

Ivan Malagurski Tanar, pisac i redatelj, između dva rata skrbi za scebu kazališnih dobrovoljaca i amatera

jedno notorno bezvrijedno djelo. Vjerojatno se ovakve stvari mogu i drugdje dogoditi – i događaju se vjerojatno.

Zato užasnuti predimo što je moguće brže, kraće, tiše i bezbolnije preko ovog podviga kojeg sigurno žele zaboraviti i autor i redatelj Ante Šoljak i glumci: Radomir Popović, Eržika Kovačević, Mirko Huska, Klara Peić, Geza Kopunović i Tonka Vljaković.

A sigurno i oni koji su Usamljene stavili na repertoar. Jer njihovo postavljanje zaista prelazi sve granice i prastari problem repertoarske politike izoštava do sada neviđenih razmjera. Koliko je vrijednih i zanimljivih djela koja vapi za izvođenjem moglo zamijeniti ovu tešku besmislicu. Inače, kakvog uopće ima smisla govoriti o samoj predstavi. Konfuzna, zapetljana, nategnuta, tupava komedijica odigrana je ispod nivoa osrednje amaterske predstave. Bez pretjerivanja rečeno! Režija ne samo da nije učinila ništa da djelo spašava nego ga je čak dotukla zaprepasavajuće diletantskim postupkom koji

je pokazao totalno odsustvo režijskog nerva. Ansambl je očigledno s mnogo apatije igrao slabo svladane uloge ... Scenograf Pál Petrik bio je jedina svijetla točka u ovom mračnom poslu« [*Rukovet* 1, 1958.].

Pojačana fluktuacija

Potreba stalnog zaoštavanja ocjenjivačkog diskursa nije tek pojedinačni, slučajni hir »nabrijanog« kritičara (budućeg uspješnog redatelja i dugogodišnjeg ravnatelja zagrebačkog HNK), već ukazuje i na druge probleme i procese. Primjerice, krajem pedesetih i početkom šezdesetih bila je zamjetna pojačana fluktuacija na sceni, uz dotok glumaca koji su stasali na različitim tradicijama te je teško bilo ustaliti njihov pristup tekstu, njegovu čitanju i razumijevanju predloška i umjetničkom postupku njegove postavke. Dočim su na stranicama časopisa *Rukovet*, *Klasje*, *Hid*, u glasilu *Naša pozornica* – *A Mi Szinpadunk* i drugoj periodici ovoga podneblja, tek postavljani temelji o stalnim i sintetičkim povijesno-procjeniteljskim pregledima djelovanja kazališta u Subotici, jer su navedeni i drugi izvori i građa ostali uglavnom neobrađeni. Nedostaju nužna istraživanja, zbornici radovala, uz pregled stanja u kazališnoj kritici, književnosti, napose bibliografska obrada svega, pa tako i širokog i šarenog mnoštva – između dva svjetska rata – stasalih kazališnih amatera, dobrovoljaca, redatelja i tekstopisaca poput **Ivana Malagurskog Tanara** i dr.

Svadba je bila cjelotjedni ritual

Jesen je na pragu. U stara vremena ovo godišnje doba, sve tamo do adventa, bilo je vrijeme održavanja svadbi. O onima od prije šest i više desetljeća svjedoče još samo crno-bijele fotografije, sačuvane u starim albumima baka i djedova. Puno takvih fotografija, uredno složenih po tematici, i danas krase obiteljski album Sonćanke **Ane Vidaković**. Baka Ana, za svoje godine vrlo vitalna, od ranoga proljeća do kasne jeseni provodi vrijeme vrlo aktivno, a među aktivnostima dominiraju radovi u vrtu i povremeni obilasci rodbine, dakako, biciklom. Jedino duge zimske večeri provodi u svojem domu, uz TV i uz svoje fotografije, kako sama kaže, svoje najljepše uspomene. Sjećanje ju dobro služi, pa tako za svaku fotografiju svrstanu u neki od albuma zna gdje i kako je nastala, uz svaku ima i poneku zanimljivu priču, bilo neku šaljivu zgodu, bilo djelić iz bogatoga naslijeđa sonćanskih Šokaca. I ovom zgodom nasumice je odabrala jednu jako dobro očuvanu. Na fotografiji je uvijekvječen jedan tren povijesti društvenog života nekadašnjih Sonćana. S nostalgичnim smiješkom se zagledala u nju. »Na fotografiji je zabilježen trenutak iz priprema za svatove **Ane Ridine**. Bliska smo rodbina, pa sam sudjelovala u svim pripremnim poslovima. Nekada su, u odnosu na današnje, svadbe bile prava atrakcija. Ljudi su se puno više družili, kako po rodbinskoj, tako i po prijateljskoj liniji. Prava radost za sve rođake i prijatelje, a osobito za najbliže susjedstvo bila je najava da će se netko udati ili oženiti. Svadbe su bile puno drugačije nego danas, osobito u organizacijskom smislu. Većina ih se održavala u vrijeme od početka rujna, pa sve do svete Kate. U vrijeme od prije pet-šest desetljeća nije bilo baš puno novaca u optičaju. No, bilo je puno više međusobnoga druženja i ispomaganja, a susjed je susjedu bio najveći rod, kako u veselju, tako i u muci i u žalosti. Sama svadba trajala je jedan dan i dobar dio noći, ali su zato pripreme tekle kroz cijeli tjedan. Započelo bi se u ponedjeljak, miješenjem *rizanaca* za svatovsku juhu. Tada još nije bilo mehaničkih naprava, mijesilo se i valjalo ručno, rezalo se noževima. *Rizanci* bi se ostavili na krušnim tarcima da se osuše,

pa bi se u utorak pokupili u velike pletene korpe. Srijeda i četvrtak bili su dani za pečenje sitnih kolača i piškota za torte. Taj dio posla radio bi se kod pekara s kojim se domaćin dogovorio. U petak bi odabrane žene filovale torte, a šarala bi ih ona koja je plaćena za vođenje cjelovitog posla oko priprema i posluživanja hrane. Ostale žene su toga dana čerupale perad i pripremale i odvajale meso za juhu od mesa za pečenje. Muškarci bi toga dana klali svinju i ovcu i od njih pripremali meso za paprikaše, meso za pečenje i mljeli predviđeno za mesne štruce. Po završetku toga dijela posla, meso za pečenje bi se nasolilo i odvezlo kod pekara, kako bi se u ranim jutarnjim satima na dan svadbe ispeklo. Mesa je moralo biti dovoljno. Mlađarija bi u petak navečer kitila salu u objektu u kojem će se održati svadba i postavljala tanjure i escajg«, priča baka Ana i napominje kako se ne može pomiriti niti s današnjim tempom života, niti s nestankom starih običaja. »Ovo danas su neke nove svadbe. Moje, a osobito još starije generacije, blagovale su sve blagdane, a svadbama su se najviše radovala. Jedni druge smo i ispomagali, tako da ni najvećoj sirotinji nije bilo problematično udati kćer ili oženiti sina. Sve potrebne namirnice donosili su oni koji bi bili pozvani u svatove, a domaćin bi pripremio piće. Ni tu nije bilo puno problema, u to vrijeme rijetke su bile kuće bez bar malog vinograda. A u svadbama se pilo vino, pivo i rakija, nije bilo izbora pića kao u današnjima. I veselje je bilo puno prirodnije, spontanije. Svirale su nam bande bez ozvučenja, pa je za vrijeme njihove svirke za stolovima bilo i puno pošalica, a i puno ozbiljnih razgovora, jer je u svakim svatovima bilo i rodbine sa strane, koja se s ovdašnjima međusobno viđala poglavito na svadbama, sprovodima, za kirbaj i za Sisvete. Danas od siline ozvučenja ne možete niti razgovarati za stolovima, a riječi pjesama potpuno su mi nerazumljive. A što mi je osobno najviše žao, nema više ni onih priprema kroz čitav tjedan, na kojima je znalo biti itekako veselo, često i veselije nego na današnjim svadbama«, završava priču baka Ana.

Ivan Andrašić

Novi ciklus Nacionalnog kviza KGZ-a za poticanje čitanja

Ako ste se uhodali u radne obveze u školi, vrijeme je za dodatne aktivnosti. Kao i svake godine Gradska knjižnica Subotica se priključila Nacionalnom kvizu za poticanje čitanja koji organiziraju Knjižnice grada Zagreba. Naslov kviza je *Čitanje ne dolazi u pitanje*, a budući da se organizira u *Mjesecu hrvatske knjige* koji je ove godine posvećen enciklopedistici bit će ponuđeni i određeni online leksikoni i enciklopedije. Pravila su ostala nepromijenjena. Pravo sudjelovanja imaju svi učenici

na drugačiji način, pomaže mu u sazrijevanju, a između njih se na kraju rađa i ljubav.

U knjizi *Mali ratnik* paralelno pratimo dramatične događaje iz povijesne bitke kod Sigeta, ali i nekoliko suvremenih paralelnih radnji koje rasvjetljavaju važne trenutke u životu nekolicine mladih ljudi oba spola koji se stjecajem okolnosti upoznaju. Skupa sudjeluju u snimanju 3D virtualnog filma u povodu obilježavanja godišnjice Sigetske bitke.

od V. do VIII. razreda osnovne škole koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku. Potrebno je online riješiti upitnik koji se nalazi na <http://www.knjiznica.hr/kviz/>, a u tu svrhu poslužiti ćete se sljedećim knjigama i online izvorima:

1. **Maja Brajko Livaković:** *Milijunaši*
2. **Tihomir Horvat:** *Mali ratnik*
3. **Sanja Pilić:** *Pošalji mi poruku*
4. on line enciklopedije i online leksikon Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža

Sve je veoma jednostavno i interesantno. Posebice knjige koje treba pročitati.

U romanu *Milijunaši* upoznat ćete se sa srednjoškolcem Lukom i njegovim ocem, inače bogatim poduzetnikom koji se u utrci za bogatstvom upušta u sumnjive poslove izgradnje marine u svom rodnom mjestu Valici. Tu je i siromašna djevojčica Vana, Lukina prijateljica, koja mu pomaže sagledati stvarnost

Knjiga *Pošalji mi poruku* govori o trinaestogodišnjoj Sofji koja po izlasku iz bolnice počinje snimati kratke filmove o svom životu i dijeliti ih na youtubeu i zagonetnom i povučenom Matu koji živi s bolesnom majkom. Budući da komuniciraju putem poruka, lakše jedno drugom povjeravaju neke stvari iz svojih života. Ostatak doznajte sami.

Rok za slanje upitnika je 28. listopada, a važno je označiti da u kvizu sudjelujete posredstvom Gradske knjižnice Subotica. Na taj način sudjelujete u izvlačenju posebne dvije nagrade za sudionike kviza iz Subotice. To je nagradno putovanje u Zagreb na završnu priredbu i dodjelu nagrada u okviru kviza, što će biti priređeno 15. studenog. Za ostale sudionike bit će osigurane i utješne nagrade.

Vjerujem da vam se dopala tema, knjige i nagrada. Vremena ima dovoljno, stoga uživajte u kvizu jer *Čitanje ne dolazi u pitanje*.

Počinju oratoriji u Subotici

Sutra oratorij u Keru

Nova školska godina ima i svoje lijepe strane. Osim uobičajenih školskih aktivnosti, s njom započinju i one zabavne kao primjerice oratorij!

Upravo tako, već sutra započinju subotnji oratoriji u Subotici. Na župi svetog Roka oratorij će biti održan sutra od 10 do 13 sati dok će na župi Isusova uskrsnuća biti svake četvrtke subote od 10 do 12 sati.

Dakle, ne zaboravite! Animatori vas očekuju sutra u Keru, a najavljuju mogućnost proširenja na još jednu župu, ali o tome više kada bude aktualno. Jupi, salezijanska klica širi se dalje!

Znam da znate što je oratorij, ali ako još netko ima nedoumice, da vas poučimo.

Oratorij je popularnim učinio Don Bosco. To je mjesto gdje se moli, igra i uči. Super, zar ne?! Oratorij je poseban

program preventivnog sustava kojemu je cilj da se djeca i mladi zabavljaju, i kroz igru duhovno rastu i izgrađuju, te nauče crkvu doživljavati kao drugi dom. Program će se sastojati od radionica, duhovnih, glazbenih, sportskih i mnogih drugih, ali i raznovrsnih igara, pjesama, plesova. Bit će tu i izleta, druženja s drugim župama, raznih natjecanja i još mnogo toga, al' nek nešto ostane i iznenađenje. Osim subotnjih oratorija planiraju se i zimski i ljetni, dakle za svakoga po nešto.

Tko može doći na subotnje oratorije?

Svi! Nema dobne granice.

Ako si osnovac, možeš doći i provesti nekoliko sati u interesantnim i raznovrsnim aktivnostima.

Ako si srednjoškolac ili omladinac, možeš doći i pomoći u animiranju.

Ako si stariji od navedene dobi, odnosno ako si mama, tata, baka, djed, stric, teta... možeš potaknuti svoje dijete, unuča, nećaka na ovaj koristan i zanimljiv program.

Sada nema nikakvih prepreka, vidimo se sutra!

Natječaj za mlade pjesnike

U pripremi novi Zbornik pjesama *Rešetari*

Volite li pisati pjesme? Odlično.

Predlažemo vam da se prijavite na natječaj KLD-a *Rešetari* iz Rešetara za XI. zbornik pjesama mladih hrvatskih pjesnika koji žive u iseljeništvu i mladih članova Književne sekcije 292 KLD-a *Rešetari* iz Rešetara. Uvjet je da ste mlađi od 18 godina, a to je, vjerujem, točno. Možete poslati tri pjesme koje ste napisali na standardnom hrvatskom književnom jeziku ili dijalektu hrvatskoga jezika. Pjesme trebaju biti pisane na računalu ili pisačem stroju na papiru A4 formata. Ne zaboravite poslati i svoje podatke kao godina rođenja, adresa stanovanja te škola i razred koji pohađate. Koliko će vam pjesama biti objavljeno u zborniku ovisi o njihovoj kvaliteti.

Rok za slanje pjesama je 15. veljače 2018. na sljedeću adresu:

KLD Rešetar

Vladimira Nazora 30

Rešetari

35400 Nova Gradiška

Hrvatska

ili na e-mail: devillaivan@gmail.com

Predstavljanje zbornika i XXI. *Rešetarački susret pjesnika* bit će održan, 22. rujna 2018. godine.

SUNČANA AKCIJA
-10%

SUBOTICA **024/ 551 045**

Izdajem apartmane u Novom Vinodolskom. www.apartmani-karasic.com	Tražim ozbiljnu žensku osobu za dvorbu bračnog para u Svetozar Miletiću za nekretninu. Tel.: 00385 32832310
Darujem psa niskog rasta, kratke dlake u tri boje. Tel: 024 532 570	U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 5449220; 064 2808432.
Prodajem plug Leopard i sejačicu OLT GAMA 18. Tel: 064 225 4757	Starija kuća (4 sobe, ručiona, 2 kupaone, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupaona) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel.: 024 754760 ili 064 2394757.
Prodaje se apartman od 36 m ² u Jadranovu, 5 km od Crikvenice. Tel.: 024-4527-499, 064-18-39-591.	Izdajem stan na Srednjacima, Zagreb, 25m ² , topla voda, centralno grijanje, interfon. Tel.: 063 596840 i 024 547204.
Prodajem perjani jastuk 80x120 s odgovarajućom novom ručno šivanom salvetkom krevetnom (dvije navlake za jastuk i dvije navlake za jorgan). Cijena po dogovoru. Tel.: 060 5402733.	Prodaje se stan na Radijalcu od 52 m ² . Tel.: 069 2887213.
Prodajem stroj šivaće marke Bagat s ormančićem, visoki sjaj, orahovina. Tel.: 069 2887213.	Uzimam zemlju u zakup, Klisa, Stari i Novi Žednik, Mala Bosna, Subotica. Plaćam 12 meteri po jutru. Tel.: 064 305 1488
Prodajem ručno štrikaći stroj Empisal skoro nov – stolni. Katarina Turkal. 025 5742 136.	Ozbiljan muškarac, Hrvat iz Hrvatske, umirovljenik, želi upoznati ozbiljnu ženu do 55 godina. Tel.: 099-1958-444 (HR) i 064-041-5760 (SRB). Pošaljite za početak SMS.
Izdajem garsonjeru u Zemunu. Povoljno za dva člana ili studenta. Lokacija Zemun. Tel.: 011 3077036.	
Prodaje se drvena vaga s tegovima, ojačana željezom. Mjeri do 500 kg. U Subotici. Tel.: 064 3910112.	
Tročlana obitelj prima na dvorbu stare osobe za mirovinu ili nekretninu. Tel.: 062 1941729.	

POGLED S TRIBINA Toplo – hladno

Rujan je mjesec u kome se smje-
njuju ljeto i jesen. Toplo i hladno
vrijeme. U duhu ovog prijelaznog
razdoblja između dva godišnja doba
bili su i rezultati hrvatskih sportaša ti-
jekom prošlog tjedna. Ali samo što je
na sportskom planu bilo isprva vrlo
hladno.

Najprije su se košarkaši neslavno
oprostili od nastupa na Europskom
prvenstvu, izgubivši uvjerljivo od
Rusije već na prvoj stepenici izluč-
nog dijela natjecanja. Brojni otkazi
i potpuna nespornost izbornika
Petrovića, na koncu, učinili su svoje
i sva nerealna očekivanja glede pre-
kida posta spram osvajanja odličja
nestala su u dubinama još jednog
sportskog razočaranja.

Slično je bilo i prilikom *Rijekino*
ovosezonskog premijernog nastupa
u Ligi Europe, gdje je na Rujevici (za-
mjenski stadion) dočekan grčki AEK.
Nadanja su bila velika, čak se i spomi-
njala mogućnost prekida još jednog
dugogodišnjeg euro posta (prolazak
skupine i doček europskog proljeća),
ali realnost je donijela minimalan
poraz i maksimalno otrežnjenje. Jer

u istoj skupini je i favorizirani *Milan*,
kome je nekako predodređeno prvo
mjesto...

No, nakon dva hladna tuša, sam ko-
nac tjedna donio je toplinu u srcima
svih teniskih navijača. Hrvatska repre-
zentacija, predvođena **Marinom Čili-
ćem**, upisala je važnu pobjedu protiv
domaće Kolumbije u doigravanju za
ostanak u Svjetskoj skupini Davis-
ova kupa, pa će se i u sljedećoj sezoni
2018. natjecati u konkurenciji najjačih
teniskih velesila.

Ali nije bilo uopće lako, jer izuzev
superiornih Čilićevih pobjeda u sin-
glu (realno za dvije klase bolji kao 5.
svjetski igrač), igra parova donijela je
pravu dramu koja je mogla cijeli susret
odvesti u posve neizvjesnu završnicu.
Naime, Čilić i **Mektić** su gubili 2:0 i do-
maćini su bili nadomak velikog izne-
nađenja, ali onda je Marin kao pravi
vođa podigao tonus i skupa s Nikolom
nanizao tri pobjednička seta.

S obzirom na to da nam slijede od-
lučujući susreti nogometne reprezen-
tacije u kvalifikacijama za SP u Rusiji, u
duhu ovih hladno-toplih događanja,
mogli bismo konačno očekivati bolje
rezultate nakon slabih partija protiv
Kosova i Turske.

M. D.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 26. 9. 2017.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa
u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini
uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju
Hrvatske riječi.
Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt*
prodaje umjetničke slike, djela
članova udruge. Zainteresirani se
mogu javiti predsjedniku udruge.
Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel,
prodaje slike svojih članova. Slike se
mogu vidjeti u prostorijama Centra, Ul.
Preradovićeve 4, radnim danom od 8
do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

AKCIJA!

SG

internat

već od
649 din

TIPPNET
SUBOTICA KARADORDEV PUT 2 TEL: 024/555765
WWW.TIPPNET.RS

Milan Bogić, judo trener i natjecatelj

Spoj borbe i vještina

Judo sport je po svojoj filozofiji pravi nasljednik samuraja. Pravično, sportski, časno i pošteno, baš kao i kod samuraja. Čitav razvoj borbi i vještina nije udaljio judo od te početne filozofije i mi u Spartaku se trudimo očuvati je od vremena i ljudi

obvezni na toj listi. Naravno, cilj nam je da se i kod nas ovaj turnir tako kotira.«

Planovi u Judo klubu Spartak

Sezona, kada je judo u pitanju, kod mlađih uzrasta je često vezana za školsku godinu, ali kod starijih, pogotovo seniora, na neki način nema sezone, navodi Bogić i ističe kako »olimpijski ciklus traje četiri godine i unutar njega, da bi natjecatelj kupio potrebne bodove, potrebno je da svaki mjesec, do mjesec i pol dana ide na ozbiljnije turnire. Tako da nema odmora u Judo klubu Spartak.

»Iako je uvijek teško pričati o planovima, neki je generalni plan veće usmjerenje na kadete i juniore jer je to razdoblje kada mnogi odlaze od sporta zbog škole i raznih životnih prekretnica koje se događaju u tim godinama. Sport je težak i zahtijeva posvećenost i, kao kod hrvanja, i judo prati malobrojnost. Također, u planu su i odlazak na dva-tri atraktivnija turnira, kao i eurokupovi kako bi se djeca osjetila kao važan dio svega. Ne stavljamo rezultate u prvi plan nego stjecanje iskustva. Imamo lijepe uvjete za rad i svi su dobrodošli. Judo je sport za sve, ne postoje diskriminacije i ograničenja. Vrata Judo kluba Spartak su svima otvorena«, rekao je na kraju razgovora Milan Bogić.

Gorana Koporan

Judo klub Spartak je proteklog vikenda bio domaćin međunarodnog turnira Dan grada Subotice i 2. kola Regionalne Eurolige. Natjecanje je okupilo preko 250 natjecatelja iz 38 europskih klubova, a domaćini su osvojili čak 14 medalja. O Regionalnoj Euroligi i o stanju u judou smo razgovarali s jednim od trenera Judo kluba Spartak Milanom Bogićem, koji je i dalje aktivan i kao natjecatelj.

Regionalna Euroliga

»Prvo kolo ovogodišnje Regionalne Eurolige je odigrano u Segedinu, a nakon ovog drugog kola, u kojem su domaćin bili Grad Subotica i naš Klub, ostaje još kolo u Osijeku i posljednje, čiji će domaćin biti rumunjski Arad. Riječ je o euroregionalnoj judo ligi za dob mlađih kadeta, do 16 godina. To je projekt koji smo mi pokrenuli i kao takav je jedinstven za judo sport, gdje se, osim što nastupaš na pojedinačnom natjecanju, rangira i cijela liga, pa se na kraju godine nagrađuju najuspješniji natjecatelji. Ovaj uzrast je specifičan i njega smo tako birali, to su stariji pioniri i prva godina kadeta. I jedni i drugi su u osjetljivom razdoblju svoga razvoja i to su momenti kada se najlakše odustaje od sporta. Turnir je totalno motivirajući jer mlađi kadeti dobijaju priliku u ulaznoj godini sudjelovati na turniru na kom su najstariji, a opet najmlađi dobijaju priliku iskusiti starije protivnike s kojima će se tek susresti. Ali ne previše stariji. Po nama je ovo razuman i logičan izbor godišta«, kaže Bogić.

»Ponosni smo što je Judo klub Spartak pokrenuo ovakvo jedno natjecanje. Ovo je šesta godina, ali peti turnir jer je prva godine bila probna. Došli smo na ideju da iskoristimo taj geografski i regionalni položaj Subotice i činjenicu da u okolnim zemljama imamo prijateljske klubove s kojima surađujemo. Djeca dobijaju priliku otići na veći turnir, a to sve ne iziskuje mnogo novaca, niti mnogo kilometara jer je ipak riječ o maloj djeci. U regiji je euroliga dobila status izbornog natjecanja. Tko se hoće ugurati u reprezentaciju i klubove, mora sudjelovati u Euroligi, jer je ocijenjena kao dobar turnir, s još četiri-pet turnira koji su

Milan Bogić broji već 37. godinu u judo sportu i uz to što je uspješan trener, uspješan je i natjecatelj u veteranskim vodama. Svojim angažmanom mnogo doprinosi i ovoj zajednici natjecatelja, pa je već drugi put izabran na čelo veteranske komisije Judo saveza Vojvodine, a pokrenuo je inicijativu i za formiranje Judo saveza Beograda. Veteranskoj zajednici je ponudio i princip pet turnira, koji potiče sudjelovanje na turnirima u Mađarskoj, Slovačkoj, Austriji, Češkoj i na kraju sudjelovanje na Europskom prvenstvu za veterane. Po njegovim riječima, judo je sport za cijeli život i treba iskoristiti činjenicu da ima najduži natjecateljski vijek i uživati u ovom sportu.

Nogomet

Srpska liga Vojvodina

Novi porazi Bačke 1901

SUBOTICA – Poslije pet odigranih kola jesenskog dijela prvenstva 2017./18. *Bačka 1901* se, sa svega jednim osvojenim bodom, nalazi na nezavidnom 14. mjestu prvenstvene ljestvice. U 4. kolu su na svojem travnjaku s 0:2 poraženi od četvrtoplasirane ekipe *Cementa* iz Beočina. U 5. kolu *Bačka 1901* je na gostovanju u Odžacima od favorita ovogodišnjeg prvenstva, istoimene ekipe, izgubila s minimalnih 1:0. U narednom kolu na svojem će travnjaku dočekati trenutačnog lidera *Bečej 1918* i sve osim novog poraza bilo bi veliko iznenađenje.

Vojvođanska liga Sjever

Favoritu samo bod

TAVANKUT – Ni u 5. kolu, u utakmici odigranoj na domaćem travnjaku protiv *Preporoda* iz Novog Žednika NK *Tavankut* nije uspio zabilježiti pobjedu. I pored velike borbenosti nogometaša rezultatom 1:1 osvojen je samo bod, koji je Tavankučane ostavio na 13. mjestu prvenstvene ljestvice. U narednom kolu NK *Tavankut* će gostovati u Bačkom Petrovcu kod lidera *Mladosti* i sve osim poraza bilo bi ogromno iznenađenje.

Pobjeda u gostima, neodlučeno kod kuće

SOMBOR – Iako je u prošlom prvenstvu bio u velikoj krizi i na rubu ispadanja iz lige, somborski *Radnički* igra kao preporođen. Nakon 4. kola i pobjede od 2:1 u Pačiru protiv posljednjeplasirane *Bačke* Somborci su u 5. kolu na svojem travnjaku remizirali protiv vrlo borbene ekipe *Tise* iz Adorjana. *Radnički* trenutačno zauzima 3. poziciju na tablici s bodom manje od drugoplasirane *Mladosti* iz Bačkog Petrovca i 3 od lidera *Sloge* iz Čonoplje. U 6. kolu Somborci će gostovati kod *Preporoda* u Novom Žedniku.

PFL Sombor

Dvije vezane pobjede

SOMBOR – U 4. kolu ekipa ŽAK-a iz Sombora zabilježila je pobjedu od 2:1 na gostovanju kod fenjeraša *Kule*, pa su u 5. kolu bezbrižnije dočekali *Budućnost* iz Paraga i pobjedom od 2:1 zabilježili novi uspon na ljestvici. S ovim dragocjenim bodovima Somborci su se popeli na 7. mjesto. U 6. kolu ŽAK će gostovati u Krušiću, kod ekipe *Mladosti*.

PFL Subotica

Prva pobjeda

SUBOTICA – I u 4. kolu NK *Subotica* je zabilježila poraz, ovoga puta na svojem travnjaku, od *Napretka* iz Nadalja rezultatom 2:4. Ovim porazom ostali su prikovani za dno tablice, a po

svemu sudeći, u nastavku prvenstva očekuje ih vrlo teška bitka za opstanak u ovom rangu natjecanja. U 5. kolu Subotičani su na gostovanju kod *Radničkog 1905* u Bajmoku nenadano zabilježili prvu pobjedu u ovom prvenstvu. Nakon puno uzbuđenja i neizvjesnosti, konačni rezultat glasio je 2:3. U 6. kolu Subotičani će dočekati ekipu *Sutjeske* iz Bačkog Dobrog Polja.

Međuopćinska nogometna liga Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 1. razred

Ogorčeni suđenjem

STAPAR – I u 2. prvenstvenom kolu *Dunav* iz Monoštorca je igrao na Doli, ovoga puta protiv *Omladinca* iz Bukovca. Navijači Monoštoraca otišli su nezadovoljni kućama, jer su vidjeli još jednu utakmicu bez zgoditaka. *Dunav* je u 3. kolu, na teškom gostovanju u Stapar, poražen od lidera *Hajduka* rezultatom 3:2 (1:0). Strijelci za Monoštorce bili su **Trkulja** i **Balaž**. Nakon vrlo sporne odluke arbitra **Pančića**, koji je prvo poništio, pa pod pritiskom domaćih igrača nakon nekoliko minuta priznao zgoditak *Hajduka* za 3:2, a zbog novih prosvjeda, ovoga puta Monoštoraca i dodijeljena dva crvena kartona, utakmica je prekinuta u 82. minuti, jer su igrači *Dunava* napustili travnjak. U narednom kolu Monoštorci će na Doli dočekati ekipu *Korduna* iz Kljajičeva.

Sigurna pobjeda

BEREG – U 3. kolu *Dinamo 1923* je sigurnom i efikasnom igrom zabilježio pobjedu od 4:2 (2:2) protiv *Radničkog 1918* iz Ratkova. Iako su od 40. minute igrali s igračem manje, Berešci su do pobjede došli zgodicama **Ivkovića**, **Čalića**, **Lončara** i **Praštala**. U narednom kolu Berešci će gostovati kod susjeda na ljestvici, ekipe *Aleksa Šantića* iz istoimenog mjesta.

Međuopćinska nogometna liga Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 2. razred

Bolan poraz na startu

SONTA – Na startu nove sezone *Dinamo* je na gostovanju u Riđici poražen s 5:0 od favorita prvenstva *Graničara*. Prigodu za vađenje Sončani su imali u 2. kolu pred svojim navijačima protiv povratnika u 2. razred, ekipe *Terekveša* iz susjednog Svilojeva. U vrlo živoj i zanimljivoj utakmici gosti su došli u minimalnu prednost već u 24. minuti, a poravnao je **Tetkov** u 71. minutu iz penala. U 3. kolu *Dinamo* će gostovati kod ekipe OFK *Metalca* u Somboru.

Općinska liga Bačka Palanka 1. razred

Neočekivan poraz

BAČ – U 2. prvenstvenom kolu ekipa *Tvrđave* iz Bača na svojem travnjaku je zabilježila poraz od 1:2 protiv ekipe *Bačke* iz Despotova, a već u 3. kolu uslijedio je novi, neočekivani poraz minimalnim rezultatom 0:1 na gostovanju u Neštinu. U narednom kolu, u derbiju začelja, *Tvrđava* će dočekati ekipu *Maglića* iz Bačkog Maglića.

Ivan Andrašić

Vladan Vukov, nogometaš

Kada je nogomet još samo igra

Nogometni klub *Arena* iz Subotice bio je domaćim trećeg Međunarodnog *Arena kupa* koji je proteklog vikenda okupio pedesetak ekipa u pet starosnih kategorija, djece rođene od 2006. do 2010. godine.

Konačan plasman, selekcija 2006. godište: *Arena, Olimpik, Spartak, Szeged*, 2007. godište: *Spektar, One Team, Arena, Olimpik*, 2008. godište: *Odžaci, Olimpik, Arena, Subotica*, 2009. godište: *Arena, Olimpik, Spektar, Spartak*, 2010. godište: *Subotica, Spektar, Spartak, Arena*.

Među sudionicima domaćeg kluba nailazimo i na nasmijanog osmogodišnjaka **Vladana Vukova** koji je smjelo izašao pred novinare i predstavio se s svojom dosadašnjom nogometnom karijerom.

»Uskoro ću napuniti osam godina, a nogometom se bavim već četiri godine«, ponosno govori naš mali sugovornik, a već u najavi veliki nogometni as, pa nastavlja:

»Počeo sam trenirati u Nogometnom klubu *Arena*, tu se i sada nalazim, kod trenera **Dragomira Marinkovića**, ali i ostalih trenera koji jako kvalitetno rade s nama.«

Na pitanje zašto se, primjerice, ne bavi košarkom, karateom ili hrvanjem, Vladan bez mnogo razmišljanja odgovara:

»Volim nogomet, i to je to. Imam jako dobre drugare, zajedno treniramo, zajedno igramo, radujemo se pobjedama. Oduvijek sam volio loptu, da šutiram, da je dodajem drugima. Nisam razmišljao o drugim sportovima.«

Odmah se u razgovoru primjećuje da je Vladan timski igrač, okružen je drugarima, a da je takav i na terenu otkriva poziciju na kojoj igra.

»Igram na sredini terena, na poziciji veznog igrača. Za to mjesto je važno da igrač ima dobar pregled igre, da dobro zna baratati loptom, driblati, dodati. Lijepo je kada se postigne gol, ali je lijepo i kada pomogneš drugaru da postigne zgoditak. Eto, to su najvažniji zadaci za igrača u veznom redu. Naravno, kada zatreba, onda mi iz veznog reda pomognemo u obrani. Baš kako i treba da funkcioniра jedna prava ekipa.«

U razdoblju kada je nogomet još samo igra, nema detalja koji ovom dječaku nije lijep.

»Volim dolaziti na treninge, kada vježbamo, a najviše volim kada na treninzima žongliramo. Lijepi su treninzi, ali je najljepše kada igramo utakmice, kada dajemo golove i pobjeđujemo. Ono što bih ipak najviše izdvojio je kada igramo na nekim turnirima. Bilo je dosta turnira u Subotici i okolici, igrali smo i u Vršcu, pa i u Mađarskoj, osvajali smo medalje, ali mi je najljepše bilo na Zlatiboru. Tamo smo bili tri dana, odigrali smo mnogo utakmica, baš smo se družili, sve je bilo ekstra.«

Tekst s talentiranim dječakom ne može proći bez pitanja tko je bolji: **Ronaldo** ili **Messi**, odnosno *Crvena zvezda* ili *Partizan*.

»Što se mene tiče, Ronaldo je najbolji, bolji je i od Messija. Ima bolji šut i bolji dribling i to ga stavlja ispred svih. U Srbiji navijam za *Partizan*, a posebno sam volio gledati kako igraju *Leonardo i Đurđević*«, završava Vukov.

D. Vuković

Svi zadovoljni

»Ovo je treći *Arena kup* i protekao je u najboljem redu. Uz ekipe iz naše bliže regije, u goste su nam došle ekipe iz Mađarske i Bosne i Hercegovine. Dojmovi su odlični, naši gosti su zadovoljni, djeca su lijepo igrala. Imamo dobru suradnju s klubovima iz naše regije, kako iz Subotice tako i okolice. Mi idemo kod drugih na turnire, oni dolaze kod nas, a važno je da djeci pružimo što više prilika za igranje i druženje«, ističe trener NK *Arena* **Dragomir Marinković**.

Veslači na Bosutu

Veslačka ekipa HKUD-a *Vladimir Nazor Salašari somborski* sudjelovala je na 1. *Mini maratona lađa*, koji je održan kao dio ovogodišnjih *Vinkovačkih jeseni*. *Nazorovi* veslači bili su jedna od devet ekipa koja je sudjelovala na ovom veslačkom natjecanju koje je održano u centru Vinkovaca na Bosutu. Veslalo se dva kilometra u skupinama od po tri lađe. Po ostvarenom vremenu somborski lađari bili su peti. Pročelnik Sportske sekcije **Pavle Matarić** ističe da je od samog plasmana značajnije to što je udruga *Vinkovački lađari* pozvala somborske veslače na ovu utrku na kojoj su sudjelovale i četiri veslačke ekipe iz doline Neretve. Veslačku utrku pratili su brojni gledatelji duž Bosuta, te je atmosfera ličila na onu iz doline Neretve.

Novu akciju, ali ne veslačku, *Salašari somborski* najavljuju za sutra. Na odjelu somborske transfuzije veslači će sutra dobrovoljno dati krv.

Z.V.

U NEKOLIKO SLIKA

Vinkovačke jeseni

Iz Ivković šora

Jesen

piše: Branko Ivković

Faljni, čeljadi. Sićam se, eto, kako je kadgod moja majka divanila, Gospojina mala, došla jesen prava... Doduše, nije zima al polagano lišće dobiva onu šareno-duvansku farbu. Ima s čega je već počelo i otpadat, sve me trbu boli dok skupljam orove, fajin već ima naspadani pa i triba pokupit a i lišnjake, jel nji zdravo voli i moj Roko. Čim ga puštim iz one avlije, a on pravac pod lišnjake, ni jaja ga ondak ne interesuju. Sve mu se zavidim kako ji samo lomi zubima, a ja nek trenicam kad nemam zube. Nikako da se poradi već. I čardak moram opet prikovat, sav mi se naerio na jednu stranu kugod da je on bijo u mijani, a i leca već ima naodvaljivani fajin. Ta posla koliko voliš, ne mož sastignit vazdan, a šta bi bilo još i da digod radim za ove velike plate što nam gazda stalno obećava. Ha, niki dan sam se baš nasmijo. Doduše, ne gledam baš često visti, ne da mi Jela. Veli da onda tušta cujem, a i mora uvek trt televizor. No, sad sam gledao slučajno pa on divanio kako već nemamo dosta radne snage, nemamo nezaposleni ama ništa. Kandar se, mislim se ja, ovi vaki ko ja ni ne računaju. Mi smo »otpisani«, al me najviše nasmijalo kad se kazlo da smo ekonomski najjača zemlja u regijonu, a plate nam digod dovate do dvisto evra, i to sad kako su digli malkoc cinu nadnici. Nisam mogo više slušat. Pripovida mi Josu, sad mi jevo svrnio pomoć skupljat orove al sve što nakupi to i poide, počeo sam se već žderat zašto nisam posadio koštunje a ne ove gospocke, mekane kore, koštunje ne bi mogo razbit bez kalapača. No, mislim se u sebi, ta Josu je na svašta kontem, ne mož se ni sad ugrist za jezik da taj nema kalapačić i klište u džepu od tog njegovog otunka što ga ni zimi ni liti ne skida. No, veli on da je niki dan slušao onu njegovu gospoju što divani misto njeg kad on sustane, al samo njegovim divanom. Valjda nauči napamet jel ima zdravo dobru pamtu, al sve tako izdivani kako joj je naređeno. No, već iskaži, čovče, što si počeo, rasrdio sam se već ja. On kad krene okolo da se Vlasi ne site, do jutra ga ne mož iščekat, a ciguran sam da i polak zaboravi što je tio kazat. »Ta divanila je kako su nama manjinama najveća prava od svog ostalog svita i to baš ode.« Hm, čeljadi, moro sam stat pa malkoc nakrivit glavu na livo, ne čujem baš dobro na desno uvo otkad sam niki godine pao s bicigle u vagašu. »Kaka mi to prava imamo, crni Josu, jesli ti ostio štogod od ti prava, jel imaš kake asne jal koristi? Ta nemoj bit ko mali a ni taki naivan, bože iz čovikom.« »A šta onda da radim kog andraka«, odgasio mi bisno. »Ta idi lipo, čovče. Jevo, pabirči cincokret i kuruze, jel dođi kod mene pa ćemo švrugat po avliji. Ta sve ti je pametnije radit ode u Ivković šoru neg sidit prid televizorom. Bojim se da će te lupit kaki šlog jel, ne daj Bože, kaki drugi andrak što ovi doktori izmišljaju pa ko će ti se onda nakupovat likova.« Idem odmorit noge. Ajd, zbogom.

Bač Ivin štodir

Bač Ivini digoda ima više neg što triba a digoda nema dosta

piše: Ivan Andrašić

Istina, bač Iva se zavrtovno svetomu Antunu da više neće gledat televiziju, al ne može izdurat da je svaki dan u tri ftrtalja šest potli podne ne zapali, pa na matrnomu ne pogleda šta ima novoga. I što dalje, sve mu se manje sviđa no što se prikaziva. U poslidnje vrime mu stalo i izlazit iz volje. Niki dan gleda, ka nika gospoja, lipa, a jako poznata. Lalokama se smije, a očima ozbiljno i oštro gleda. Oma se sitijo, to na iz komšiluka, što kadgoda trukovala u općinski novina. I ne samo trukovala, brzo postala i na što se za sve pita. Gazda se baš i ni voljijo sotim kicat, pa pripušćo njoje. A ona baš i ni voljila njegove, jal se samo tako pravila prid njim, pa vazdan ništa cantrala nomu što trukovo none strane di se trukovalo na njegovomu matrnomu. Trukovalo se tamo i na mađarckomu. I ni mu samo cantrala, znala se baš zaozbiljno zavadiť s njim. A evo, dočeko da na televizije baš ona divani na matrnomu šta ima novoga ko njegovi. Jedino ne zna kako pomišala čiji je to matrni, jal divani o zadruga u mađarckomu selu, pa o vočkama u drugomu mađarckomu selu, a ni ni opazijo jal kadgoda divanila o njegovoga sela. Misli se, možda i ni kriva, možda njegovi nema dosta, pa zoto bešteluje Mađare. A dobro se sića ni godina ka sve štogod ima na matrnomu pravijo i o toga divanijo naj veliki u lagovani cipela. Onda se do mile volje nagledo šta se radi međ njegovima u cile države, o Subotice do Zemuna, taj u lagovani cipela stalno orco po terenu i svašta o njevoga beštelovo, pa jim to potli i prikazivo. Puno toga se prikazivalo i o njegovoga sela. Sva čeljad to voljila gledat i radovat se. A ko se ne bi i radovo ka vidi sebe i svoje na televizije? Znade se kako se kaže, ako štogoda ni bilo na televizije, toga ni ni bilo. Bome i svaki petak bač Ive ko svetac, makar poslen dan. Izajutra nikako da mu projde vrime, ne mož dočekat poštaša. Ne bi se ničega laćo radit dok vaj ne dojde i donese mu njeve novine. I poštaš već znade, taj dan mora malo sist, popit jal bukaricu katarke, jal bukaricu soka o baze jal višanja što bač Ivina prolitos i litos napravila. Onda zajedno pogledu novine, pa ako poštaš baš nema puno posla zotaj dan, znadu se malo i podivanić o noga što u njima natrukovano. Eto, ko i poslidnji put. Pročitali da u Vaiske ima još jedno novo društvo, napravili ga bač Ivini, pa će, kako kažu, čuvat tradiciju, običaje i divan Šokaca u Vojvodine. »Bome, pajto, ja ne znam štaj to. Znamem samo da baš u Vaiske već imade dva društva, a Šokaca sve manje, ko i ko nas. Mislim da se svi zajedno možu unatit u kolo, pa pivat nu Šokačko je kolo malo, svaki dan sve manje«, veli poštaš i zagleda se u komšićki zid. »E, pajto moj, ko to može znat? Možda su ko nji sad naši i ni što dugo nisu bili naši. Znamem samo da je prvać tamo bilo tri stotine naši, a ko zna koliko ji je sad, ka ne možu stat u dva društva? A ko zna, možda bi i naj što mu nisu dali da bude prvi u ta dva društva, baš zoto i napravijo treće«, veli bač Iva i malo se nasmijulji.

RECEPT NA TACNI

KROASAN

Mjesto gdje se pekmez gnijezdi

Trudimo se da *Recept na tacni* odgovara danom momentu. Dakle, pratimo aktualnosti, pa je tajming zvani pekmez pravo vrijeme za provjeren recept za kroasane koji dišu i mirišu i pozivaju pekmez za filovanje.

Potrebno: 1 kvasac / 2 žličice šećera / 2 cijela jajeta / 1 žličica soli / 1/2 litre mlijeka / 1 dl ulja, 800-1000 g brašna (meko tip 400).

Postupak: Kvasac, šećer i malo brašna izmiješati i potopiti u malo toplog mlijeka. Kada kvasac »krene«, dodati ostale sastojke i dobro umijesiti tijesto tako da se odvaja od posude. Na dasku ili podlogu na kojoj ćete razvijati tijesto posuti brašna, te istresti tijesto i podijeliti ga na 8 dijelova. Svaki dio razviti u veličinu plitkog tanjura i premazati margarinom za mazanje. Zatim to isto uraditi i sa sljedećim dijelom koji ćemo staviti na prvi. Tako redati svih osam dijelova. Kada sve poredamo i premažemo, razvijemo dobijenu masu u krug veličine auto kotača, pa ga izrežemo na 16 trokutova, koje filujemo pekmezom i umotavamo u kroasan, redamo na tepsiju i ostavimo ih da odmore dok se pećnica ne ugrije. Pećemo u zagrijanoj pećnici dok kroasani lijepo ne porumene. Možemo ih posuti šećerom u prahu ili preliti otopljenom čokoladom.

Još po nešto: Ovi kroasani su univerzalni, te ih možete filovati i za slanu varijantu. U tom slučaju pripremite hrenovku, salamu, sireve, kečap ili nešto po svom izboru.

Gorana Koporan

**PETAK
22.9.2017.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:18 Capri, serija
11:10 Riječ i život: Pazeći na drugoga, čuvaš sebe
12:00 Dnevnik 1
12:23 Voli me zauvijek
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Bit će kako ja hoću: Obitelj Aymach
14:28 Bit će kako ja hoću: Obitelj Zalović Cukin
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Tajni život mačaka, dokumentarni film (R)
18:10 Daj pet(ak)
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Kuća od karata, serija
21:50 Romance velikih umjetnika: Cash i Carter, dokumentarna serija
22:35 Eurojackpot
22:45 Hrvatska za 5
23:40 Dnevnik 3
00:15 Igre moći, serija
01:00 Detektiv Murdoch, serija (R)
01:50 Don Matteo, serija
02:40 CSI Las Vegas
03:25 Kuća od karata, serija
04:15 Junakinje velikog rata, serija
05:15 Skica za portret
05:18 Dinastija, serija
06:03 Voli me zauvijek

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 Džepni djedica, serija za djecu
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj, dok. serija
09:01 Gem, set, meč - serija za mlade (R)
09:30 Školski sat: Zlatno doba Atene
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Degrassi, serija
11:05 Paul O'Grady i ljubav prema psima, dokumentarna serija
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta, dokumentarna serija (R)

13:30 Stolen Miracle, kanadski
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Idemo na put s Goranom Milićem: Meksiko
17:35 Glazbeni spotovi
17:55 Gruzija i Azerbajdžan: Odbojka EP(ž): Hrvatska - Bjelorusija, prijenos
20:05 Umorstva u Midsomeru
21:40 Nijemi svjedok
23:25 Nezaboravljeni, serija
00:20 Goldbergovi, humoristična serija
00:50 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
23.9.2017.**

07:00 Klasika mundi: 46. varaždinske barokne večeri - ansambl La Ritirata pod umjetničkim vodstvom Josetxua Obregona, snimka
08:00 Dvoboj u Abilene, američki film - ciklus klasičnog vesterna
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Sigurno u prometu
13:45 Duhovni izazovi
14:20 Prizma
15:10 Svijet aplikacija, sponzorirana emisija o tehnologiji
15:40 Zdrav život
16:10 Potrošački kod
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik: Čovjek od gora, čovjek od mora
17:40 Lijepom našom
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 LOTO 7/39
20:05 Utrka života, američko-britansko-njemački film
22:10 A strana, natjecateljsko-zabavna emisija
23:45 Dnevnik 3
00:20 Sutra te nema, američki film
02:25 Dvoboj u Abilene, američki film - ciklus klasičnog vesterna

03:50 Lewis, mini-serija (R)
05:20 Veterani mira
06:05 Dinastija, serija

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 Džepni djedica, serija
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj
09:01 Gem, set, meč - (R)
09:30 4Teens, serija
10:30 Lidijina kuhinja: Ragu, dokumentarna serija
10:55 Kratki dokumentarni film
11:05 Vrtlarica
11:35 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsha, dokumentarna serija
12:30 Špica, riva, korzo
13:55 Auto Market Magazin - sponzorirani program
14:25 Magazin Lige prvaka
14:55 Gruzija i Azerbajdžan: Odbojka EP(ž): Hrvatska - Gruzija, prijenos
17:10 Regionalni dnevnik
17:40 City Games, snimka 2. večeri
19:00 HRT TOP 20
19:45 Rukomet LP (m): PPD Zagreb - Pick Szeged, prijenos
21:50 Motel Bates, serija
22:40 Imposters, serija
23:25 Bad Judge, serija
00:40 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
24.9.2017.**

07:48 Sviraj to opet, Sam - američki film
09:18 Pozitivno
09:48 Biblija
09:58 Požega: Proslava 20 g. osnutka požeške biskupije - Euharistijski kongres, prijenos mise i procesije
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Split: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:05 Mir i dobro
15:35 The Right Girl, američki film
17:00 Vijesti u 17
17:20 Sigurno u prometu
17:35 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 LOTO 6/45

20:05 Šifra, kviz
21:00 U potrazi za Markom Polom, dok. serija
21:55 Priča o Bogu s Morganom Freemanom: Onkraj smrti, dokumentarna serija
22:50 Dnevnik 3
23:30 Sjaj u travi, američki film
01:35 Nedjeljom u dva
02:35 Sviraj to opet, Sam - američki film
04:00 Lewis, mini-serija (R)
05:30 Skica za portret
05:50 Tema dana
06:02 Split: More

06:08 Regionalni dnevnik
06:33 Džepni djedica, serija
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj
09:00 Poirot, serija
10:35 Umorstva u Midsomeru, serija
12:10 Vrtlarica
12:40 Ciglu po ciglu - Bryk preuređuje
13:05 Dobar, bolji, najbolji ... britanski slastičar, dokumentarna serija
14:10 Nećemo reći mladenki, zabavno-dokumentarna serija
14:55 Luka i prijatelji
15:20 (Re)kreativac
15:45 Indeks
16:15 Magazin Europske lige
17:05 Buzet: Automobilizam, EP
17:20 SP u jedrenju, reportaža
17:55 Gruzija i Azerbajdžan: Odbojka EP(ž): Hrvatska - Italija, prijenos
20:05 City Games, snimka 3. večeri
21:50 Iskupljenje u Shawshanku, američki film
00:10 Vikinzi, serija
01:40 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
25.9.2017.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:18 Capri, serija
11:10 Treća dob

11:35 Sigurno u prometu
12:00 Dnevnik 1
12:20 Voli me zauvijek
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Plodovi zemlje
14:50 Reprizni program
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Čuvar dvorca, dramska serija
21:00 Hrvatski premijeri osobno: Josip Manolić, dokumentarna serija
21:55 Otvoreno
22:45 Dnevnik 3
23:20 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
00:00 Detektiv Murdoch, serija (R)
00:50 Don Matteo, serija
01:40 Klica zla, serija
02:40 Kuća od karata, serija
03:30 Dr. Oz, talk-show
04:12 Junakinje velikog rata
05:12 Skica za portret
05:13 Dinastija, serija
05:55 Voli me zauvijek

06:03 Riječ i život
06:33 U vrtu pod zvijezdama, animirana serija
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj
09:01 Gem, set, meč - (R)
09:30 Školski sat - odložno
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Degrassi, serija
11:05 Indeks
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta, (R)
13:30 Super Dad, njemački film
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Zauvijek skladatelj
17:25 Capri, serija (R)
18:20 TV Bingo
19:00 Kronike Matta Hattera
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Utroje sa žigolom, američki film
22:35 Zakon i red: UK, serija
23:30 Bitange i princeze
00:00 Ni krivi ni dužni, serija
00:30 Noćni glazbeni program

**UTORAK
26.9.2017.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Glas domovine
11:35 Informativka
12:00 Dnevnik 1
12:20 Voli me zauvijek, telenovela
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Znanstveni krugovi
14:25 Zdrav život
14:50 Informativka
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch, serija
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U svom filmu, talk show
21:00 Kozmos: Što mogu molekule, dokumentarna serija
21:55 Otvoreno
22:45 Dnevnik 3
23:20 Igre moći, serija
00:05 Detektiv Murdoch, serija (R)
00:55 Don Matteo, serija
01:45 strana igrana serija
02:30 Klica zla, serija
03:30 Kuća od karata, serija
04:20 Dr. Oz, talk-show
05:05 Tema dana
05:17 Dinastija, serija
06:02 Voli me zauvijek

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 U vrtu pod zvijezdama, animirana serija
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj, dokumentarna serija
09:30 Školski sat - odložno
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Degrassi, serija
11:05 (Re)kreativac
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta, (R)
13:30 My Daughter's Disgrace, američki film
15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Puni krug s Michaelom Palinom: Bolivija i Peru
17:40 Gorski liječnik, serija
18:30 Goldbergovi, humoristična serija
19:00 Kronike Matta Hattera
19:30 POPROCK.HR
20:05 Žene, povjerljivo!
21:00 Veza bez obaveza, američki film
22:40 Zakon i red: UK, serija
23:35 Bitange i princeze
00:05 Goldbergovi, serija
00:35 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 27.9.2017.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Eko zona
11:35 Bonton
12:00 Dnevnik 1
12:20 Voli me zauvijek, telenovela

13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Potrošački kod
14:25 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
14:50 Bonton
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 LOTO 7/39
20:05 Portreti za povijest: Donald Trump, dokumentarni film
20:55 Zapisano u kostima, dokumentarna serija
21:25 Pola ure kulture
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Igre moći, serija
00:10 Detektiv Murdoch, serija (R)
01:00 Don Matteo, serija
01:50 strana igrana serija
02:35 Klica zla, serija
03:35 Kuća od karata, serija
04:25 Dr. Oz, talk-show
05:10 Dinastija, serija
05:55 Voli me zauvijek

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 U vrtu pod zvijezdama
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj
09:01 Gem, set, meč - (R)
09:30 Školski sat - odložno
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Mulci, serija za mlade
11:05 Luka i prijatelji
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta, (R)
13:30 Stalked at 17, film

15:00 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Puni krug s Michaelom Palinom: Peru i Kolumbija
17:55 Rukometne kvalifikacije za EP (Ž): Hrvatska - Švicarska, prijenos
19:30 POPROCK.HR
20:05 Nogomet, LP - emisija
20:35 Nogomet, LP - prijenos utakmice
23:25 Zakon i red: UK, serija
00:20 Bitange i princeze
00:50 Goldbergovi, serija
01:20 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 28.9.2017.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik, serija
11:10 Tako prosi duša, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:20 Voli me zauvijek
13:10 Dr. Oz, talk-show
14:00 Sigurno u prometu
14:25 Prometej
14:50 Reprizni program
15:00 Dobar dan, Hrvatska
16:00 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Šifra, kviz
20:55 Noćni upravitelj, serija
21:40 I to je Hrvatska
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3

23:25 Igre moći, serija
00:10 Detektiv Murdoch, serija (R)
01:00 Don Matteo, serija
01:50 strana igrana serija
02:35 Klica zla, serija
03:35 Kuća od karata, serija
04:25 Dr. Oz, talk-show
05:10 Dinastija, serija
06:10 Voli me zauvijek

05:53 Regionalni dnevnik
06:33 U vrtu pod zvijezdama
07:00 Juhuhu
08:56 Moja životinjska obitelj
09:01 (Gem, set, meč) - (R)
09:30 Školski sat - odložno
10:00 Na prvi pogled, serija
10:30 Mulci, serija
11:05 Pozitivno
11:35 Poirot, serija
12:30 Veliki preporod britanskog vrta, (R)
13:30 Unter Umständen verliebt, njemački film
15:05 Mjesto pod suncem - zimsko sunce
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Puni krug s Michaelom Palinom: Meksiko, SAD, Kanada i Aljaska
17:40 Gorski liječnik, serija
18:30 Goldbergovi, serija
19:00 Kronike Matta Hattera
20:05 Dijagnoza
20:45 Nogomet, Europska liga, emisija
21:00 Nogomet, Europska liga: Milan - Rijeka, prijenos
23:40 Zakon i red: UK, serija
00:35 Bitange i princeze
01:05 Goldbergovi, serija
01:35 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik* emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 sati na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - razgovor na aktualne teme emitira se nedjeljom u 16 sati, a emisija iz kulture *Svjetionik* nedjeljom od 16.30 sati. Polusatne emisije emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati na Trećem programu Radija Novi Sad.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna subotom od 16 do 17 sati na frekvenciji 106,6 Mhz.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice* emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT1 utorkom od 11.17 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelome svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 20.15, koju prenosi i Prvi program Hrvatskoga radija.

HRVATSKA PANORAMA NA TV SUBOTICA

Hrvatska panorama u produkciji UN Cro info emitira se na TV Subotica. *Cro info vijesti* mogu se gledati svakim radnim danom, od 15 sati i 30 minuta, 17 sati i 50 minuta, 22 sata i 30 minuta i pola sata nakon ponoći. Emisija *Motrišta* emitira se u premijernom terminu utorkom od 20 sati, te u repriznim terminima srijedom od 10 sati i nedjeljom od 21 sat. Polusatna emisija *Zlatna škatulja* je na programu premijerno petkom od 20 sati, a reprizira se nedjeljom od 17 sati i 30 minuta te utorkom od 13 sati i 30 minuta.

Palić

U vinu je istinska zabava

Sunce nam polako izmiče i dok ne smislimo kako ćemo u prirodi s društvom prkositi kiši i lošem vremenu, valja nam što bolje iskoristiti preostale tople vikende.

Ovo doba godine je rezervirano za grožđe i vino. Mnoga mjesta slave grozd i na razne načine mu odaju počast. Jedno od takvih slavlja će se dogoditi i ovog vikenda na Paliću, a svi koji su vjerni prirodi, dobrom društvu i još boljoj atmosferi ne bi smjeli preskočiti ovaj događaj. Radi se o *Vinskom maratonu*. I ne, ovo nije moment u kojem kada pročitate riječ maraton i shvatite da se tu radi i o nekom trčanju, vi odustanete od čitave ideje. Ovdje se maraton ne čita na način koji označava neko predugačko trčanje, nego se ta riječ čita kao dugačko uživanje u vinskim čarima.

Utrka u duhu karnevala

Vinski maraton je manifestacija koja je namijenjena svima koji uživaju u prirodi, rekreaciji, trčanju, degustiranju dobrog vina i to sve u cilju dobre zabave. U sklopu manifestacije bit će organizirane i dvije utrke: vinska i utrka uživanja. Razlika je u duljinama staza, dok je zajednički karnevalski duh i okrepne stanice s vinima, a sudionici su pozvani da dođu u kostimima jer će samo tako dobiti priliku za nagradu za najkreativniji kostim. Naravno, kostim nije obavezan.

Utrka uživanja je besplatna i namijenjena je svim dobima i kretanju u svakom tempu, od šetača, preko rekreativnih trkača, do onih kojima će biti gušt da projure stazom. U utrci nema pobjednika i plasmana, staza je duga šest kilometara,

prolazi kraj jezera Palić, Krvavog jezera i kroz jednu vinariju, a sudionicima će na raspolaganju biti dvije okrepne stanice s vinom, voćem i ukusnim zalagajima.

Duljina *Vinskog maratona* je 21,1 kilometar i on prolazi jezero Palić i okolinu, ali i brojne vinograde i salaše čuvane za ovaj predio i sadrži brojne inspirativne okrepne stanice. Ukoliko ste pak uz ljubitelja prirode i ozbiljan trkač, pa odlučite ne zastajati na okrepama, program ove manifestacije je cjelodnevni, pa ćete imati priliku degustirati vina i sve ostale poslastice i nakon utrke.

Festival vina

Ovakve utrke su trend u čitavom svijetu. Najstarija je *Marathon du Médoc* u Francuskoj, a nama najbliža je vinska utrka u Umagu. *Vinski maraton* na Paliću će biti prva ovakva utrka u zemlji. Ovo je cjelodnevni ugođaj za sve i za svakoga će se naći po nešto. Ukoliko odlučite eskivirati sudjelovanje u dvije utrke, na raspolaganju će vam i dalje biti obilazak brojnih lokalnih vinarija, razne zanimljive i edukativne vinske radio-

nice, uz degustaciju čuvenih specijaliteta s ovih podneblja i odličan muzički program.

Uz uživanje u hodu ili utrku kroz idilične predjele, druženje na stazi ili izvan nje i pijuckanje vrhunskih vina, jedna od glavnih odlika subote, 23. rujna, je grožđe i radost koju ono daje. Okupite svoje društvo i prava priroda, jer vinogradi Palića vas zovu.

U tri riječi - **SVJEŽE, DOMAĆE, ZDRAVO !**

ЈКП "Суботичке пијаци"
Szabadkai Piacok KKV
ЈКП "Subotičke tržnice"

www.supijace.co.rs

Spremni za put...

Najbrže i najjednostavnije
do polise putnog osiguranja

FILIJALA SUBOTICA - Karađorđev put 38, tel. 024 555 867

**MILENIJUM®
OSIGURANJE**

www.webshop.milenijum-osiguranje.rs

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA
I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATI

XVIII. FESTIVAL

BUNJEVAČKI PISAMA

SPORTSKA Dvorana

TEHNIČKE ŠKOLE "IVAN SARIĆ"

24.IX.2017. u 20.00 h.

Ulaznica: 250 dinara

Ulaznice u pretprodaji na telefon 063 80 87 836

POKROVITELJ FESTIVALA

FESTIVAL POMOGLE

